

Sosiaalipäivystys Suomessa

Kartoitus sosiaalipäivystystoiminnan järjestämisestä ja toiminnasta

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:37

Sosiaalipäivystys Suomessa

Kartoitus sosiaalipäivystystoiminnan järjestämisestä ja toiminnasta

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN PDF: 978-952-00-4072-7

Kuvat: Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	22.5.2019	
Tekijät	Piia Ollila, Liisa Holopainen, Virva Juurikkala ja Merja Rapeli		
Julkaisun nimi	Sosiaalipäivystys Suomessa Kartoitus sosiaalipäivystystoiminnan järjestämisestä ja toiminnasta		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:37		
ISBN PDF	978-952-00-4072-7	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4072-7		
Sivumäärä	121	Kieli	suomi
Asiasanat	Sosiaalipalvelut, sosiaalipäivystys, toiminnan järjestäminen, päivystysuudistus, varautuminen		
Tiivistelmä	<p>Kiireellisten sosiaalipalvelujen järjestäminen on osa sosiaalihuollon lakisääteisiä tehtäviä. Sosiaalipäivystystä järjestetään ympärivuorokautisen kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi erilaisissa sosiaalisissa kiire- ja hätätilanteissa, asiakkaan iästä tai asuinpaikkakunnasta riippumatta. Sosiaalipäivystyksiltä edellytetään myös varautumista yllättäviin kriisitilanteisiin ja osallistumista psykososiaalisen tuen tarjoamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa kuntia sosiaali-päivystystoiminnan järjestämisessä ja kehittämisessä sekä sosiaalitoimen valmiussuunnittelutyössä.</p> <p>Sosiaalipäivystykset ovat olleet valtakunnallisesti toiminnassa viimeistään vuodesta 2007 lähtien. Toiminnan järjestämisessä on alusta alkaen ollut alueellisia eroja maantieteellisistä ja väestöpohjaan liittyvistä syistä. Sosiaalipäivystysten toiminnan järjestämisestä on Suomessa kuvattu pirstaloituneeksi, eikä saatavilla ole tietojärjestelmiä toiminnan säännöllistä seurantaan ja laadunarviointia varten. Tästä syystä sosiaali- ja terveysministeriössä käynnistettiin syksyllä 2018 yhteistyössä Valviran, aluehallintovirastojen sekä viiden erva-alueen sosiaalipäivystyksen kanssa selvitystyö sosiaalipäivystysten toiminnan laaja-alaiseksi kartoittamiseksi Manner-Suomessa. Tämän selvityksen tarkoituksena on selvittää kattavasti, miten kunnat järjestävät lakisääteisen sosiaalipäivystystoimintansa. Tavoitteena on myös selvittää sosiaalipäivystystyön tilannetta sairaaloiden päivystysten yhteydessä sekä kartoittaa päivystysten valmiuden ja varautumisen tasoa.</p> <p>Tulosten perusteella sosiaalipäivystys on järjestetty kattavasti koko Manner-Suomessa, mutta järjestämistapa vaihtelee alueittain merkittävästi. Järjestämistapojen moninaisuus asettaa edelleen haasteita selkeän kokonaiskuvan muodostamiseksi ja sosiaalipäivystystoiminnan valtakunnallisen tilanteen arvioimiseksi. Valtakunnallisesti toiminnan järjestämisen ja laadun vertailua hankaloittaa myös yhtenäisten kirjaamiskäytäntöjen puute. Sosiaalipäivystysten alueellisen ja sisällöllisen toiminnan havaittiin kuitenkin kehittyneen lainsäädännön viitoittamaan suuntaan viime vuosien aikana.</p>		
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	22.5.2019	
Författare	Piia Ollila, Liisa Holopainen, Virva Juurikkala och Merja Rapeli		
Publikationens titel	Socialjouren i Finland En kartläggning av ordnandet av socialjourns verksamheten och verksamheten inom den		
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:37		
ISBN PDF	978-952-00-4072-7	ISSN PDF	2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4072-7		
Sidantal	121	Språk	finska
Nyckelord	Socialservice, socialjour, ordnandet av verksamheten, jourreformen, beredskap		
Referat	<p>Referat</p> <p>Att ordna brådskande socialservice utgör en del av socialvårdens lagstadgade uppgifter. Socialjour ordnas för att trygga brådskande och nödvändig hjälp dygnet runt i olika sociala brådskande situationer och nödsituationer, oberoende av klientens ålder eller bostadsort. Av socialjourer krävs också beredskap för överraskande krissituationer och deltagande i att erbjuda psykosocialt stöd. Social- och hälsovårdsministeriet styr kommunerna när det gäller att ordna och utveckla socialjourns verksamheten samt när det gäller socialväsendets beredskapsplaneringsarbete.</p> <p>Socialjouren har varit verksamma på riksomfattande nivå sedan 2007. Av geografiska och demografiska orsaker har det ända från början förekommit regionala skillnader i ordnandet av verksamheten. Ordnandet av verksamheten vid socialjouren har i Finland beskrivits som splittrat, och det finns inga datasystem för att regelbundet följa upp och kvalitetsbedöma verksamheten. Av denna orsak inleddes det vid social- och hälsovårdsministeriet hösten 2018 i samarbete med Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, regionförvaltningsverken och socialjouren i fem specialupptagningsområden en utredning för att i omfattande grad kartlägga socialjourns verksamheten i Fastlandsfinland. Avsikten med denna utredning är att heltäckande utreda hur kommunerna ordnar sin lagstadgade socialjourns verksamhet. Avsikten är också att utreda läget i fråga om socialjourns arbetet i samband med sjukhusens jourer samt att kartlägga nivån på jourernas jourverksamhet och beredskap.</p> <p>Av resultaten framgår att socialjour har ordnats på ett heltäckande sätt i hela Fastlandsfinland, men att sätten att ordna jouren varierar avsevärt enligt region. Variationen i sätten att ordna jouren utgör fortfarande en utmaning för att skapa en tydlig helhetsbild och utvärdera det riksomfattande läget i fråga om socialjourns verksamheten. På riksomfattande nivå försvåras jämförelsen av ordnandet av verksamheten och dess kvalitet också av avsaknaden av enhetlig dokumentationspraxis. Det observerades dock att under de senaste åren har socialjourenas regionala och innehållsmässiga verksamhet utvecklats i den riktning som lagstiftningen anger.</p>		
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health		22 May 2019
Authors	Piia Ollila, Liisa Holopainen, Virva Juurikkala and Merja Rapeli		
Title of publication	Emergency social services in Finland Survey of the organisation and operation of emergency social services		
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:37		
ISBN PDF	978-952-00-4072-7	ISSN PDF	2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4072-7		
Pages	121	Language	Finnish
Keywords	Social services, emergency social services, organisation of services, reform of emergency care, preparedness		
Abstract	<p>The statutory tasks of social welfare professionals include the organisation of emergency social services. Emergency social services are arranged to ensure the provision of urgent and essential services in various social emergencies 24/7 independent of the age and municipality of residence of the client. Emergency social services require preparedness for unexpected crisis situations and participation in the provision of psychosocial support. The Ministry of Social Affairs and Health directs the organisation and development of emergency social services and related contingency planning.</p> <p>Emergency social services were put in place nationwide by 2017. The services have been organised in different ways in various parts of the country due to geographical reasons and depending on the population base. The provision of emergency social services has been said to be fragmented in Finland, and information systems for regular monitoring and quality assessment are not available. Therefore, the Ministry of Social Affairs and Health together with the National Supervisory Authority for Welfare and Health (Valvira), regional state administrative agencies, and the emergency social services of five catchment areas for highly specialised medical care launched a comprehensive survey of the operation of emergency social services in mainland Finland in autumn 2018. The present survey aimed to produce a thorough report on how the statutory emergency social services are organised in municipalities. The survey also looked into the operation of emergency social services in connection with emergency care services provided in hospitals and the standard of preparedness and contingency planning.</p> <p>The survey revealed that emergency social services are widely available in mainland Finland, but there are marked differences in how the services are organised. The multiple ways of organising the services hampers the formation of a clear overall picture of the situation and assessing the provision of emergency social services is challenging. Lack of consistent documentation procedures also makes it difficult to compare the organisation and quality of the services across the country. However, the services have been improved in recent years to be in line with the legislation both in terms of their regional provision and the content of services.</p>		
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

LUKIJALLE	7
1 Tausta.....	8
1.1 Sosiaalipäivystystoiminta muutoksessa	8
1.2 Sosiaalipäivystysjärjestelmä.....	9
1.3 Sosiaalipäivystysten valmius ja varautuminen	11
1.4 Sosiaalipäivystysten rooli päivystyspalveluiden uudistuksessa.....	13
2 Aineisto ja menetelmät	16
3 Tulokset.....	17
3.1 Sosiaalipäivystysten järjestäminen.....	17
3.1.1 HYKS erva-alueen sosiaalipäivystykset	26
3.1.2 TYKS erva-alueen sosiaalipäivystykset.....	30
3.1.3 TAYS erva-alueen sosiaalipäivystykset.....	33
3.1.4 KYS erva-alueen sosiaalipäivystykset.....	35
3.1.5 OYS erva-alueen sosiaalipäivystykset	39
3.2 Sosiaalipäivystystoiminnan laatu.....	45
3.2.1 Kiireellisen sosiaalityön saatavuus	45
3.2.2 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	48
3.2.3 Työskentely sosiaalipäivystyksissä	50
3.3 Sosiaalipäivystysten ja terveydenhuollon yhteistyö.....	53
3.4 Sosiaalipäivystysten valmius ja varautuminen	56
3.4.1 Psykososiaalinen tuki äkillisissä traumaattisissa tilanteissa	56
3.4.2 Sosiaalipäivystykset osana kuntien sosiaalitoimen valmiussuunnittelua	61
3.4.3 Valmiuskyky.....	65
3.4.4 Varautumiskoulutus	69
4 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	72
Lähteet.....	77
Liitteet.....	80

LUKIJALLE

Sosiaalipäivystykset tarjoavat turvaa ja huolenpitoa hädässä oleville ihmisille monenlaisissa sosiaalisissa hätä- ja kriisitilanteissa vuorokaudenajasta riippumatta. Sosiaalipäivystysten työssä keskeistä on asiakkaan palvelutarpeen arvioiminen ja neuvonta sekä tilanteessa välttämättömien sosiaalipalvelujen järjestäminen.

Sosiaalipäivystystoimintaa on viime vuosina kehitetty voimakkaasti. Lainsäädäntöä on täsmennetty ja kunnissa ja kuntayhtymissä palvelujen järjestämisen tapoja on pyritty parantamaan. Tämän raportin pohjana olleella kyselyllä selvitettiin, mihin suuntaan palvelujärjestelmä on kehittynyt. Syksyllä 2018 käynnistetty selvitys toteutettiin yhteistyössä Valviran, aluehallintovirastojen ja viiden erityisvastuualueen sosiaalipäivystyksen kanssa. Näin voitiin vastata usean tahon tiedontarpeisiin yhdellä kertaa kuormittamatta sosiaalipäivystyksiä monilla eri kyselyillä. Edellisen kerran sosiaalipäivystysten järjestämistä Suomessa on selvitetty vuosina 2011 ja 2016. Nyt käsillä olevassa selvityksessä kerättyjä tietoja on verrattu vuoden 2016 tilanteeseen, jolloin sosiaalipäivystyksen toimintatietoja kerättiin edellisen kerran lainvalmistelun yhteydessä. Tuolloin kerätyt tiedot julkaistaan tämän raportin liiteosiossa.

Sosiaalipalveluiden ja myös sosiaalipäivystyksen tuottamisesta vastaavat kunnat tai kuntayhtymät. Tämä selvitys toimii tietopohjana sekä nykytilanteen toiminnan kehitystarpeiden arvioinnille, että tulevan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen toiminnan suunnittelulle. Tulevaisuuden sosiaalipäivystysten rakenteiden suunnittelun tueksi tarvitaan mahdollisimman ajantasaista ja kattavaa tietoa, jotta asiakkaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan ajan vaatimusten mukaisesti.

Maaliskuu 2019

1 Tausta

1.1 Sosiaalipäivystystoiminta muutoksessa

Sosiaalipäivystysten toiminnan järjestäminen on kuntien lakisääteinen tehtävä. Alun perin sosiaalipäivystysten kansallisen kehittämistyön käynnisti valtioneuvoston periaatepäätös sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi vuonna 2003 (Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2003:5). Periaatepäätöksen pohjalta toteutettiin Sosiaalialan kehittämishanke vuosina 2003-2007. Jo tuolloin tunnistettiin tarve vastata yhteiskunnan rakennemuutoksiin. Muun muassa väestön ikääntyminen, rakenteellinen työttömyys, päihdekulttuurin monimuotoistuminen, maan sisäinen muuttoliike ja lisääntyvä kansainvälistyminen ja monikulttuuristuminen ovat lisänneet sosiaalisten ongelmien kirjoa. Samalla ongelmien luonne on muuttunut yhä monimutkaisemmaksi vaikuttaen sosiaalialan kehitykseen. Päivittäisten tehtävien lisäksi sosiaalipäivystysten toimintavalmiutta edellytetään monenlaisissa kriisi- ja häiriötilanteissa. Vuoden 2004 Intian valtameren maanjäristystä seurannut tsunamionnettomuus, kouluampumiset Jokelassa vuonna 2007 ja Kauhajoella 2008 sekä vuonna 2017 Turussa terroristisessa tarkoituksessa tehdyt puukotukset ovat tästä esimerkkejä.

Kehittämistyön yhteydessä (Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2003:5) annettiin sosiaalipäivystysten toteuttamiselle toiminnan raamit. Sosiaalipäivystysten kunnallista ja alueellista organisoitua tai laatukriteerejä ei kuitenkaan ole valtakunnallisesti juurikaan seurattu tai arvioitu muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Merkittävän haasteen valtakunnalliselle tarkastelulle ja arvioinnille asettaa yhtenäisten sosiaalipäivystystyöhön liittyvien toimintojen kirjaamiskäytäntöjen puute, eikä täysin vertailukelpoista tilastotietoa tällä hetkellä ole saatavilla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) selvitti sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen järjestämistä vuonna 2011 (Reissell ym. 2012). Raportissaan tutkijat toivat esille, että sosiaalipäivystystyö on sisällöltään raskasta ja asettaa työntekijöille paljon osaamisvaatimuksia. Samoin sosiaalipäivystyksen erilaiset järjestämistapojen ja -mallien todettiin haastavan valtakunnallista kehittämistyötä ja valvontaa. Vuonna 2016 Kuntaliitto sekä STM selvittivät erillisissä selvityksissään sosiaalipäivystysten järjestämistä. STM:n selvitys toteutettiin yhteistyössä Valviran ja aluehallintoviranomaisten kanssa nk. päivystysuudistuksen valmistelussa tarvittavan taustatiedon saamiseksi. Asteittain vuosina 2017-2019 voimaan tulleessa päivystysuudistuksessa uudistettiin sosiaali- ja terveydenhuollon

päivystysjärjestelmää. Osana muutoksia tehtiin myös sosiaalipäivystykseen liittyviä säädöstarkennuksia ja vahvistettiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä toimintaa päivystykseen liittyen.

Sosiaalitoimen valmiussuunnittelua on kartoitettu väitöstutkimuksessa vuonna 2014 (Rapeli 2017), ja siinä havaittiin puutteita monilla osa-alueilla. Sosiaalipäivystysten toimintaa ei oltu nivottu riittävän hyvin osaksi kuntien sosiaalitoimen valmiussuunnitelmia. Kehittämistyötä tarvitaan, sillä sosiaalipäivystysten tehtävämäärät kasvavat, asiakkaiden kirjo laajenee ja samalla työtehtävät muuttuvat yhä moninaisemmiksi. Esimerkiksi äkillisissä traumaattisissa tilanteissa tarvittavan psykososiaalisen tuen järjestäminen on yhä enemmän siirtymässä sosiaalipäivystysten vastuulle, ja sosiaalipäivystyksiltä edellytetään myös johtamisvalmiutta päivittäistilanteiden lisäksi myös suurempien kriisien ja häiriötilanteiden yhteydessä.

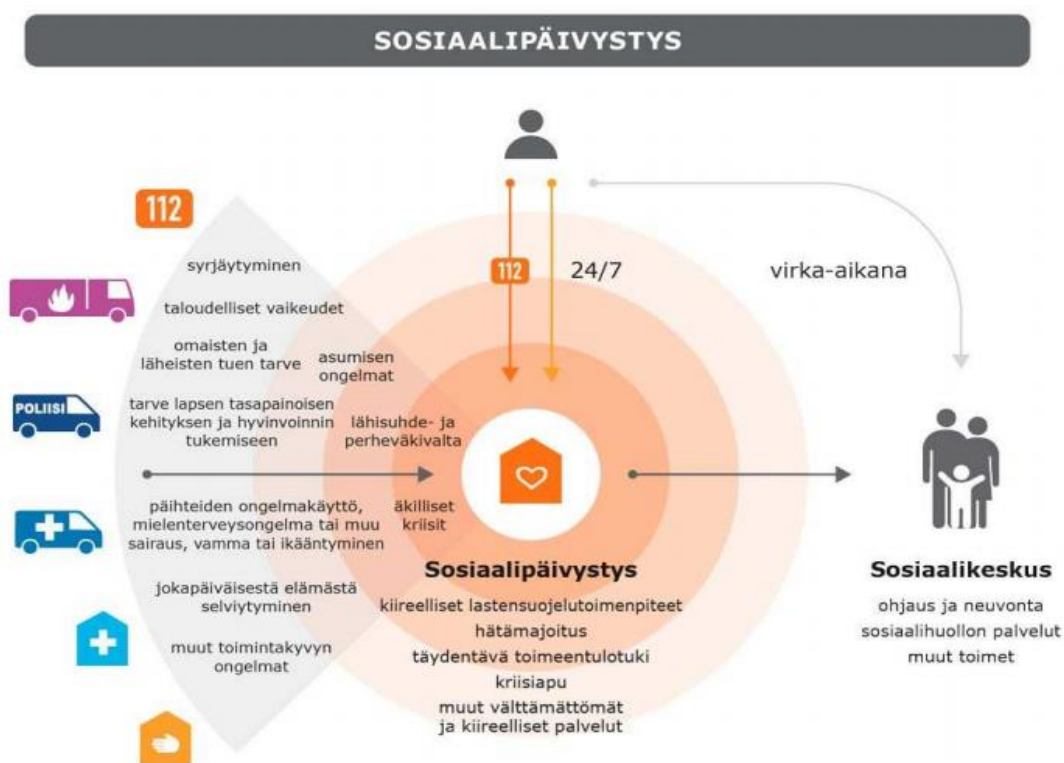
Tällä hetkellä sosiaalipalveluiden järjestämisestä vastaavat kunnat. Tämä selvitys toimii tietopohjana päivystysuudistuksen toimeenpanon tilanteesta sosiaalipäivystysten osalta sekä antaa lisätietoa nykytilanteen toiminnan kehitystarpeiden ja tulevan sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan suunnittelulle. Tulevaisuuden sosiaalipäivystysten rakenteiden suunnittelun tueksi tarvitaan mahdollisimman ajantasaista ja kattavaa tietoa, jotta asiakkaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan ajan vaatimusten mukaisesti.

1.2 Sosiaalipäivystysjärjestelmä

Sosiaalipäivystys on osa sosiaalipalvelujen kokonaisuutta. Sosiaalipäivystystoiminta on rakentunut Suomessa pääosin 2000-luvun alkupuolella ja vuodesta 2007 saakka sosiaalipäivystysjärjestelmä on ollut valtakunnallisesti kattava. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) edellyttää kuntia tarjoamaan jokaiselle kunnassa oleskelevalle henkilölle kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseen perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Kiireelliset ja välttämättömät palvelut on järjestettävä ympärivuorokautisesti avun turvaamiseksi kaiken ikäisille, ja näistä palveluista vastaavat osaltaan sosiaalipäivystykset. Laki edellyttää päivystyksen toteuttamista siten, että asiakas voi saada palveluun suoran yhteyden ympäri vuorokauden. Tiedot siitä, mistä sosiaalipalveluja voi hakea, on julkaistava helposti löydettävässä muodossa. Lastensuojelulain (417/2007) edellyttämä valmius kiireelliseen sijoitukseen on myös esimerkki tehtävistä, joihin sosiaalipäivystyksellä tulee olla valmius.

Sosiaalipäivystyksen järjestämisen ohjeet ja laatukriteerit kirjattiin STM:n oppaaseen vuonna 2005 (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:8). Oppaan ilmestymistä seuraavana vuonna julkaistiin vielä erillinen selvitys nimeltä Sosiaalipäivystyksen kehittäminen (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 64:2006). Vuonna 2015 voimaan tulleen uuden sosiaalihuoltolain yhteydessä lain toimeenpanoa on ohjattu myös sosiaalipäivystyksen järjestämisen osalta sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017).

Sosiaalipäivystykseen ohjautuvista viranomaistehtävistä suuri osa on ollut lastensuojelutehtäviä. Kuitenkin ikääntyvä väestö sekä erilaiset muun muassa päihteisiin liittyvät ongelmat aikuisväestössä ovat laajentaneet päivystystyön toimintakenttää. Tyypilliset sosiaalipäivystyksen tehtävät voivat liittyä esimerkiksi perheväkivaltaan, alaikäiseen rikosten tekijänä, ilman aikuista hoitajaa tai huoltajaa jääneeseen lapseen, karanneeseen tai kadonneeseen nuoreen tai huoleen yksin asuvan vanhuksen selviytymisestä. Myös muun muassa tulipalot asuinrakennuksissa, liikenneonnettomuudet ja äkilliset kuolemantapaukset ovat tilanteita, joihin voi liittyä sosiaalipäivystyksellisen toiminnan tarve. Sosiaalipäivystyksillä on merkittävä rooli myös suuronnettomuustilanteissa psykososiaalisen tuen järjestämiseen ja koordinoimiseen liittyvissä tehtävissä. Sosiaalisten ongelmien kirjon laajuutta ja päivystyksen toimintakenttää on havainnollistettu kuvassa 1.

Kuva 1: Sosiaalipäivystyksen toiminta. Lähde: Alueuudistus.fi

Usein päivystystilanteessa riittää puhelimen välityksellä annettu apu. Päivystävällä työntekijällä tulee olla kuitenkin myös valmius selvittää tilannetta paikan päällä joko asiakkaan luona tai muualla, ja arvioinnin perusteella järjestää tarvittava apu ja tuki. Sosiaalipäivystäjällä tulee olla laajat mahdollisuudet viranomaispäätösten tekemiseen, mikä edellyttää muodollisesti pätevän työntekijän läsnäoloa päivystyksessä kaikkina vuorokauden aikoina. Asiakkaalle annettavan hoidon ja tuen jatkuvuudesta tulee myös huolehtia.

Sosiaalipäivystyksen toiminnan kannalta yksi tärkeimmistä yhteistyötahoista on poliisi, ja monet tehtävät edellyttävät sekä sosiaalipäivystäjän että poliisin läsnäoloa. Osa sosiaalipäivystyksistä myös sijaitsee fyysisesti poliisilaitoksen yhteydessä. Tiivis yhteistoiminta edellyttää hyvää molemminpuolista toimintakentän, menettelytapojen ja toimivaltuuksien tuntemusta. Yhteisillä neuvotteluilla luodaan yhteinen näkemys menettelyistä muun muassa siitä, milloin poliisiin on syytä olla yhteydessä sosiaalipäivystykseen ja päinvastoin. Muita tärkeitä yhteistyötahoja sosiaalipäivystykselle ovat hätäkeskus, ensihoitopalvelu, terveydenhuollon päivystys, pelastustoimi ja tarpeen mukaan muut toimijat kuten kolmannen sektorin järjestöt ja seurakunnat. Toimiva yhteistyö kiireellisessä tilanteessa edellyttää, että yhteistyötahot tuntevat toistensa käytännöt, ja eri toimijoiden väliset roolit ja vastuut ovat selkeät ja tiedossa. Vuonna 2018–2019 otetaan käyttöön uusi valtakunnallisesti verkottunut viranomaisten yhteiskäyttöinen hätäkeskustietojärjestelmä (ERICA). Uutta järjestelmää varten on valmisteltu hätäkeskuslaitokselle uudet sosiaalihuollon tehtäväkäsittelyohjeet. Järjestelmämuutos yhdenmukaistaa käytäntöjä ja varmistaa, että sosiaalihuoltoon ohjautuu toimialalle kuuluvat tehtävät. Tehtävämäärien arvioidaan kasvavan jonkin verran järjestelmämuutoksen myötä. Tehtäväkäsittelyohjeita ja päivystysuudistuksen toimeenpanoa on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön vetämissä työryhmissä, jossa on ollut mukana vahva sosiaalipäivystysten edustus. Toiminnan kansalliselle kehittämiselle ja toimeenpanon tuelle on nähty tarvetta myös jatkossa.

1.3 Sosiaalipäivystysten valmius ja varautuminen

Viranomaisten varautuminen normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin perustuu valmiuslakiin (1552/2011). Se velvoittaa viranomaisia varmistamaan tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen kaikissa tilanteissa. Varautumisella tarkoitetaan kaikkea sitä toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustilanteissa (STM 2008). Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (VNpp 2017) mää-

ritellään suomalaisen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli, joka kattaa kaikki yhteiskunnan tasot ja tahot. Varautumisessa tärkeää on yhteinen riskien ennakointi, valmiussuunnittelu, koulutus sekä harjoittelu. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.

Sosiaalihuollon osalta varautumisen tavoitteena on turvata väestölle terveyden ja toimintakyvyn kannalta riittävät sosiaalihuollon palvelut kaikissa olosuhteissa. Häiriö- ja poikkeustilanteissa tapahtumien äkillisen luonteen johdosta toiminnasta vastaavat etenkin alkuvaiheessa tyypillisesti sosiaalipäivystykset. Häiriötilanteissa sosiaalitoimen viranomaisilla on oltava valmius ryhtyä välittömästi toimenpiteisiin tilanteen hoitamiseksi. Häiriötilanteet voivat sosiaalitoimessa merkitä esimerkiksi hätämajoituksen järjestämistä tai kriisikeskuksen perustamista ja tilanteessa mukana olleiden palveluntarpeen arvioimista. Tilanteen laajuudesta riippuen asia saattaa edellyttää määrärahojen uudelleen kohdentamista, henkilöstöjärjestelyjä ja muiden lisäresurssien osoittamista. Lainsäädäntö edellyttää myös, että sosiaalipäivystys osallistuu tarvittaessa psykososiaalisen tuen antamiseen kiireellisissä tilanteissa. Keskeistä häiriötilanteissa toimimisessa on yhteistoiminnan tehostaminen ja johtamisedellytysten turvaaminen. Erityisesti korostuvat tilannekuvan muodostaminen, ylläpitäminen, analysointi ja välittäminen tilannekuvatietoja tarvitseville toimijoille. Kriisiviestinnällä on olennainen rooli. Sosiaalihuollon on toimittavana aktiivisena tiedottajana sekä väestölle, että viranomaisille ja muille toimijoille. (Sosiaalitoimen valmiussuunniteluopas 2008.)

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (VNpp 2017) häiriötilanne on määritelty uhaksi tai tapahtumaksi, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja joka edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Häiriötilanteita ovat esimerkiksi vakavat luonnononnettomuudet, tai esimerkiksi ihmisen toiminnasta aiheutuvat tilanteet kuten terrorismi. Poikkeusolot on valmiuslaissa (1552/2011) määritelty yhteiskunnan tilaksi, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat ovat keskeisessä roolissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Valmiussuunnittelulla tarkoitetaan organisaation varautumista tavalla, missä voimavarojen käyttö ja toiminta suunnitellaan ja priorisoidaan häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaatimusten mukaisesti. Sosiaalipäivystysten toiminta on useilla alueilla järjestetty etenkin virka-ajan ulkopuolella usean kunnan yhteistyönä joko yhteistoiminta-alueina tai isäntäkuntamallina. Tällöin sosiaalitoimen valmiussuunnitelma on tarkoituksenmukaista laatia niin, että se kattaa koko sosiaalipäivystyksen toiminta-alueen. (STM 2008.)

Päivystysuudistuksen yhteydessä ensihoitopalvelun, ensihoitokeskuksen ja alueen sosiaalipäivystysten yhteistyötä vahvistettiin ja yhdenmukaistettiin alueellista ohjeistusta. Ensihoitokeskusten alueella toimivien sosiaalipäivystysten on osallistuttava varautumis- ja valmiussuunnitelmien laatimiseen yhdessä muiden viranomaisten, toimijoiden ja erityisvastuualueiden kanssa niin, että suunnitelmat muodostavat kansallisen kokonaisuuden. Lisäksi alueen sosiaalipäivystyksen on yhteistyössä ensihoitokeskuksen kanssa sovittava yhteen Hätäkeskuslaitokselle annettavat paikalliset ja alueelliset sosiaalitoimen hälytysohjeet ottaen huomioon terveystoimen hälytysohjeet (Sosiaalihuoltolain 29a§). Pelastuslaki (379/2011) velvoittaa kunnan eri toimialoista vastaavat tahot osallistumaan pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun siten kuin niiden tehtävistä kunkin toimialan säädöksissä tai muussa lainsäädännössä säädetään. Pelastuslain mukaan häiriötilanteissa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin kuuluu niistä säädetyn työnjaon mukaisesti ensihoidon ja psykososiaalisen tuen järjestäminen. Lisäksi asetuksella pelastustoimesta (787/2003) on täsmennetty sosiaalitoimen tehtäviä siten, että niihin kuuluu onnettomuuksien uhrien ja evakuoitun väestön majoituksesta, muonituksesta, vaatetuksesta ja muusta perushuollosta vastaaminen sekä avustaminen pelastushenkilöstön huollossa.

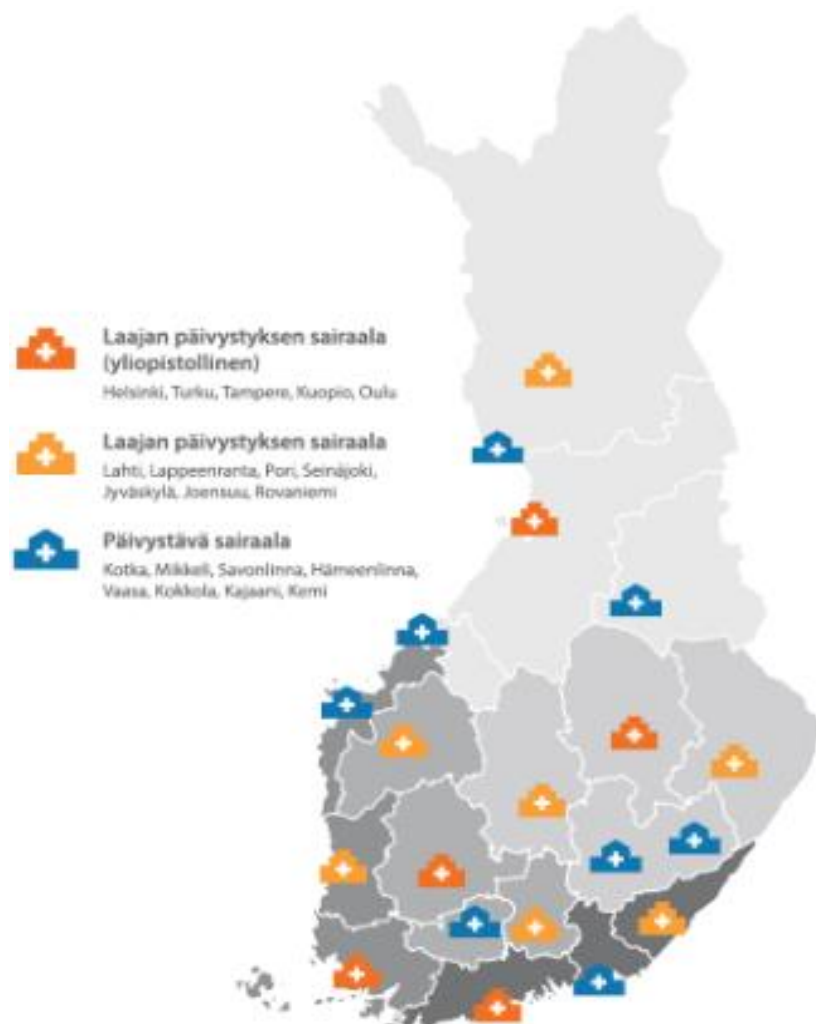
Järjestöt ovat Suomessa osallistuneet pitkään varautumiseen liittyvään toimintaan. Ne toimivat viranomaisia tukevana tahona, ja osalla järjestöistä on myös valmiustoimintaan liittyvää erityisosaamista. Järjestöt ovat sosiaalipäivystysten merkittävä yhteistyökumppani esimerkiksi psykososiaalisen tuen tarjoamisessa äkillisissä traumaattisissa tilanteissa, kuten suuronnettomuuksien yhteydessä (Turvallinen Suomi 2018). Yhteistyörakenteista ja käytännöistä tulee sopia etukäteen sopimuksin, ja mahdolliset varautumiseen liittyvät yhteistyörakenteet on tarpeen myös kirjata valmiussuunnitelmaan.

1.4 Sosiaalipäivystysten rooli päivystyspalveluiden uudistuksessa

Osana Sipilän hallituksen reformiuudistuksia toteutettiin päivystyspalveluiden ja sairaalaverkon uudistus ja vahvistettiin sosiaalipäivystysten ja terveydenhuollon yhteistyötä. Viimeistään vuoden 2018 alusta on sosiaalipäivystystä tullut lain nojalla järjestää terveydenhuoltolain 50 §:n 3 momentissa tarkoitetun laajan ympärivuorokautisen päivystysyksikön yhteydessä ja 4 momentissa tarkoitetun perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksen yhteydessä. Uudistuksen tarkoituksena on varmistaa palvelujen yhdenvertainen saatavuus ja riittävä osaaminen ja asiakas- ja potilasturvallisuus sekä hillitä kustannusten kasvua. Tavoitteena on vahvistaa sosiaalihuollon palvelujen saatavuutta

myös sairaaloissa ja nopeuttaa asiakkaiden ohjautumista terveydenhuollosta sosiaali-
huollon palvelujen piiriin ja toisinpäin.

Sosiaalipäivystyksen järjestämisestä terveydenhuollon yhteydessä vastaavat yhteis-
työssä sairaanhoitopiirien kanssa ne kunnat, joiden alueella tässä momentissa tarkoite-
tut terveydenhuollon yksiköt sijaitsevat. Nämä kunnat ovat 12 laajan ympärivuorokauti-
sen päivystyksen yksiköiden osalta Helsinki, Turku, Tampere, Kuopio, Oulu, Lahti, Lap-
peenranta, Pori, Seinäjoki, Jyväskylä, Joensuu ja Rovaniemi. Lisäksi sosiaalipäivystystä
tulee järjestää 8 muun alueen, eli Savonlinnan, Hämeenlinnan, Kotkan, Vaasan, Mikke-
lin, Kokkolan, Kajaanin ja Kemin keskussairaaloiden yhteydessä (kuva 2).

Kuva 2. Päivystysuudistuksen mukaiset keskussairaaloiden päivystykset. Lähde: Alueuudistus.fi

Päivystysuudistuksen yhteydessä tehtiin myös tarkennuksia sosiaali- ja terveydenhuol-
lon yhteistyöhön liittyen (Sosiaalihoitolain 29 a §; Terveydenhuoltolain 50 a §). Osana
terveydenhuollon päivystystä ja sosiaalipäivystystä tulee toteuttaa mielenterveys- ja

päihdetyön päivystystä. Sekä kiireettömän että kiireellisen hoidon yhteydessä on arvioitava ilmeinen sosiaalihuollon tarve. Uudistuksen yksi tavoitteista oli, että sosiaalihoitoon ohjaaminen ja yhteyden ottaminen tulisi säännönmukaiseksi osaksi terveydenhuollon työtä. Terveydenhuollon ja sosiaalitoimen yhteistyön tulee päivystystoiminnassa olla saumatonta, jotta päivystyspalveluihin hakeutuville turvataan heidän tarvitsemansa palvelut. Ennakolta suunniteltu ja toimiva yhteistyö laajentaa päivystyksen käytössä olevaa asiantuntijuutta sekä parantaa toiminnan laatua, oikea-aikaisuutta ja vaikuttavuutta.

2 Aineisto ja menetelmät

Selvitys toteutettiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella. Kyselyllä kartoitettiin sosiaalipäivystyksen järjestämistä ja toimintaa. Kyselylomake (liite 1) sisälsi sekä monivalinta-että avoimia kysymyksiä, jotka valmisteltiin sosiaali- ja terveysministeriön, Valviran ja viiden erä-alueen sosiaalipäivystysten kanssa yhdessä. Kysely lähetettiin kaikille Manner-Suomessa ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä tarjoaville tahoille (n=41) lokakuussa 2018. Yhteystiedot sosiaalipäivystyksiin saatiin aluehallintovirastoilta. Kyselylomakkeeseen pyydettiin yhtä keskitettyä vastausta per toiminta-alue, ja saatekirjeessä kannustettiin pohtimaan vastauksia työryhmän kesken ennen vastausten lähettämistä.

Kyselyyn vastasi 34 (83%) sosiaalipäivystystä. Vastaajina toimivat toiminta-alueiden tulosaluejohtajat, sosiaalityön päälliköt, sosiaalipäivystysten esimiehet tai johtavat sosiaalityöntekijät. Kyselyyn vastanneet ja vastaamattomat sosiaalipäivystykset on tarkemmin luetteloitu liitteeseen 2.

Aineistoa on tarkasteltu kuvailevin tilastollisin menetelmin. Tulokset raportoidaan frekvensseinä, keskiarvoina ja prosenttiosuuksina. Toiminnan vertailua varten aineisto on jaettu kahtia perustuen sosiaalipäivystysten väestöpohjaan. Väestöpohjaltaan pieniä alueita ovat alle 100 000 asukkaan toiminta-alueiden päivystykset, ja suuria yli 100 000 asukkaan toiminta-alueen päivystykset. Vertailevat kuvaukset on toteutettu ristiintaulukoinnilla käyttäen IBM SPSS Statistics (versio 23) -ohjelmistoa.

Selvityksen yhteydessä tuloksia verrataan vuonna 2016 Sosiaali- ja terveysministeriössä toteutetun, tässä yhteydessä julkaistavan sosiaalipäivystyskyselyn tuloksiin (liite 3). Selvitys keskittyi pääosin sosiaalipäivystysten järjestämistapojen sekä toimintamenojen kartoitukseen, mutta samalla selvitettiin myös muun muassa Virve-laitteen käyttöastetta. Tuolloin toteutetun kyselyn aineisto kerättiin Sosiaali- ja terveysministeriön, Valviran ja aluehallintoviranomaisten yhdessä valmisteleman kyselyn avulla. Aineisto kerättiin lähettämällä kysely maaliskuun 2016 alussa silloin tiedossa olevien sosiaalipäivystysten vastuhenkilöille. Vastaukset saatiin 39 sosiaalipäivystykseltä vastausprosentin ollessa 95 %.

3 Tulokset

Selvityksen tarkoituksena on tarkastella sosiaalipäivystystoimintaa toiminnan eri näkökulmista ja luoda mahdollisimman kattava kuva tämänhetkisestä tilanteesta ja sen kehittymisestä kansallisella tasolla. Aluksi selvityksessä kuvataan yleisiä sosiaalipäivystysten toimintaan liittyviä seikkoja, kuten järjestämistavat, toiminta-alueet, henkilöstömäärät sekä työtehtävät. Seuraavaksi tarkastellaan toiminnan laatuun liittyviä seikkoja, kuten palvelun saatavuutta, työskentelyn turvallisuutta ja yhteistyötä. Selvityksessä luodaan katsaus myös siihen, miten vuoden 2017 alusta voimaan astuneen päivystysuudistuksen velvoitteet on kunnissa huomioitu. Lopuksi kuvataan sosiaalipäivystysten valmiuden ja varautumisen tasoa, jota ei valtakunnallisesti ole aiemmin selvitetty. Selvityksessä kuvataan myös vuoden 2016 sosiaalipäivystyselvityksen tulokset soveltuvin osin, mikä mahdollistaa myös toiminnan ajallisten muutosten kuvaamisen ja vertailun.

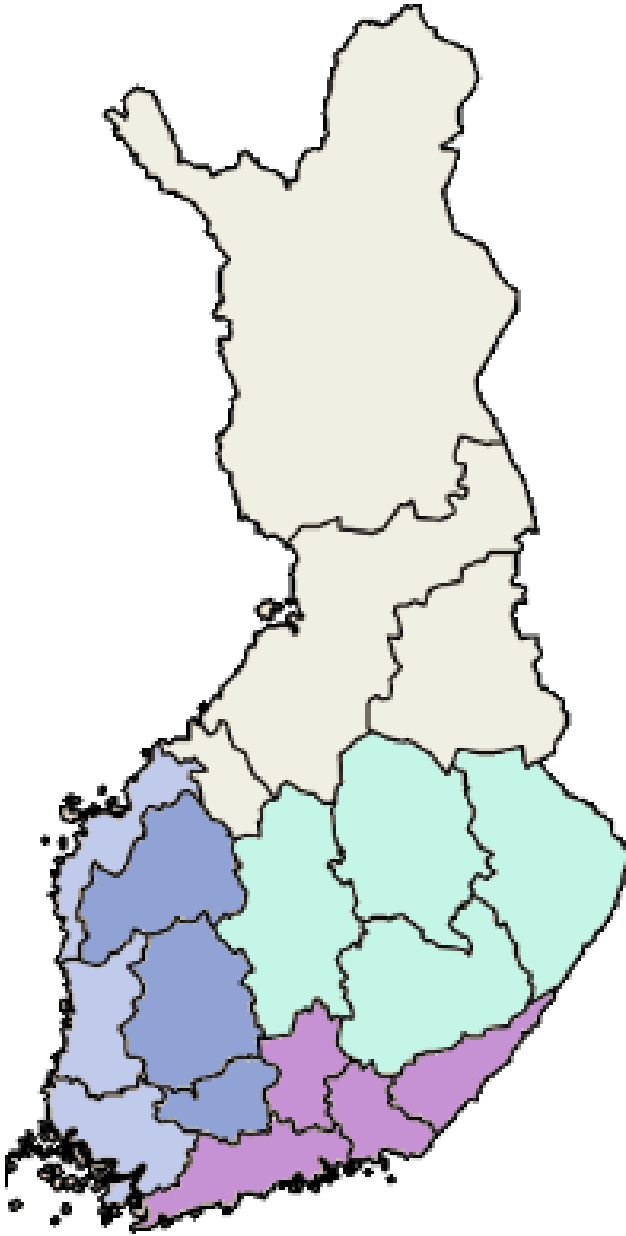
3.1 Sosiaalipäivystysten järjestäminen

Selvityksessä tarkasteltiin kuntien lakisääteisen sosiaalipäivystyksen toteuttamisen tapoja Manner-Suomessa. Suomessa oli Kuntaliiton mukaan vuonna 2018 yhteensä 311 kuntaa, joista Manner-Suomessa sijaitsi 295 ja Ahvenanmaalla 16 kuntaa. Näistä 107 käytti itsestään kaupunki -nimitystä ja 204 kunta -nimitystä. (Kuntaliitto 2017.) Aiemmat selvitykset ovat osoittaneet, että kunnat tekevät sosiaalipäivystystoiminnan suhteen yhteistyötä, ja yhä harvempi kunta tuottaa päivystysajan palvelut vain oman kuntansa alueella.

Vuonna 2011 virka-ajan ulkopuolista sosiaalipäivystystä Suomessa järjesti erilaisin alueellisin järjestelyin 50 kuntaa ja kuntayhtymää. Vuoteen 2016 mennessä kuntayhteytyön havaittiin vahvistuneen merkittävästi ja tuolloin ympärivuorokautista sosiaalipäivystystoimintaa järjesti 41 toimijaa. (STM 2016.) Tämän selvityksen perusteella vuonna 2018 ympärivuorokautisia sosiaalipäivystyksiä oli edelleen 41. Selvitys toi kuitenkin esille, että vuoden 2019 alussa tiedossa oli toiminnan muutoksia, joiden myötä sosiaalipäivystysten määrä oli supistumassa kolmeenkymmeneenkahdeksaan. Muutoksia oli tulossa toiminnan siirtyessä kuntayhtymän toteuttamaksi (Kymsote), sekä liittyessä isompaan sosiaalipäivystysalueeseen (Salo ja Loimaa liittyvät Turun seudun alueeseen). Vaikka lukumäärällisesti sosiaalipäivystyksiä oli vuonna 2018 edelliseen selvitykseen verrattuna sama määrä, olivat järjestäjätahot osittain vaihtuneet ja muutaman kunnan

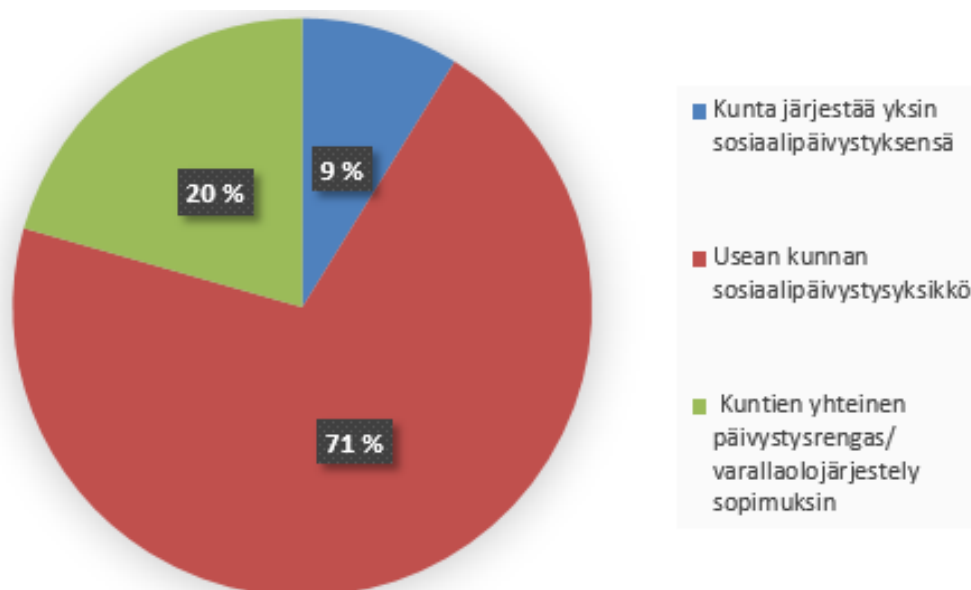
sosiaalipäivystys siirtynyt toimijalta toiselle. Kuntayhteistyön havaittiin edelleen tiivistyneen. Vuoden 2017 aikana oli perustettu neljä yhteistoiminta-alueita eli kuntayhtymää (mm. Siun sote) ja maakuntien keskuskaupungit, kuten Turku ja Rovaniemi järjestivät sosiaalipäivystyksen yhä suuremmalle ympärillä olevalle alueelle.

Sosiaalipäivystystoiminta kattaa vuoden 2018 kyselyn perusteella koko Manner-Suomen. Kaikki toimijat myös järjestävät toimintansa kunnallisena toimintana, mikä on merkittävä muutos kahden vuoden takaiseen tilanteeseen. Etenkin Lapin alueella sosiaalipäivystysten päivystysaikaisen toiminnan järjestämisessä oli vielä vuonna 2016 mukana yksityisiä palveluntuottajia usean sosiaalipäivystyksen etupäivystäjinä (STM 2016). Järjestelyt ovat kahden vuoden aikana muuttuneet kokonaisuudessaan kuntien järjestämäksi toiminnaksi myös Lapissa. Rovaniemen sosiaalipäivystys on ottanut hoitaakseen useiden muiden sosiaalipäivystysten etupäivystys- eli puhelintoiminnan, ja tarvittaessa hälyttää paikalle nk. alueen takapäivystäjän jalkautumista vaativiin tehtäviin. Lappiin on myös perustettu yksi uusi sosiaalipäivystys, Inari-Utsjoen sosiaalipäivystys, tasaamaan pitkiä toiminnan välimatkoja. Erityisvastuualueittain (kuva 3) jaoteltuna sosiaalipäivystyksiä toimii viidellä alueella kolmesta viiteentoista. Vähiten toimijoita on TAYS-erva, alueella (n=3), eniten HYKS- (n=10) ja OYS- (n=14) erva- alueilla.

Kuva 3. Erva-alueet.

Kunnat ja kuntayhtymät järjestivät virka-aikaisen sosiaalipäivystystoiminnan pääsääntöisesti kunnan omana toimintana, joko osana muuta sosiaalitoimea tai omana sosiaalipäivystyksikkönään. Lähes kaikki vastanneet sosiaalipäivystykset (n=31, 91 %) järjestivät virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystystyön kuntayhteistyönä joko useamman kuin yhden kunnan sosiaalipäivystyksikkönä (n=24, 71 %) tai yhteisillä päivystys- ja/ tai varallaolojärjestelyillä (n=7, 20 %) (kuvio 1).

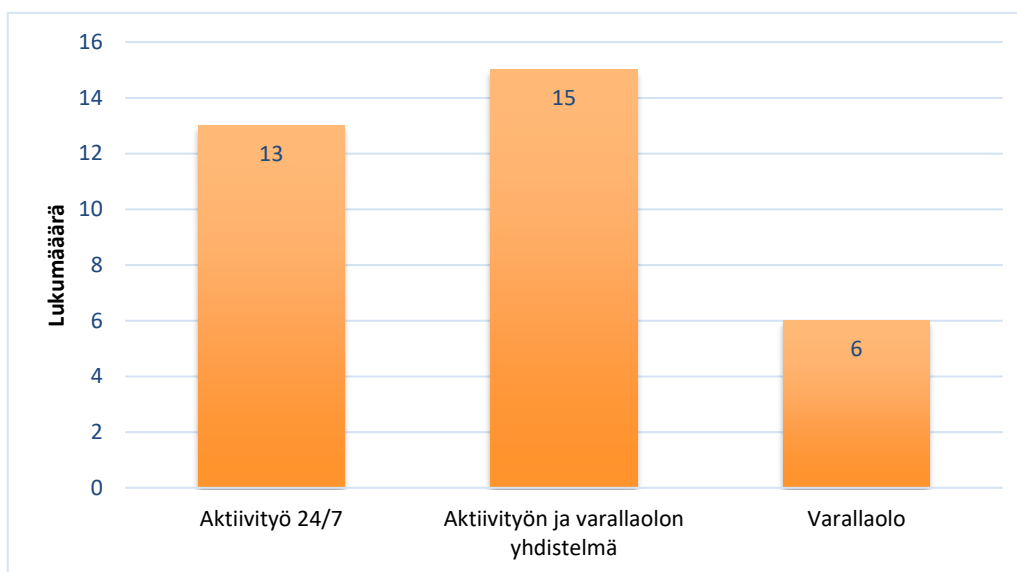

Kuvio 1. Virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestäminen Manner-Suomessa vuonna 2018.

Selvityksen perusteella vuonna 2018 yhden kunnan tai kaupungin alueella toimivia ympärivuorokautisia sosiaalipäivystyksiä oli kolme. Suurista kaupungeista Helsinki ja Vantaa järjestävät sosiaalipäivystyksen vain omalla alueellaan. Vantaa toimii oman toimintansa lisäksi valtakunnallisena sosiaalipäivystystoimijana äkillisiin traumaattisiin tilanteisiin liittyvissä psykososiaalisen tuen palveluissa tilanteissa, joissa palveluiden tarve on erityisen suuri. Vantaa vastaa oman kuntansa lisäksi myös ulkomailla suomalaisille tapahtuneiden onnettomuuksien evakuointiin liittyvistä asioista yhdessä HUS:n kanssa, sekä tarvittaessa tuesta kunnille suuronnettomuustilanteiden psykososiaalisen tuen toteuttamisessa. Puolanka on pienistä kunnista ainoa, joka järjestää ympärivuorokautisen sosiaalipäivystyksen täysin omana toimintanaan. Muista pienistä kunnista Sodankylä järjestää sosiaalipäivystystoimintansa oman kuntansa asukkaille niin, että virka-ajan ulkopuolinen etupäivystys on hankittu ostopalveluna muualta, ja takapäivystäjänä toimii oman kunnan sosiaalityöntekijä. Tilastoinnissa Sodankylä on laskettu varallaolosopimuksin järjestettyjen kuntayhteistyötä tekevien kuntien joukkoon (kuvio 1). Vuonna 2016 neljä kaupunkia järjesti ympärivuorokautisen sosiaalipäivystyspalvelunsa vain oman kuntansa asukkaille (Kuntaliitto 2016).

Virka-ajan ulkopuolinen kuntayhteistyö on sopimuksin järjestetty esimerkiksi isäntäkuntamallilla, jolloin yksi kunta vastaa kaikkien sosiaalipäivystysalueen kuntien virka-ajan ulkopuolisista palveluista. Muita järjestämistapoja ovat kuntayhtymien toiminta sekä kun-

tien välinen kiertävä päivystys, jolloin päivystysvastuu vaihtuu kuntien välillä tietyin määräjain. Erityisesti Lapin alueella toiminta on järjestetty etu- ja takapäivystysmallilla niin, että suuren kaupungin sosiaalipäivystys huolehtii puhelimitse etupäivystyksestä ja tarvittaessa hälyttää pienemmän toiminta-alueen takapäivystäjän jalkautumista vaativille työtehtäville. Päivystystä toteutetaan joko täysin aktiiviyönä, aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä tai virka-ajan ulkopuolella kokonaan varallaolojärjestelyin (kuvio 2).

Kuvio 2. Sosiaalipäivystysten toiminnan toteutus virka-ajan ulkopuolella.

Sosiaalipäivystysten toiminta voidaan jaotella järjestämistapansa perusteella vielä tarkemmin viiteen eri malliin (kuvio 3). Jaottelun perustana on käytetty työn jakautumista aktiiviyön ja varallaolon mukaan, sekä sen mukaan, missä sosiaalipäivystystyötä toteutetaan. Jaottelussa on pyritty kuvaamaan sosiaalipäivystystyötä erityisesti sen suhteen, miten virka-aikaisen ja virka-ajan ulkopuolisen toiminnan toteutus on kunnissa järjestetty. Toiminta virka-ajan ulkopuolella on pääosin kuntayhteistyötä. Tästä syystä kuviossa 3 osa sellaisista sosiaalipäivystyksyksiköistä, jotka tuottavat palvelut virka-ajan ulkopuolella usealle kunnalle, on sisällytetty kategoriaan: Virka-aikainen päivystys sosiaalitoimistossa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyönä sosiaalipäivystyksyksikössä. Esimerkiksi Oulu, Tampere ja Turku ovat isoja sosiaalipäivystystoimijoita, jotka toimivat ympärivuorokautisesti ja tuottavat virka-aikaiset sosiaalipäivystyspalvelut oman kaupunkinsa alueella omasta sosiaalipäivystyksyksiköstä käsin, mutta koska ne ovat osa kuntayhteistyötä, jossa virka-aikana muut kunnan tuottavat sosiaalipäivystyksen itse, on ne otettu mukaan kyseiseen kategoriaan.

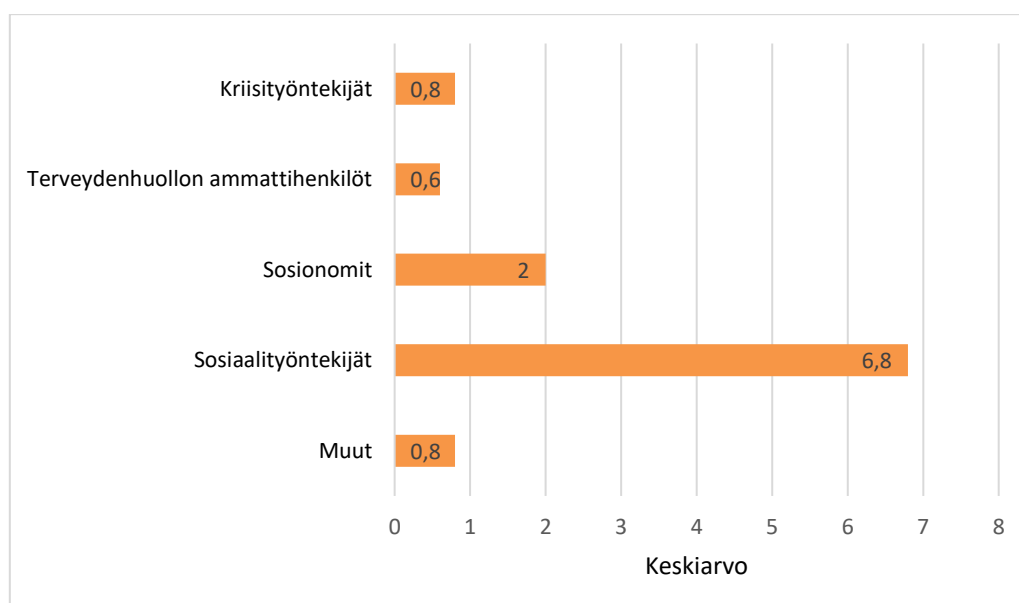
Kuvio 3. Sosiaalipäivystysten toiminnan toteutustavat Manner-Suomessa.

Osassa kunnista on sosiaalipäivystykselle osoitettu kokonaan oma toimitila, osassa virka-aikainen työ tapahtuu osana muuta sosiaalihuollon palvelutoimintaa ja virka-ajan ulkopuolella toiminta järjestetään sosiaalipäivystysyksikössä. Osassa kunnista ei ole erillistä sosiaalipäivystysyksikköä, vaan päivystysajan toiminta perustuu kokonaan varallaoloon. Sosiaalipäivystysyksikkö sijaitsee tyypillisesti terveydenhuollon päivystysyksikön tai poliisilaitoksen yhteydessä. Osalla sosiaalipäivystyksistä toimipiste voi sijaita näiden molempien yhteydessä. Lisäksi toimintaa järjestetään esimerkiksi lastenkodin sosiaali- ja kriisityön yksikön yhteydessä tai psykiatrian avohoitoyksikön yhteydessä.

Sosiaalipäivystysten toimintaa tarkasteltiin myös toiminta-alueen laajuuden mukaan. Pisimmillään kotikäyntimatkaa kertyy keskimäärin 112 kilometriä, ja asiakas tavoitetaan kotikäynnillä keskimäärin viimeistään 98 minuuttia tehtävän ilmoittamisesta (min 0, max 240). Toiminta-alueiden laajuudessa on paljon vaihtelua, yhden kaupungin alueella toimivilla pisimmät matkat ovat hieman yli 20 kilometriä, kun taas isoilla toiminta-alueilla pisimmät matkat asiakkaan luo ovat yli 100 kilometriä, jopa 450 kilometriä. Tavoitettavuudessa ei ole niin suurta ajallista eroa kuin kuljettavassa matkassa, sillä myös yhden kaupungin toiminta-alueilla asiakkaan kotikäynnillä tavoittamiseen voi mennä aikaa 60 minuuttia. Yli puolet vastaajista ilmoitti sosiaalipäivystysten työntekijöiden kulkevan kotikäynneille omalla autolla. Neljäsosalla on käytössä työnantajan tarjoama kulkuneuvo, ja

viidesosa käyttää taksia joko pelkästään tai muiden kulkuneuvojen ohella. Muutama vastaaja ilmoitti kotikäynneille kuljettavan tarvittaessa myös poliisin tai ambulanssin kyydissä, tai lyhyille etäisyyksille kävelen.

Selvityksen perusteella sosiaalipäivystyksissä työskentelee keskimäärin yhteensä 10 työntekijää, joista suurin osa on sosiaalityöntekijöitä. Selvityksessä ei tehty erottelua sosiaali- ja sosiaali- ja kriisipäivystysten toiminnan välillä vakansseittain tarkasteltuna. Keskimääräinen työntekijäjakauma on kuvattu kuviossa 4. Koska toiminnan järjestämistavat ja sisällöt mm. kriisipäivystyksen järjestämisen osalta vaihtelevat, ei sosiaalipäivystyksen käytössä olevista resursseista voi tehdä suoria johtopäätöksiä. Keskimäärin päivystyksissä työskentelee seitsemän sosiaalityöntekijää (min 1, max 17), kaksi sosionomia (min 0, max 10) ja alle 1 terveydenhuollon ammattihenkilö (min 0, max 6) sekä muita ammattiryhmiä (min 0, max 9). Erikseen nimettyjä kriisityöntekijöitä työskentelee neljässä sosiaalipäivystyksessä (min 1, max 12). Sosiaalipäivystysten välillä on työntekijärakenteen osalta kuitenkin suurta vaihtelua, sillä vakanssimäärät vaihtelevat kyselyyn vastanneiden osalta kahden ja kolmenkymmenenseitsemän välillä. Vakanssimäärä on suurin suurten kaupunkien sosiaali- ja kriisipäivystyksissä ja pienin pienten toiminta-alueiden sosiaalipäivystyksissä, joissa virka-ajan ulkopuolinen toiminta on toteutettu varalalona. Useimmissa sosiaalipäivystyksissä sosiaalityöntekijät muodostavat pääosan henkilöstöstä, mutta seitsemässä päivystyksessä (22 % vastanneista) sosionomeja on joko saman verran tai enemmän kuin sosiaalityöntekijöitä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki näistä ovat väestöpohjaltaan pieniä, alle 100 000 asukkaan sosiaalipäivystyksiä.

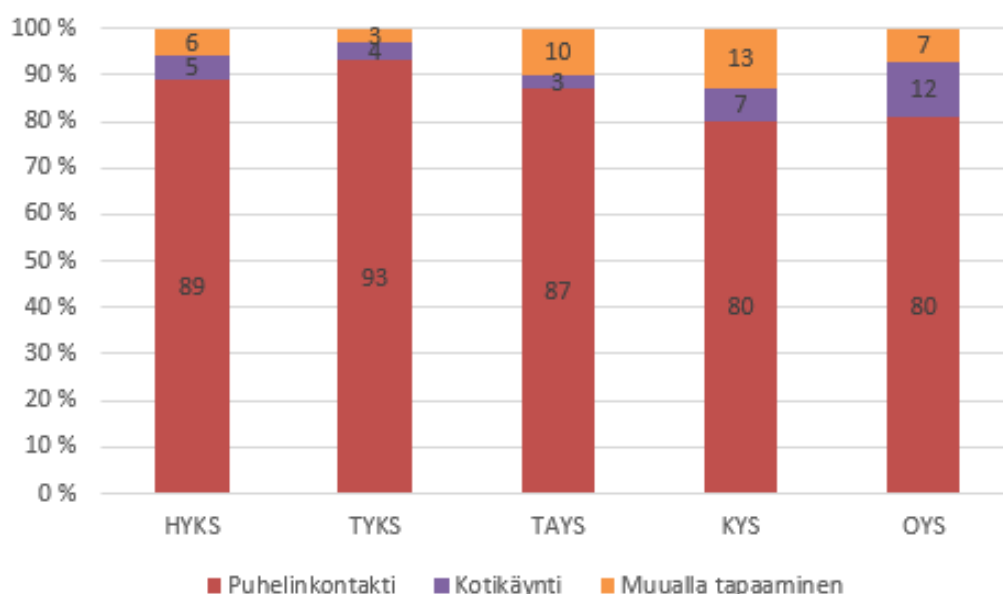

Kuvio 4. Sosiaalipäivystysten keskimääräinen työntekijärakenne.

Työvuorokohtaisesti tarkasteluna kysymykseen vastanneissa sosiaalipäivystyksissä työskentelee aamuvuorossa keskimäärin 2,1 (min 0, max 6) ja iltavuoroissa 2,3 työntekijää (min 1, max 6), yövuorossa työntekijöitä on keskimäärin 1,5 (min 1, max 4). Henkilöstömäärien tulkinnassa tulee ottaa huomioon päivystysten järjestämistavan vaikutus. Osassa tapauksista virka-aikaan sosiaalipäivystys järjestetään muun sosiaalityön ohessa, ja myös virka-ajan ulkopuolinen kotoa käsin tapahtuva päivystys vaikuttaa henkilöstöresurssin määrään.

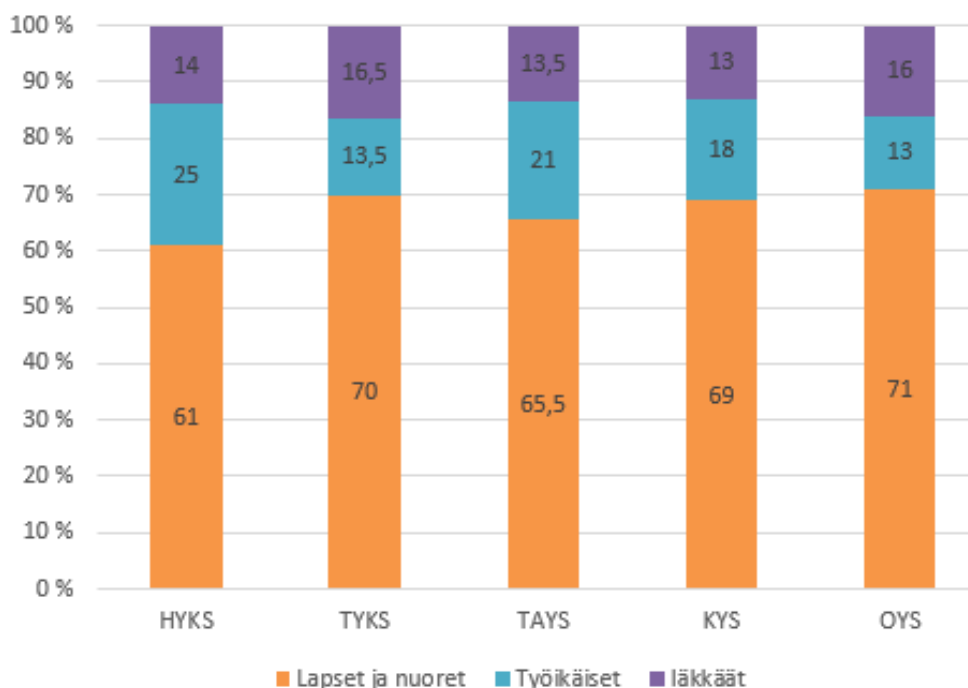
Selvityksessä tarkasteltiin myös sosiaalipäivystysten tehtävämääriä. Sosiaalipäivystysten tehtäväkirjaukset ja tilastointi poikkeavat huomattavasti toisistaan, joten tehtävät pyrittiin jaottelemaan kyselyssä mahdollisimman yleisluontoisella tavalla. Siitä huolimatta luvut ovat joiltakin osin vain suuntaa antavia, koska eri sosiaalipäivystysten tehtävätilastoinnit eivät välttämättä ole vertailukelpoisia keskenään. Yleisen tason ja suurten linjojen tarkastelun vastaukset kuitenkin mahdollistavat. Sosiaalipäivystyksiä pyydettiin arvioimaan toimenpiteidensä kokonaislukumäärää jaotellen tehtävät kotikäynteihin ja muualla kuin asiakkaan kotona hoidettuihin tapaamisiin, puhelimitse hoidettaviin tehtäviin, valmiuteen ja varautumiseen liittyviin, sekä muihin tehtäviin. Valmiuteen ja varautumiseen liittyvät tehtävämäärät käsitellään kappaleessa 5.

Selvityksen perusteella sosiaalipäivystyksissä tehtävät hoidetaan kaikkialla pääosin (88 %) puhelimitse. Kotikäyntejä tehtävistä oli 5% ja muualla kuin kotona asiakas kohdattiin 7 prosentissa tehtävistä. Kuviossa 5 on kuvattu tavanomaisimpien tehtävätyyppien jakautuminen yleisellä tasolla erä-alueittain jaoteltuna. Muita tehtäviä kuvasi 15 vastaajaa, ja osa vastaajista ilmoitti, ettei muunlaista tilastointia tehdä. Kuvailut tuovat esille sosiaalipäivystysten hyvin vaihtelevat asiakastyön tilastointikäytännöt, sillä avovastauksissa kuvataan muihin tehtäviin kuuluvan kriisityötä, näpistyksiin ja muihin lasten ja nuorten rikolliseen toimintaan liittyviä lastensuojelutilanteita, nuorten päihdekokeiluja sekä esimerkiksi asiakkaan taloudelliset vaikeudet. Näiden tehtävien voidaan monen vastaajan kohdalla olettaa sisältyvän suoraan esimerkiksi asiakkaan tapaamistilastoihin ja puhelintehtäviin, eli tehtävätyyppien tilastoinnin tarkkuus on hyvin vaihtelevaa.

Kuvio 5. Työtehtävien hoitaminen sosiaalipäivystyksissä erva-alueittain jaoteltuna.

Sosiaalipäivystyksiä pyydettiin arvioimaan työtehtäviensä jakautumista myös väestöryhmittäin. Kysymykseen vastasi 31 sosiaalipäivystystä. Selvästi suurin osa näiden sosiaalipäivystysten tehtävistä (keskimäärin 68%) kohdistui lapsiin ja nuoriin, eli alle 18-vuotiaisiin henkilöihin. Työkäisten osuus tehtävistä oli keskimäärin 18% ja iäkkäiden 14%. Kolmasosa vastanneista ilmoitti alaikäisiin kohdistuvien tehtävien osuudeksi 80% tai enemmän. Toisaalta osassa sosiaalipäivystyksiä alaikäisiin liittyvät tehtävät kohdentuvat noin puoleen tehtävistä, näiden joukossa useimmat suurten kaupunkien toimijat. Tuloksia tulkittaessa on huomattava, että osuudet ovat arvioita, sillä kaikki sosiaalipäivystykset eivät tilastoi tehtäviään ikään perustuvilla määreillä. Kuviossa 6 tehtävien jakautuminen on kuvattu erva-alueittain jaoteltuna alueellisen toiminnan tarkastelemiseksi.

Kuvio 6. Työtehtävien arvioitu ikäryhmittäinen jakautuminen sosiaalipäivystyksissä erva-alueittain.

3.1.1 HYKS erva-alueen sosiaalipäivystykset

Helsingin seudun erityisvastuualueella toimi kymmenen ympärivuorokautista palvelua tarjoavaa sosiaalipäivystystä yhteensä 51 kunnan ja neljän maakunnan alueella (taulukko 1). Helsinki ja Vantaa toimivat oman kaupunkinsa alueella, muut päivystykset järjestivät toimintansa joko kuntayhteistyönä tai kuntayhtymien toimintana. Toiminta-alueiden koko vaihteli alueella yhden ja yhdentoista kunnan välillä. Hyksin erva-alue oli maantieteellisesti pieni, mutta väestöpohjaltaan erva-alueista suurin.

Uudenmaan maakunnassa sijaitsi alueen sosiaalipäivystyksistä kuusi. Helsingin sosiaali- ja kriisipäivystys oli Suomen suurin sosiaalipäivystystoimija, jossa työskenteli 37 työntekijää. Osa henkilöstöstä työskenteli kriisipäivystyksessä. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina omassa sosiaalipäivystyksyksikössä. Väestöpohjaltaan alue oli erittäin laaja, 635 181 asukasta. Vuonna 2017 Helsingin alueella hoidettiin yhteensä 21 565 tehtävää, joista puhelimitse 94% ja kotikäynteinä 2%. Tehtävämäärä oli kasvanut neljänneksellä vuodesta 2014, jolloin tehtäviä oli yhteensä noin 17 000 (STM 2016).

Espoo oli alueen toimijoista väestöpohjansa perusteella toiseksi suurin. Espoon sosiaali- ja kriisipäivystyksessä työskenteli 17 työntekijää, joista osa kriisipäivystyksessä. Toimintaa oli kolmen kunnan alueella, ja vastuukuntana toimi Espoo. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina, virka-aikana sosiaalitoimen yhteydessä ja päivystysajalla sosiaalipäivystysyksikössä, jonka toimitilat sijaitsivat Jorvin sairaalan yhteydessä. Toiminta on laajentunut koko Länsi-Uudenmaan alueelle vuonna 2019. Vuonna 2017 sosiaalipäivystyksessä hoidettiin 11 800 tehtävää, joista 85% puhelimitse. Kotikäyntejä alueen tehtävämäärästä oli 11%. Vuoden 2014 aikana tehtävien kokonaismäärä oli 8 641 (STM 2016).

Vantaan ja Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystykset olivat väestöpohjaltaan melko samankokoisia (taulukko 1). Sosiaalipäivystykset erosivat kuitenkin toisistaan toimijoina sekä työntekijä- että tehtävämääriltään. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksessä työskenteli yhteensä 25 työntekijää, joista osa kriisipäivystyksessä. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina, virka-aikana sosiaalitoimen yhteydessä ja päivystysajalla sosiaalipäivystysyksikössä. Alueella oli aloitettu kehittämistyö sen tarkastelemiseksi, järjestettäisiinkö sosiaalipäivystys jatkossa omassa yksikössään. Vantaalla hoidettiin vuonna 2017 vuositasolla 13 126 tehtävää, joista 89% puhelimitse. Kotikäyntejä tehtävistä oli 6%. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys toimii oman kaupunkinsa väestön palveluiden järjestämisen lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön nimeämänä valtakunnallisena toimijana psykososiaalisen tuen palvelujen osalta. Valtakunnallisia tehtäviä Vantaa hoiti vuonna 2017 yhteensä 9. Vuonna 2014 kaikkia työtehtäviä hoidettiin yhteensä 11 757 (STM 2016).

Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystys toimi seitsemän kunnan alueella, ja siellä työskenteli 12 työntekijää. Toiminta oli kuntayhteistyötä, ja päivystysajan toiminnasta vastasi sopimuksin Järvenpään kaupunki. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina, virka-aikana sosiaalitoimen yhteydessä ja päivystysajalla sosiaalipäivystysyksikössä, joka sijaitsi poliisilaitoksen yhteydessä. Virka-aikana jokainen kunta järjesti itse lastensuojelun ja aikuissosiaalityön päivystyksen. Työtehtäviä oli vuonna 2017 yhteensä 6850, joista puhelimitse hoidettiin 93% ja kotikäynteinä 4%. Vuodelta 2014 saatavissa olevat tiedot ovat puutteelliset. Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystyksen toiminta oli muuttumassa vuoden 2019 alusta sosiaali- ja kriisipäivystykseksi, jolloin myös työtiloihin oli tulossa muutoksia muun muassa asiakkaiden vastaanotto toiminnan mahdollistamiseksi.

Taulukko 1. HYKS erva-alueen sosiaalipäivystykset ja niiden toiminta-alueet.

SOSIAALIPÄIVYSTYS	TOIMINTA-ALUE	VÄESTÖ- POHJA
Helsingin sosiaali- ja kriisipäivystys	Helsinki	635 181 asukasta
Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys	Vantaa	220 900 asukasta
Espoon sosiaali- ja kriisipäivystys	Espoo, Kauniainen, Kirkkonummi	330 000 asukasta
Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystys	Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Tuusula, Hyvinkää	232 000 asukasta
Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystys	Askola, Lapinjärvi, Loviisa, Siipoo, Porvoo	93 059 asukasta
Hiiden ja Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystys	Hanko, Karkkila, Lohja, Raasepori, Inkoo, Siuntio, Vihti	133 530 asukasta
Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystys	Kouvola, Iitti	92 126 asukasta
Etelä-Kymenlaakson sosiaali- ja kriisipäivystys	Kotka, Hamina, Pyhtää, Viro-lahti, Miehikkälä	84 000 asukasta
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden sosiaalipäivystys	Lappeenranta, Imatra, Lemi, Luumäki, Rautjärvi, Ruokolahti, Parikkala, Savitaipale ja Taipalsaari	131 155 asukasta
Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys	Padasjoki, Hartola, Asikkala, Hollola, Lahti, Kärkölä, Orimattila, Pukkila, Myrskylä, Heinola, Sysmä	212 550 asukasta

Hiiden ja Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystys ei vastannut kyselyyn. Sosiaalipäivystys toimi seitsemän kunnan alueella. Vuoden 2016 selvityksen perusteella sosiaalipäivystyksen ylläpitäjä oli perusturvakuntayhtymä Karviainen ja sosiaalipäivystys sijaitsi Lohjalla poliisiaseman yhteydessä. Päivystys hoidettiin osin aktiiviyönä ja osin varallaolona. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 4 sosiaalityöntekijää ja työtehtäviä hoidettiin yhteensä 1 417. (STM 2016.)

Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystys toimi viiden kunnan alueella. Väestöpohjaltaan se oli Uudenmaan maakunnan pienin toimija. Siellä työskenteli 7 työntekijää. Toiminta oli aktiiviyötä vuorokauden ympäri, virka-aikainen päivystys toteutui sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys omassa sosiaalipäivystysyksikössä. Sosiaalipäivystyksen vastuukunta oli Porvoo, jossa myös sosiaalipäivystyksen päivystysajan toimipiste sijaitsi. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 1443, joista puhelimitse 88% ja kotikäynteinä 9%. Vuonna 2014 työtehtäviä hoidettiin yhteensä 2 665 (STM 2016), eli tehtävämäärä on pienentynyt lähes puolella.

Kymenlaakson maakunnassa toimi kaksi sosiaalipäivystystä. Molemmat sosiaalipäivystykset olivat pieniä, väestöpohjaltaan alle 100 000 asukkaan toimijoita. Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystyksen toiminta jakautui kahdelle erva-alueelle. Se toimi kahden kunnan alueella, ja vastuukuntana toimi Kouvola, joka tuotti palvelut molemmille kunnille. Siellä työskenteli 7 työntekijää. Virka-ajan ulkopuolinen toiminta järjestettiin omassa sosiaalipäivystysyksikössä aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä. Toimipiste sijaitsi Pohjois-Kymen sairaalassa. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 3842, joista puhelimitse 65% ja kotikäynteinä 4%. Vuoden 2014 työtehtävistä ei ole tilastotietoa (STM 2016).

Etelä-Kymenlaakson sosiaali- ja kriisipäivystys toimi viiden kunnan alueella. Se oli väestöpohjaltaan ja tehtävämäärältään koko erva-alueen pienin toimija. Vastuukuntana toimi Kotka, jossa oli myös sosiaalipäivystyksen toimipiste. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 10 työntekijää. Päivystystyö toteutettiin omassa sosiaalipäivystysyksikössä osittain aktiiviyönä ja osittain varallaolona. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 1015, joista puhelimitse 99% ja kotikäynteinä 1%. Vuonna 2014 työtehtäviä hoidettiin yhteensä 1 450 (STM 2016).

Kymenlaaksoon perustetaan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Kymsote) 1.1.2019 alkaen. Kuntayhtymä vastaa jatkossa sosiaali- ja kriisipäivystyksestä. Sosiaalipäivystysten toiminnot yhdistyvät, mutta se tulee toimimaan kahdessa pisteessä (Kotkassa ja Kouvolassa).

Päijät-Hämeen maakunnassa toimi yksi ympärivuorokautinen sosiaalipäivystys, Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys, yhteensä yhdentoista kunnan alueella. Siellä työskenteli 11 työntekijää. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina sosiaalipäivystysyksiköissä, joita alueella oli kahdessa pisteessä, Hämeen poliisilaitoksella ja Päijät-Hämeen keskussairaalan päivystyksessä. Poliisilaitoksella sosiaalipäivystys toimi vuorokauden ympäri ja päivystyksessä klo 8-22 välisenä aikana. Työtehtäviä oli vuonna 2017 yh-

teensä 4180, joista 84% hoidettiin puhelimitse ja kotikäynteinä 3%. Vuonna 2014 tehtävien kokonaismäärä oli 1 787 (STM 2016), eli tehtävät ovat kolmessa vuodessa yli kaksinkertaistuneet.

Myös *Etelä-Karjalan maakunnassa* toimi yksi ympärivuorokautista palvelua tarjoava toimija, Etelä-Karjalan sosiaalipäivystys, yhteensä yhdeksän kunnan alueella. Siellä työskenteli 17 työntekijää, jotka olivat virkasuhteessa Eksoten kuntayhtymään. Virka-aikainen päivystys hoidettiin sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystyksyksiköissä, jotka sijaitsivat Lappeenrannassa perhetukikeskuksen yhteydessä ja Etelä-Karjalan keskussairaalassa. Työtehtäviä alueella hoidettiin vuonna 2017 yhteensä 2505, joista puhelimitse 65% ja kotikäynteinä 5%. Vuonna 2014 työtehtäviä hoidettiin yhteensä 1 281 (STM 2016), eli tehtävämäärä on noin kaksinkertaistunut kolmessa vuodessa.

3.1.2 TYKS erva-alueen sosiaalipäivystykset

Turun seudun erityisvastuualueella toimi vuonna 2018 kuusi ympärivuorokautista palvelua tarjoavaa sosiaalipäivystystä yhteensä 59 kunnan ja kolmen maakunnan alueella (taulukko 2). Sosiaalipäivystyksistä kyselyyn vastasi neljä (67%), mutta tilastoinnissa ovat mukana myös Salon seudun päivystysajan tapahtumat osana Turun seudun tilastointia. Kyselyn perusteella sosiaalipäivystysten määrä oli supistumassa vuoden 2019 alussa neljään, kun Loimaan ja Salon seudun sosiaalipäivystysten virka-ajan ulkopuolinen toiminta oli siirtymässä kokonaan Turun seudun sosiaalipäivystyksen vastuulle. Jo kyselyyn vastaushetkellä näillä toiminta-alueilla Turun sosiaalipäivystys oli hoitanut virka-ajan ulkopuolella puhelimitse hoidettavan etupäivystyksen ja tarvittaessa siirtänyt tehtävän paikallisen sosiaalipäivystyksen takapäivystäjälle jalkautumista vaativissa tehtävissä.

Alueella on vuoden 2016 jälkeen tapahtunut merkittäviä muutoksia virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestämisessä. Vuonna 2016 Kemiö ja Parainen järjestivät ympärivuorokautisen sosiaalipäivystyksen oman kunnan toimintana (STM 2016), mutta tämän selvityksen perusteella ne ovat ulkoistaneet virka-ajan ulkopuolisen päivystyksen Turun seudun sosiaalipäivystykselle. Turun seudun sosiaalipäivystyksen toiminta-alue on kahdessa vuodessa yli kaksinkertaistunut kymmenestä 22 kunnan alueelle. Se olikin selvästi suurin sosiaalipäivystyksen toimija alueellaan. Vuonna 2016 Turun seudun sosiaalipäivystyksen väestöpohja oli 350 000 asukasta, kun se vuonna 2018 oli kasvanut 446 345 asukkaaseen. Turun seudun erva-alueella sosiaalipäivystysten toiminta-alueet

olivat muutoinkin laajoja, sillä Vakka-Suomen sosiaalipäivystys toimi kuuden, ja Satakunnan sosiaalipäivystys seitsemäntoista kunnan alueella.

Varsinais-Suomen maakunnan alueella toimi vielä vuoden 2018 loppuun saakka neljä ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä. Turun sosiaalipäivystyksessä työskenteli 19 työntekijää. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina omassa sosiaalipäivystyksyksikössä, joka jakautui kolmeen toimipisteeseen; osin samaan kiinteistöön kuin muu sosiaalitoimi, osin osaksi yhteispäivystystä ja osin poliisin tiloihin. Toiminnan järjestämisestä oltiin laajentumisen lisäksi kehittämässä, ja suunnitelmissa oli sosiaalipäivystyksen muutto lähes kokonaisuudessaan yhteispäivystyksen tiloihin, virka-aikaisen päivystyksen säilyessä pääpoliisiasemalla. Vuonna 2017 alueella hoidettiin yhteensä 10 759 tehtävää, joista puhelimitse 94% ja kotikäynteinä 5%. Vuonna 2014 tehtäviä oli yhteensä noin 9000 (STM 2016).

Loimaan seudun noin 36 000 asukkaan väestöpohja on mukana Turun väestöpohjan laskelmissa, sillä Turku oli jo selvityksen aikaan hoitanut alueen virka-ajan ulkopuolisen etupäivystystoiminnan. Jos päivystysasia kaipasi lisäselvittelyä tai jalkautumista, Turku välitti tehtävän Loimaan seudun varallaoloringille. Vuoden 2019 alusta Turun sosiaalipäivystys oli ottamassa hoitaakseen virka-ajan ulkopuolella myös jalkautumiset. Loimaan sosiaalipäivystyksessä työskenteli 5 työntekijää, vuonna 2017 työtehtäviä hoidettiin yhteensä 113, joista puhelimitse 73% ja kotikäynteinä 21%. Myös Salon seudun sosiaalipäivystyksen virka-ajan ulkopuolinen toiminta oli siirtymässä vuoden 2019 alussa kokonaan Turun sosiaalipäivystykselle, ja Salon osalta väestöpohja ja tehtävien tilastointi ovat selvityksen perusteella jo osa Turun tilastotietoja.

Vakka-Suomen sosiaalipäivystys toimi kuuden kunnan alueella. Sosiaalipäivystyksen osalta selvitysaineistoa on käytettävissä vain edellisen, vuoden 2016 osalta. Tuolloin alueen kunnat olivat tehneet sopimuksen sosiaalipäivystyksen järjestämisestä ja toiminnan koordinaattorina toimi Kustavin kunta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys toteutettiin varallaolopäivystyksenä ja sosiaalipäivystäjinä työskenteli 10 sosiaalityöntekijää. Vuonna 2014 tehtäviä hoidettiin yhteensä 190 kappaletta. (STM 2016.)

Taulukko 2. TYKS erva-alueen sosiaalipäivystykset ja niiden toiminta-alueet.

SOSIAALIPÄIVYSTYS	TOIMINTA-ALUE	VÄESTÖ- POHJA
Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystys	Turku, Kaarina, Raisio, Lieto, Naantali, Loimaa, Parainen, Paimio, Masku, Mynämäki, Rusko, Nousiainen, Sauvo. Etupäivystys ja vuoden 2019 alusta myös jalkautuminen: Aura, Koski Tl, Loimaa, Marttila, Oripää, Pöytyä, Kemiönsaari, Salo, Somero	446 345 (sis. Salon ja Loimaan seudun)
<i>Loimaan seudun sosiaalipäivystys, loppuu 31.12.2018</i>	<i>Aura, Koski Tl, Loimaa, Marttila, Oripää, Pöytyä</i>	
<i>Salon seudun sosiaalipäivystys, loppuu 31.12.2018</i>	<i>Kemiönsaari, Salo, Somero</i>	
Vakka-Suomen sosiaalipäivystys	Kustavi, Laitila, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki, Vehmaa	30 806
Satakunnan sosiaalipäivystys	Pori, Ulvila, Merikarvia, Nakkila, Harjavalta, Kokemäki, Huittinen, Eura, Säskylä, Eurajoki, Rauma, Kankaanpää, Honkajoki, Jämijärvi, Karvia, Pomarkku, Siikainen	222 457
Pohjanmaan sosiaalipäivystys	Pietarsaari, Luoto, Pedersöre, Uusikaarlepyy, Vöyri, Mustasaari, Vaasa, Laihia, Isokyrö, Maalahti, Närpiö, Korsnäs, Kaskö, Kristiinankaupunki	180 885

Satakunnan maakunnassa oli yksi virka-ajan ulkopuolella toimiva, maakunnallinen sosiaalipäivystys, Satakunnan sosiaalipäivystys. Se oli väestöpohjaltaan sekä kuntien lukumäärässä (17) tarkasteltuna erva-alueen toiseksi suurin toimija. Vastuukuntana toimi Pori, ja sosiaalipäivystys toimi Satakunnan keskussairaalan yhteispäivystyksen yhteydessä. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 12 työntekijää. Toiminta jakautui siten, että Porin yhteistoiminta-alueen (Pori, Merikarvia ja Ulvila) sosiaalipäivystys oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina omassa sosiaalipäivystysyksikössään. Muissa Satakunnan kunnissa virka-aikainen sosiaalipäivystys hoidettiin kuntien sosiaalitoimessa ja Pori vastasi virka-ajan ulkopuolisesta päivystyksestä. Jatkossa toiminnan kehittämisen tavoitteena oli maakunnallinen ympärivuorokautinen sosiaalipäivystys, joka sisältäisi kriisipäivystyksen. Vuonna 2017 alueella hoidettiin yhteensä 6040 tehtävää, joista puhelimitse 91% ja kotikäynteinä 2%. Vuonna 2014 työtehtäviä oli yhteensä 1 632 kappaletta (STM 2016), eli tehtävien määrä on lähes nelinkertaistunut.

Pohjanmaan maakunnassa oli myös yksi ympärivuorokautinen toimija, Pohjanmaan sosiaalipäivystys, yhteensä neljäntoista kunnan alueella. Väestöpohja oli hieman Satakuntaa pienempi. Alueen kunnat olivat tehneet sopimuksen virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestämisestä ja vastuukuntana toimi Vaasan kaupunki. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 6 työntekijää. Virka-aikainen ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys hoidettiin sosiaalipäivystysyksikössään osittain aktiiviyönä ja osittain varallaolona. Toimintaa oli kehitetty niin, että työntekijöiden varallaoloa oli vähennetty ja jatkossa tavoitteena oli saada lisää virkoja ja siirtyä kokonaan aktiiviyöhön. Vuonna 2017 alueella hoidettiin yhteensä 2918 tehtävää, joista puhelimitse 88% ja kotikäynteinä 2%. Vuonna 2014 tehtäviä hoidettiin yhteensä 2 260 (STM 2016).

3.1.3 TAYS erva-alueen sosiaalipäivystykset

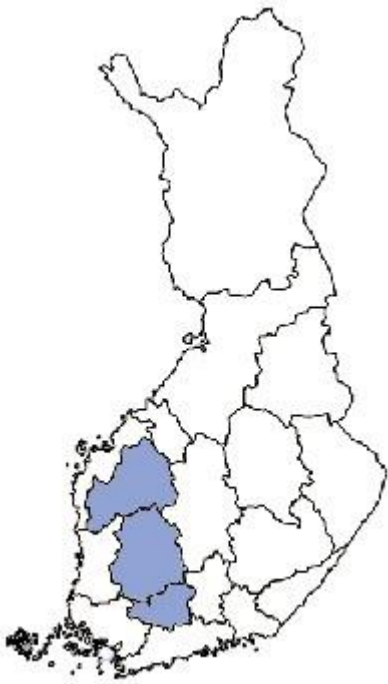
Tampereen yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueella kyselyyn vastasivat kaikki ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä järjestävät tahot (100%, n=3), jotka toimivat yhteensä 50 kunnan ja kolmen maakunnan alueella. Toimijoista selvästi suurin oli Tampereen sosiaalipäivystys, toiminta-alueen yhteenlaskettu väestöpohja oli 531 898 asukasta. Erva-alueella oli vain kolme toimijaa, eli jokainen sosiaalipäivystys toimii yhden maakunnan alueella. Näin ollen kaikkien kolmen toiminta-alueet ja väestöpohjat olivat suuria. Toiminta-alueet on kuvattu tarkemmin taulukossa 3.

Pirkanmaan maakunnan alueella toiminut Tampereen sosiaalipäivystys vastasi sopimuksin Pirkanmaan 22 kunnan sosiaalipäivystyksestä virka-ajan ulkopuolella. Virka-aikana se toimii Tampereen ja Oriveden kaupunkien alueella. Tampereen sosiaalipäivystyksen päätoimipiste sijaitsi poliisilaitoksen yhteydessä ja sivutoimipiste terveydenhuollon yhteispäivystyksessä. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 19 työntekijää, joista kolme pelkästään virka-aikana ja loput vuorotyötä tehden. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina, muissa kuin Tampereen ja Oriveden kunnissa virka-aikainen päivystys hoidettiin sosiaalitoimen yhteydessä. Vuonna 2017 alueella hoidettiin yhteensä 24 587 tehtävää, joista puhelimitse 87% ja kotikäynteinä 3%. Vuonna 2014 työtehtäviä oli yhteensä 17 610 (STM 2016) eli työtehtävät ovat lisääntyneet lähes neljänneksellä.

Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystysalueeseen kuului koko *Etelä-Pohjanmaan maakunta*, yhteensä 17 kuntaa. Vastuukuntana toimi Seinäjoki. Sosiaalipäivystys sijaitsi poliisilaitoksen yhteydessä ja siellä työskenteli 7 työntekijää. Sosiaalipäivystystyö toteutettiin osittain aktiiviyönä ja osittain varallaolona. Sosiaalipäivystykseen oli tulossa vuoden 2019 alussa 7 uutta virkaa, josta yksi sijoitettuna sairaalan päivystykseen. Tällöin myös toiminnan järjestäminen oli muuttumassa siten, että varallaolosta oltiin siirtymässä aktiiviyöhön ja päivystys muuttumassa sosiaali- ja kriisipäivystykseksi, ja vuoden 2019 alusta alkaen päivystyksen nimitys on Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja kriisipäivystys. Vuonna 2017 alueella hoidettiin yhteensä 1778 tehtävää, tehtäväkohtaisia lukuja ei voida laskea. Vuonna 2014 tehtäviä oli yhteensä 1 004 (STM 2016).

Kanta-Hämeen maakunnassa toimiva Kanta-Hämeen sosiaalipäivystys toimi kuntien välisellä yhteistoimintasopimuksella, jossa Hämeenlinnan kaupunki toimi isäntäkuntana ja työntekijöiden työnantajana. Toiminta ulottui 11 kunnan alueelle. Virka-aikainen päivystys hoidettiin sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystyksyksikössä. Sosiaalipäivystys toimi kahdessa toimipisteessä, joista päätoimipiste sijaitsi keskussairaalan päivystysklinikan yhteydessä ja toinen, tarpeen mukaan käytössä oleva, toimipiste poliisiaseman yhteydessä. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 6 työntekijää. Toimintaa oltiin kehittämässä niin, että varallaolosta oltiin siirtymässä vuoden 2019 alusta alkaen aktiivipäivystykseen lisäämällä henkilöstöresurssia yhdellä työntekijällä. Toiminnan oli tulevaisuudessa myös suunnitelmassa laajentua sosiaali- ja kriisipäivystykseksi. Vuonna 2017 alueella hoidettiin yhteensä 3110 tehtävää. Tehtävistä 78% hoidettiin puhelimitse ja kotikäynteinä 10%. Vuonna 2014 tehtäviä oli yhteensä 1370 eli tehtävämäärä on yli kaksinkertaistunut (STM 2016).

Taulukko 3. TAYS erva-alueen sosiaalipäivystykset ja niiden toiminta-alueet.

	SOSIAALI- PÄIVYSTYS	TOIMINTA-ALUE	VÄESTÖPOHJA
	Tampereen sosiaalipäivystys	Tampere, Orivesi, Akaa, Hämeenkyrö, Ikaalinen, Juupajoki, Kangasala, Kihniö, Lempäälä, Mänttä-Vilppula, Nokia, Parkano, Pirkkala, Punkalaidun, Pälkäne, Ruovesi, Sastamala, Urjala, Valkeakoski, Vesilahti, Virrat, Ylöjärvi	531 898
	Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystys	Seinäjoki, Alajärvi, Alavus, Evijärvi, Ilmajoki, Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Kauhava, Kuortane, Kurikka, Lappajärvi, Lapua, Soini, Teuva, Vimpeli ja Ähtäri	200 000
	Kanta-Hämeen sosiaalipäivystys	Forssa, Hämeenlinna, Hausjärvi, Riihimäki, Hattula, Humpi-pila, Janakkala, Jokioinen, Loppi, Tam-mela, Ypäjä	173 781

3.1.4 KYS erva-alueen sosiaalipäivystykset

Kyselyyn vastasivat kaikki Kuopion seudun erityisvastuualueella toimivat ympärivuorokautista palvelua tarjoavat sosiaalipäivystykset (100%, n=8), jotka toimivat viiden maakunnan alueella. Maantieteellisesti erva-alue on Suomen toiseksi laajin, ja päivystykset toimivat yhteensä 68 kunnan alueella (taulukko 4). Alueella toimivat sosiaalipäivystykset olivat hyvin eri kokoisia, joten myös toiminnan järjestämisen tavat vaihtelivat alueesta riippuen. Sosiaalipäivystysten toiminta-alue vaihteli kahden ja viidentoista kunnan välillä. Suurin toimija sekä väestöpohjansa että kuntamäärän perusteella oli Keski-Suomessa

toimiva Jyväskylän sosiaalipäivystys. Väestöpohjaltaan hyvin pieniä, alle 20 000 asukkaan toimijoita, oli alueella kaksi, ja puolet toimijoista työskenteli väestömäärältään noin 50 000 tai pienemmällä asukasalueella.

Keski-Suomen maakunnassa toimi kolme ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä. Jyväskylän sosiaalipäivystys toimi virka-ajan ulkopuolella viidentoista kunnan alueella ja vastuukuntana sopimuksin toimii Jyväskylä. Virka-aikainen päivystys hoidettiin kunnissa sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys toteutettiin aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystysyksikössä. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 7 työntekijää. Vuonna 2017 alueella hoidettiin yhteensä 3738 työtehtävää, joista puhelimitse 83% ja kotikäynteinä 4%. Vuonna 2014 tehtäviä oli yhteensä 1 415 (STM 2016), eli tehtävämäärä on yli kaksinkertaistunut.

Keski-Suomen alueella toimi Jyväskylän sosiaalipäivystyksen lisäksi kaksi pientä sosiaalipäivystystä, Perusturvaliikelaitos Saarikan sosiaalipäivystys sekä Viitaseudun sosiaalipäivystys. Saarikan sosiaalipäivystys oli tilaaja-tuottaja-malliin perustuvaa toimintaa, jossa viiden kunnan toiminta-alueen kuntayhtymä hankki kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuntayhtymän perusturvaliikelaitos Saarikalta. Toiminnalle ei ollut erillisiä toimitiloja, vaan virka-aikana sosiaalipäivystys toteutettiin sosiaalitoimessa perustehävän ohessa. Virka-ajan ulkopuolinen päivystys toteutui varallaolona vuoroperiaatteella. Sosiaalipäivystyksestä vastasi alueen 10 sosiaalityöntekijää lapsiperhepalveluista ja aikuisten sosiaalipalveluista, jotka päivystivät vuorotellen virka-aikana oman työn ohella ja virka-ajan ulkopuolella kotoa käsin. Saarikassa tavoitteena oli jatkossa saada alueen sosiaalipäivystys osaksi Jyväskylän sosiaalipäivystysyksikköä. Vuonna 2017 sosiaalipäivystyksen tehtävien kokonaismäärä oli 335, joista puhelimitse hoidettiin 96% ja kotikäynteinä 3%. Vuonna 2014 työtehtäviä oli yhteensä 64 kappaletta (STM 2014) eli tehtävien määrä on yli viisinkertaistunut.

Viitaseudun sosiaalipäivystys oli väestöpohjaltaan maakunnan ja erva-alueen pienin toimija. Se toimi kolmen kunnan alueella kuntayhteistyönä. Sosiaalipäivystys toteutettiin oman virkatyön ohella sosiaalitoimessa niin, että alueen työntekijöistä yksi päivysti aina viikon vuorollaan sekä virka-aikana, että virka-ajan ulkopuolella, joka toteutui varallaolona kotoa käsin. Viitaseudun sosiaalipäivystyksessä oli 7 työntekijää. Vuonna 2017 työtehtäviä hoidettiin 84, joista 96% puhelimitse ja 4% kotikäynteinä. Vuoden 2016 STM:n selvityksestä tilastotietoja ei ole saatavilla.

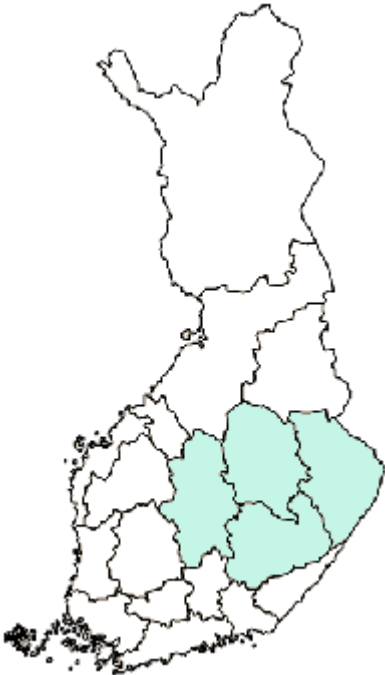
Pohjois-Savon maakunnassa toimi kaksi ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä. Kuopion sosiaalipäivystys oli väestöpohjaltaan erva-alueen toiseksi suurin toimija. Se toimi

12 kunnan alueella. Vastuukuntana toimi Kuopion kaupunki, joka tuotti virka-ajan ulkopuoliset sosiaalipäivystyspalvelut sopimuskunnille. Virka-aikaisesta sosiaalipäivystyksestä vastasi kukin kunta sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa. Virka-ajan ulkopuolinen päivystys oli osin aktiiviyötä ja osin varallaoloa sosiaalipäivystysyksikössä, joka toimi osana sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekeskusta. Vuoden 2019 alusta virka-ajan ulkopuolinen työntekijöiden varallaolo oli poistumassa ja toiminta muuttumassa kokonaan aktiiviyöksi. Sosiaalipäivystyksessä oli 6 työntekijää. Vuonna 2017 sosiaalipäivystyksen tehtävien kokonaismäärä oli 1996, joista puhelimitse hoidettiin 90% ja kotikäynteinä 7%. Vuonna 2014 työtehtäviä oli yhteensä 1 752 kappaletta (STM 2014).

Ylä-Savon sosiaalipäivystys toimi seitsemän kunnan alueella ja toiminnasta vastasi Ylä-Savon sote-kuntayhtymä. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli kolme työntekijää. Virka-aikainen päivystys toteutui kuntien sosiaalitoimessa sosiaalityön yhteydessä. Virka-ajan ulkopuolinen päivystys toteutettiin aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystyksyksikössä, joka sijaitsi lisalmen sairaalan yhteydessä. Syksyllä 2018 alueella oli käynnissä valmistelutyö, jossa Ylä-Savon sosiaalipäivystyksen oli suunniteltu tulevan osaksi Pohjois-Savon maakunnallista sosiaalipäivystystä. Vuonna 2017 sosiaalipäivystyksen työtehtäviä hoidettiin yhteensä 498, joista puhelimitse 63% ja kotikäynteinä 22%. Vuoden 2014 työtehtävistä ei ole saatavilla tilastotietoa (STM 2014).

Etelä-Savon maakunnassa toimi kaksi ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä. Molemmat ovat edellisen selvityksen jälkeen muuttuneet kuntayhtymien toiminnaksi. Etelä-Savon sosiaali- ja terveystyöpalvelujen kuntayhtymä Essoten sosiaali- ja kriisipäivystys toimi kymmenen kunnan alueella. Se toimi osana monitoimijapäivystystä, jossa oli mukana somatiikan päivystyksen lisäksi mielenterveystyön akuuttityöryhmä. Päivystyksellä oli sopimus yhteistyöstä myös kriisikeskuksen kanssa, jonka vuoksi nimi sosiaali- ja kriisipäivystys. Toimipiste sijaitsi Mikkelin keskussairaalan yhteydessä. Sosiaalipäivystyksessä oli neljä työntekijää, ja toiminta oli järjestetty aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä. Yöaikaan etupäivystys toteutui toisessa sosiaalipalveluiden vastaanottoyksikössä, ja takapäivystys sosiaali- ja kriisipäivystyksen sosiaalityöntekijöiden varallaolona. Vuonna 2017 sosiaalipäivystyksen työtehtäviä hoidettiin yhteensä 952, joista puhelimitse 53% ja kotikäynteinä 5%. Vuoden 2014 työtehtävistä (ent. Mikkelin sosiaalipäivystys) ei ole saatavilla tilastotietoa (STM 2014).

Taulukko 4. KYS erva-alueen sosiaalipäivystykset ja niiden toiminta-alueet.

	SOSIAALIPÄIVYSTYS	TOIMINTA-ALUE	VÄESTÖ- POHJA
	Perusturvaliikelaitos Saarikan sosiaalipäivystys	Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Saarijärvi	18 000
	Jyväskylän sosiaalipäivystys	Hankasalmi, Joutsa, Jyväskylä, Jämsä, Keuruu, Konnevesi, Kuhmoinen, Laukaa, Luhanka, Multia, Muurame, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen, Äänekoski	276 196
	Viitaseudun sosiaalipäivystys	Viitasaari, Pihtipudas, Kinnula	13 096
	Kuopion sosiaalipäivystys	Kuopio, Joroinen, Kaavi, Leppävirta, Rautalampi, Rautavaara, Siilinjärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi, Varkaus, Vesanto	197 759
	Ylä-Savon sosiaalipäivystys	Iisalmi, Kiuruvesi, Sonkajärvi, Vieremä, Lapinlahti, Pielavesi, Keitele	54 307
	Etelä-Savon sosiaali- ja terveystyöryhmien (Essote) sosiaali- ja kriisipäivystys	Mikkeli, Kangasniemi, Mäntyharju, Juva, Puumala, Pertunmaa, Hirvensalmi, Pieksämäki, Rantasalmi, Sulkava	103 729
	Sosterin sosiaalipäivystys	Savonlinna, Enonkoski	36 695
	Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystyöryhmien (Siun Soten) sosiaalipäivystys	Joensuu, Heinävesi, Nurmes, Valtimo, Juuka, Liperi, Polvijärvi, Outokumpu, Kontiolahti, Iloanta, Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi, Lieksa	170 000

Sosterin sosiaalipäivystys toimi kahden kunnan alueella. Sen väestöpohja oli erva-alueen toiseksi pienin. Sosiaalipäivystys oli järjestetty kuntien välisenä yhteistyönä. Virka-aikainen päivystys toteutui sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiivisuuden ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystyksyksikössä, joka sijaitsi lastensuojeluyksikössä. Sosiaalipäivystys oli järjestetty keskitetysti etupäivystys- ja takapäivystystyöparimallilla siten, että lastensuojeluyksikön ohjaaja toimi etupäivystäjänä ja sosiaalityöntekijä takapäivystäjänä. Päivystysrenkaassa takapäivystysvuoro vaihtui viikoittain. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 283, tarkempia tilastotietoja ei ole saatavilla. Vuonna 2014 työtehtäviä alueella oli yhteensä 155 (ent. Savonlinnan sosiaalipäivystys) (STM 2016).

Pohjois-Karjalan maakunnassa toimii yksi maakunnallinen sosiaalipäivystys, Siun sotien sosiaalipäivystys. Se toimi neljätoista kunnan alueella, joista yksi kuului maantieteellisesti Ylä-Savon maakuntaan, mutta oli osa Siun sotien kuntayhtymää. Sosiaalipäivystys oli keskitetty Joensuuhun, missä se toimi virka-ajan ulkopuolella samoissa tiloissa aikuispsykiatrian tehostetun avohoidon kanssa. Virka-aikaisesta sosiaalipäivystyksestä vastasi Pohjois-Karjalan keskussairaalan terveydenhuollon sosiaalityö siten, että operatiivisesta toiminnasta vastasivat virka-aikana Siun sotien toimialueiden palveluista vastaavat yksiköt. Terveydenhuollon sosiaalityöllä oli toiminnan koordinaatiovastuu, sillä se vastasi keskussairaalan akuuteista tehtävistä ja välitti muut tehtävät eteenpäin alueilla hoidettaviksi. Sosiaalipäivystyksessä oli seitsemän työntekijää. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 1140, jonka lisäksi Siun sotessa oli 1557 erikseen tilastoitua työtehtävää, jotka sisältävät mm. ilmoituksia iäkkään henkilön avuntarpeesta, lastensuojeluilmoitusten tekoa ja kiireellisiä sijoituksia. Yhteensä työtehtäviä oli siis 2697. Prosentuaalisesti ilmoitetuista 1140 tehtävästä 79% hoidettiin puhelimitse ja 13% kotikäynteinä. Vuodelta 2014 tilastotietoja ei ole saatavilla (STM 2016).

3.1.5 OYS erva-alueen sosiaalipäivystykset

Oulun seudun erityisvastuualueella toimi vuonna 2018 neljätoista ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä järjestävää tahoa yhteensä 68 kunnan ja neljän maakunnan alueella (taulukko 5). Kyselyyn vastasi 71 % (n=10) sosiaalipäivystyksistä. Pohjois-Suomi on maantieteellisesti erva-alueista selvästi laajin, mikä näkyi myös sosiaalipäivystysten määrässä. Kuitenkin väestöpohjaltaan erva-alue on viidestä alueesta pienin, ja myös sosiaalipäivystysten väestöpohja oli paikoin hyvin pieni. Oulun seudun sosiaalipäivystys oli väestöpohjaltaan selvästi suurin (250 000), Puolanka taas pienin (2770). Puolangan

kunnan sosiaalipäivystys oli samalla koko maan pienin ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä tarjoava yksikkö. Alueella sijaitsi myös Suomen toinen pieni, vain oman kunnan alueella toimiva ympärivuorokautinen sosiaalipäivystys, Sodankylä, joka eroaa Puolangasta ostamalla päivystysajan etupäivystyksen Rovaniemen sosiaalipäivystykseltä.

Keski-Pohjanmaan maakunnassa toimi yksi ympärivuorokautinen sosiaalipäivystys, jota ylläpiti Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalokuntayhtymä Soite. Se toimi yhdeksän kunnan alueella, ja toimipiste sijaitsi Keski-Pohjanmaan keskussairaalan yhteydessä Kokkolassa. Virka-aikainen sosiaalipäivystys toteutettiin aktiiviyönä samassa yksikössä kuin virka-ajan ulkopuolinen sosiaalityö. Sosiaalipäivystyksessä oli kuusi työntekijää. Sosiaalipäivystys ei selvityksen aikaan tilastoinut tehtävämääriään. Vuonna 2014 työtehtäviä oli yhteensä 200 (ent. Kokkolan sosiaalipäivystys) (STM 2016).

Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa oli viisi ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä tarjoavaa toimijaa, joista yhden toiminta-alue ulottui Lapin maakuntaan. Alueen suurin toimija on Oulun seudun sosiaalipäivystys, joka toimii seitsemän kunnan alueella. Vastuukunta oli Oulu, joka tuotti virka-ajan ulkopuoliset sosiaalipäivystyspalvelut muille kunnille. Virka-ajalla jokainen kunta vastasi itse omasta sosiaalipäivystyksestään. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli 15 työntekijää. Sosiaalipäivystys oli aktiiviyötä omassa yksikössä, joka sijaitsi Oulun seudun yhteispäivystyksen tiloissa Oulun yliopistollisessa sairaalassa. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 4285, joista puhelimitse hoidettiin 66% ja kotikäynteinä 20%. Vuonna 2014 työtehtäviä alueella oli yhteensä 3 400 (STM 2016).

Jokilaakson sosiaalipäivystys toimi kahdentoista kunnan alueella. Virka-aikainen päivystys toimi kunnissa sosiaalitoimessa sosiaalityön yhteydessä. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystystoiminta oli järjestetty kuntien yhteistyönä ja se perustui kokonaan varallaoloon. Sosiaalipäivystykseen ei ollut omaa henkilöstöresurssia vaan päivystys hoidettiin sosiaalitoimessa oman virkatyön ohella. Vuonna 2016 päivystysvuorot oli jaettu kuntien ja kuntayhtymien väestön mukaisesti (STM 2016). Vuonna 2017 alueella hoidettiin 408 työtehtävää, joista puhelimitse 91% ja kotikäynteinä 6%. Vuonna 2014 työtehtäviä alueella oli yhteensä 132 (STM 2016), eli tehtävämäärä on yli kolminkertaistunut.

Raahen seudun sosiaalipäivystys toimi viiden kunnan alueella kuntayhteistyönä. Virka-aikainen päivystys toteutui sosiaalityön yhteydessä kuntien sosiaalitoimessa ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystyksissä kuntien vuorotellessa päivystysvastuussa. Sosiaalipäivystykseen ei oltu varattu omaa henkilöstöresurssia, sillä päivystys hoidettiin sosiaalitoimessa oman virkatyön ohella. Sosiaalitoimessa työskenteli 12 työntekijää. Vuonna 2017 alueella hoidettiin 232

työtehtävää, joista puhelimitse 65% ja kotikäynteinä 11%. Vuodelta 2014 työtehtävien tilastotietoja ei ole tiedossa (STM 2016).

Oulunkaaren kuntayhtymän sosiaalipäivystys toimi kuntayhteistyönä viiden kunnan alueella. Väestöpohjaltaan se oli maakunnan toiseksi pienin toimija. Virka-aikainen sosiaalipäivystys toteutettiin sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys kokonaan varallaolona. Jokainen kunta vastasi virka-ajan ulkopuolisesta päivystyksestä viikon kerrallaan. Työntekijöitä sosiaalitoimessa alueella oli yhteensä 16. Maakuntasuunnittelussa oli alustavasti suunnitteilla laajemman sosiaalipäivystyksen toiminta, joka nojautuisi yhteispäivystyksen sosiaalipäivystykseen. Vuonna 2017 alueella hoidettiin 344 työtehtävää, joista puhelimitse 87% ja kotikäynteinä 10%. Näiden lisäksi työtehtävinä on esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten kirjaamista, jota ei ole laskettu mukaan tilastointiin. Vuodelta 2014 työtehtävien tilastotietoja ei ole tiedossa (STM 2016).

Koillismaan sosiaalipäivystys oli väestöpohjaltaan Pohjois-Pohjanmaan maakunnan pienin sosiaalipäivystystoimija, ja yksi koko erva-alueen pienimmistä toimijoista. Se toimi kolmen kunnan alueella. Sosiaalipäivystyksestä ei saatu tietoja tähän selvitykseen, mutta vuoden 2016 STM:n selvityksen perusteella toiminta oli järjestetty virka-aikana sosiaalitoimessa, ja virka-ajan ulkopuolella sosiaalipäivystys hoidettiin vapaamuotoisena varallaolona. Päivystysvuoro vaihtui tuolloin viikon välein ja työntekijä päivysti oman virkatyönsä ohella. Työtehtävien tilastotietoja ei ole käytettävissä kummankaan selvityksen osalta. (STM 2016.)

Kainuun maakunnassa toimi kaksi ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä (Kainuun sote ja Puolanka). Kainuun soten sosiaalipäivystys toimi seitsemän kunnan alueella kuntayhtymän järjestämänä. Sosiaalipäivystys oli keskitetty ympärivuorokautisesti kuntayhtymän Lastenkoti SalmiLan sosiaali- ja kriisityön yksikköön. Toiminta oli aktiiviyötä kaikkina vuorokaudenaikoina. Yöaikaisesta päivystyksestä vastasivat lastenkodin sosiaaliohjaajat, ja sosiaalityöntekijä toimi kotoa käsin takapäivystäjänä. Arkisin virka-aikana yksi sosiaalityöntekijä toimi myös terveydenhuollon yhteispäivystyksen yhteydessä. Työntekijöitä sosiaalipäivystyksessä oli kahdeksan. Vuonna 2017 alueella hoidettiin 1200 työtehtävää, joista puhelimitse 95% ja kotikäynteinä 3%. Vuonna 2014 työtehtäviä hoidettiin yhteensä 335 (STM 2016), eli tehtävämäärä on lisääntynyt lähes nelinkertaisesti.

Puolangan sosiaalipäivystys oli koko Suomen pienin ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä tarjoava yksikkö, sillä väestöpohjaltaan pieni kunta (2770) järjesti toimintansa itsenäisesti. Virka-aikainen päivystys hoidettiin sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa ja

virka-ajan ulkopuolinen päivystys toteutui kokonaan varallaolona kotoa käsin. Sosiaalipäivystyksessä työskenteli kaksi työntekijää, jotka hoitivat päivystyksen oman virkatyönsä ohella vuoroperiaatteella. Vuonna 2017 sosiaalipäivystyksessä hoidettiin 27 työtehtävää, joista puhelimitse 55% ja kotikäynteinä 19%. Vuoden 2014 työtehtävistä ei ole tilastotietoja käytettävissä (STM 2016).

Lapin maakunnan alueella sosiaalipäivystysten väestöpohjat olivat pääosin hyvin pieniä. Alueella toimi kuusi ympärivuorokautista sosiaalipäivystystä. Neljä viidestä sosiaalipäivystyksestä toimi yhteistyössä Rovaniemen sosiaalipäivystyksen kanssa. Rovaniemen sosiaalipäivystys toimi alueiden virka-ajan ulkopuolisena etupäivystäjänä. Jos tehtävä vaati jalkautumista asiakkaan luo, välitti etupäivystäjä työtehtävän kunnalliselle tai seudulliselle sosiaalityöntekijälle (sosiaalipäivystysrengas). Näin toimivat Tunturi-Lapin sosiaalipäivystysalue, Sodankylän sosiaalipäivystys, Itä-Lapin sosiaalipäivystysalue sekä Inari-Utsjoen sosiaalipäivystys. Yksi Lapin sosiaalipäivystysalue järjesti koko virka-ajan ulkopuolisen päivystyksen omien yhteistyökuntiensa kesken.

Rovaniemen sosiaalipäivystys oli Lapin alueella väestöpohjaltaan selvästi suurin toimija. Rovaniemi järjesti kaikki virka-ajan ulkopuoliset sosiaalipäivystyspalvelut oman kuntansa sekä Ranuan kunnan alueella. Lisäksi se toimi puhelimitse etupäivystäjänä neljälle alueelle, kuten yllä on mainittu. Yhteensä toimintaa oli neljäntoista kunnan alueella. Etupäivystykseen kuuluvien kuntien määrä on kahdessa vuodessa kasvanut kolmesta kahdeentoista, ja Ranua oli ulkoistanut koko sosiaalipäivystyksensä Rovaniemelle (STM 2016). Työntekijöitä sosiaalipäivystyksessä oli 12. Virka-aikainen päivystys hoidettiin kunnissa sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyönä sosiaalipäivystyksyksikössä. Lisäksi sosiaalipäivystyksen yksi työntekijä työskenteli sairaalan työpisteessä klo 8-12 välisenä aikana. Vuonna 2017 sosiaalipäivystyksessä hoidettiin 3960 työtehtävää, joista puhelimitse 95% ja kotikäynteinä 5%. Vuonna 2014 tehtäviä oli yhteensä 488 (STM 2016), eli tehtävämäärä on neljässä vuodessa kahdeksankertaistunut.

Tunturi-Lapin sosiaalipäivystys vastasi kyselyyn osittain. Se toimi viiden kunnan alueella. Väestöpohja ei ollut suuri, mutta turismin sesonkiaikoina alueella oleskelee huomattava määrä turisteja, jotka satunnaisesti työllistävät sosiaalipäivystystä (STM 2016). Virka-aikainen päivystys toteutettiin osana kunnan sosiaalitoimea, ja virka-ajan ulkopuolella Rovaniemen sosiaalipäivystys vastasi etupäivystyksestä. Takapäivystäjänä toimivat kotoa käsin varallaolona kuntien sosiaalityöntekijät. Päivystysvuorot oli suhteutettu kuntien väkilukuun. Työtehtävien tilastotietoja ei ole käytettävissä kummankaan selvityksen osalta. (STM 2016.)

Taulukko 5. OYS erva-alueen sosiaalipäivystykset ja niiden toiminta-alueet.

SOSIAALIPÄIVYSTYS	TOIMINTA-ALUE	VÄESTÖ- POHJA
Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon perusturvakuntayhtymä Soiten sosiaalipäivystys	Kokkola, Kannus, Kaustinen, Veteli, Toholampi, Perho, Kruunupyy, Lestijärvi, Halsua	70 000
Oulunkaaren kuntayhtymän sosiaalipäivystysalue	Ii, Pudasjärvi, Simo, Utajärvi, Vaala	27 000
Koillismaan sosiaalipäivystysalue	Posio, Taivalkoski, Kuusamo	23 090
Jokilaakson sosiaalipäivystys	Alavieska, Haapajärvi, Haapavesi, Kärsämäki, Nivala, Oulainen, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Reisjärvi, Sievi, Siikalatva, Ylivieska	73 857
Raahen seudun sosiaalipäivystys	Raahe, Pyhäjoki, Siikajoki, Kalajoki, Merijärvi	45 000
Oulun seudun sosiaalipäivystys	Oulu, Kempele, Liminka, Lumijoki, Hailuoto, Tyrnävä, Muhos	250 000
Puolangan sosiaalipäivystys	Puolanka	2770
Kainuun sotien sosiaalipäivystys/Lastenkoti Salmila	Hyrnsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo, Suomussalmi	72 068
Itä-Lapin sosiaalipäivystysalue	Savukoski, Pelkosenniemi, Salla, Kemijärvi	13 309
Meri-Lapin sosiaalipäivystysalue	Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio, Ylitornio	59 154
Rovaniemen sosiaalipäivystys	Rovaniemi ja Ranua, sekä etupäivystys: Kittilä, Kolari, Muonio, Salla, Utsjoki, Enontekiö, Inari, Pello, Sodankylä, Kemijärvi, Savukoski, Pelkosenniemi	117 704 (sis. etupäivystyskunnat)
Sodankylän sosiaalipäivystys	Sodankylä	8600
Inari-Utsjoen sosiaalipäivystysalue	Inari, Utsjoki	8066
Tunturi-Lapin sosiaalipäivystysalue	Enontekiö, Muonio, Kittilä, Kolari, Pello	18 000

Sodankylän sosiaalipäivystys oli toimijana pieni, sillä se järjesti päivystyksen pelkästään oman kuntansa alueella. Virka-aikainen päivystys toteutettiin muun työn ohella osana kunnan sosiaalitoimea, ja virka-ajan ulkopuolella Rovaniemen sosiaalipäivystys vastasi etupäivystyksestä. Kunnan sosiaalityöntekijät toimivat takapäivystäjinä kotoa käsin varallaolona. Sosiaalitoimessa työskenteli seitsemän työntekijää. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 40, joista 63% puhelimitse ja 37% kotikäynteinä. Vuodelta 2014 työtehtävien tilastotietoja ei ole käytettävissä (STM 2016).

Itä-Lapin sosiaalipäivystys toimi neljän kunnan alueella. Sosiaalipäivystys ei vastannut kyselyyn. Se kuului päivystysalueisiin, joiden etupäivystyksestä vastasi Rovaniemi. Vuoden 2016 selvityksen perusteella virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys hoidettiin vapaamuotoisena varallaolona. Kuntiin virkasuhteessa olevat sosiaalityöntekijät päivystivät oman virkatyönsä ohella. Vuonna 2014 työtehtäviä hoidettiin yhteensä 39 kappaletta. (STM 2016.)

Inari-Utsjoen sosiaalipäivystys toimi kahden kunnan alueella ja se oli perustettu edellisen selvityksen jälkeisenä aikana. Sosiaalipäivystys ei vastannut kyselyyn. Se kuului päivystysalueisiin, joiden etupäivystyksestä vastasi Rovaniemi. Vuonna 2016 alueelta puuttui sosiaalipäivystystoiminta, joka olisi pystynyt jalkautumaan asiakkaan luo tehtävän niin vaatiessa, mutta Rovaniemi antoi alueelle puhelinkonsultaatiota. Alueen tehtävämäärät eivät ole tiedossa.

Meri-Lapin sosiaalipäivystysalue toimi viiden kunnan alueella kuntayhteistyönä. Virka-aikainen sosiaalipäivystys hoidettiin kunnissa sosiaalitoimen yhteydessä ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys järjestettiin seudullisesti alueen kuntien yhteistoimintana. Neljä viidestä kunnasta osallistui päivystykseen, Ylitornio osti päivystyksen Torniolta. Virka-ajan ulkopuolinen päivystys toteutettiin vapaamuotoisena varallaolona kotoa käsin. Kuntien päivystysvastuu määräytyi vuonna 2016 kunnan väkiluvun perusteella (STM 2016). Sairaalan yhteydessä toimivaa sosiaalipäivystystoimintaa oltiin alueella aloittamassa. Sosiaalipäivystykseen osallistuvia työntekijöitä alueella työskenteli yhteensä 8. Vuonna 2017 tehtäviä hoidettiin yhteensä 403, joista puhelimitse 37% ja kotikäynteinä 25%. Vuodelta 2014 työtehtävien tilastotietoja ei ole käytettävissä (STM 2016).

3.2 Sosiaalipäivystystoiminnan laatu

3.2.1 Kiireellisen sosiaalityön saatavuus

Sosiaalihuoltolain (1301/2014 29 §) mukaan päivystävissä yksiköissä on oltava riittävät voimavarat ja osaaminen, jotta palvelun laatu ja asiakasturvallisuus toteutuvat. Sosiaalipäivystysten toiminnan järjestämistä ohjaavassa oppaassa Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto (2005) korostavat sosiaalipäivystyksen laatuun oleellisesti liittyvinä seikkoina välittömään avun tarpeeseen vastaamista, sosiaalipäivystysten toimintaa osana peruspalveluita, yhteistyö- ja konsultaatiovalmiuksia, työn edellyttämää ammattitaitoa, psykososiaalisen tuen järjestämistä, työn turvallisuutta sekä toiminnan seuranta. Laatu-tekijöitä ohjataan osittain myös lainsäädännön välityksellä. Monia näistä tekijöistä tarkasteltiin tämän selvityksen yhteydessä.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittaa kuntia huolehtimaan, ettei kunnan alueella oleskelevien oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Sosiaalipäivystystoiminta on toteutettava siten, että palveluun voi saada kiireellisessä tapauksessa yhteyden ympäri vuorokauden (29 §). STM on linjannut tämän tarkoittavan asiakkaan oikeutta saada suora yhteys sosiaalipäivystäjään (STM 2017a). Sosiaalipäivystyksen järjestämisoppaassa (STM 2005) taas todetaan, että laadukkaan sosiaalipäivystystyön edellytyksenä on varman puhelinyhteyden saaminen päivystävään työntekijään eri vuorokauden aikoina, ja tällä tarkoitetaan ympärivuorokautisen toiminnan järjestämisen lisäksi yhteydenottokanavalle asetettuja toimintavarmuuden laatuvaatimuksia.

Selvityksen perusteella kaikkiin sosiaalipäivystyksiin on saatavissa yhteys kaikkina vuorokauden aikoina. Kaikkiin vastanneisiin sosiaalipäivystyksiin saa yhteyden hätäkeskuksen kautta, ja 94%:lla vastanneista (n=32) on toiminnassa oleva viranomaisnumero, joka osalla on Virve-viranomaisverkkonumero ja suurella osalla myös erillinen matkapuhelinnumero. 71% (n=24) vastaajista ilmoitti, että sosiaalipäivystyksellä on käytössä suora asiakasnumero. Epäselväksi kuitenkin jää, kuinka monella päivystyksellä numero on käytössä kaikkina vuorokauden aikoina. Kaksi vastaajaa toi avoimissa vastauksissa esille, että asiakasnumeron käyttöön liittyy aikarajoitteita, ja etenkin yöaikainen toiminta on puutteellista. Väestöpohjaltaan suurista sosiaalipäivystyksistä 78% (n=14), ja pienistä 63% (n=10) ilmoitti, että heillä on suora asiakasnumero. Suoran asiakasnumeron haasteiksi kuvattiin avoimissa vastauksissa etenkin riittämätön henkilöstöresurssi ja sosiaalipäivystyksen toteuttaminen muun työn ohella tai varallaolona:

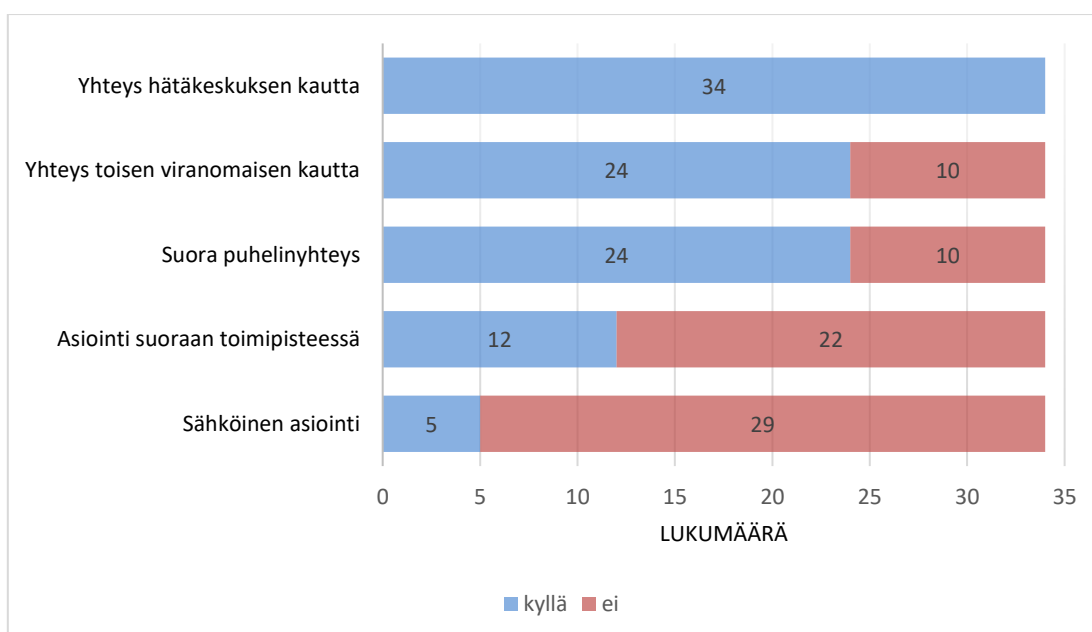
”asiakasnumeron aukioloaikojen laajentaminen mahdollista sitä mukaa kun henkilöstöresurssi saadaan kuntoon (asiakasnumeron toiminta yksinyöskentelyaikoina on mahdoton yhtälö)”

”Suoraa asiakasnumeroa emme voi ottaa käyttöön, koska sosiaalipäivystys tapahtuu oman virkatyön ohella 24/7”

”Suoraa asiakasnumeroa ei voi ottaa käyttöön niin kauan kuin päivystys hoidetaan perustyön ohella ja varallaolona”

Varallaolona toiminnan järjestämisen lisäksi esille nousi myös toiminnan järjestämistapaan liittyvät haasteet, jos päivystystä toteutetaan sosiaalipäivystyksyksikössä vain virka-ajan ulkopuolella. Yksi vastaaja totesi, että kuntien virka-aikaiset sosiaalityön päivystykset eivät aina ole järjestäneet suoraa asiakasnumeroa, joka kattaisi koko virka-ajan. Toisin sanoen kyselystä nousseiden vastausten perusteella sosiaalipäivystystyön kahtia jakautunut rakenne (virka-aikaan sosiaalitoimessa ja virka-ajan ulkopuolella sosiaalipäivystyksyksikössä) ei mahdollista yhtenäisen numeron luomista, mikä haittaa toiminnan tavoitettavuutta. Siiloutuneet ja huonosti tiedossa olevat virka-aikaiset päivystysnumerot ovat saaneet aikaan ainakin yhdellä toiminta-alueella myös jo vakiintuneen ilmiön, jossa muut viranomaiset tekevät sosiaalipäivystykseen ilmoituksia asioista, joiden jo itse ovat arvioineet olevan kiireettömiä (ei-päivystyksellisiä), mutta joiden osalta yhteydenottaminen sosiaalipäivystykseen on virka-aikaisia toimijoita yksinkertaisempaa.

Selvityksen perusteella havaittiin, ettei asiakkaan suora yhteydenottomahdollisuus sosiaalipäivystykseen toteudu ympärivuorokautisesti kymmenessä (29%) vastanneista sosiaalipäivystyksistä (kuvio 7). Selvityksen perusteella havaittiin puutteita sekä mahdollisuudessa saada suora yhteys sosiaalipäivystäjään, että viranomaisten välisessä yhteistyössä. Tilanteen voidaan kuitenkin arvioida parantuneen merkittävästi vuoteen 2016 verrattuna, jolloin valtaosaan sosiaalipäivystyksistä sai yhteyden vain hätäkeskuksen kautta. Vuoden 2018 selvityksessä kymmenen sosiaalipäivystyksistä (29%) ilmoitti, ettei asiakkaan ole mahdollista saada yhteyttä päivystykseen edes toisen viranomaisen välityksellä, vaan ainoa ympärivuorokautinen yhteydenottoväline on yhteys hätäkeskukseen. 12 sosiaalipäivystystä (35%) tarjosi asiakkaille ympärivuorokautisen mahdollisuuden tulla asioimaan suoraan sosiaalipäivystykseen. Sähköisten palveluiden osuus yhteydenottomahdollisuuksista on erittäin pieni, sillä vain viiteen (15%) sosiaalipäivystykseen asiakas sai yhteyden sähköisesti.

Kuvio 7. Asiakkaan mahdollisuus olla yhteydessä sosiaalipäivystäjään ympäri vuorokauden.

Toimintavarman, ja viranomaisten välillä yhtenäisen yhteydenottomahdollisuuden takaamiseksi Sosiaali- ja terveysministeriö on edellyttänyt kaikilta sosiaalipäivystyksiltä Virve-viranomaisverkon käyttöön ottamista (STM ohjauskirjeet 2014 ja 2018). Vuonna 2012 tehdyn selvityksen perusteella vain 35% vastanneista sosiaalipäivystyksistä Virve oli käytössä, ja Virven käyttö koettiin hankalaksi (Reissell ym. 2012). Edellinen ministeriössä tehty selvitys taas toi esille, että Virve ei edelleenkään vuonna 2016 ollut kaikissa sosiaalipäivystyksissä luonteva osa toimintaa. Silloisen kyselyn mukaan Virve oli ympäri vuorokautisessa käytössä yhteensä 21 sosiaalipäivystyksellä ja virka-ajan ulkopuolella 7 sosiaalipäivystyksellä. Kaksi sosiaalipäivystystä oli tuolloin ilmoittanut, ettei Virve ollut ollenkaan käytössä. (STM 2016.)

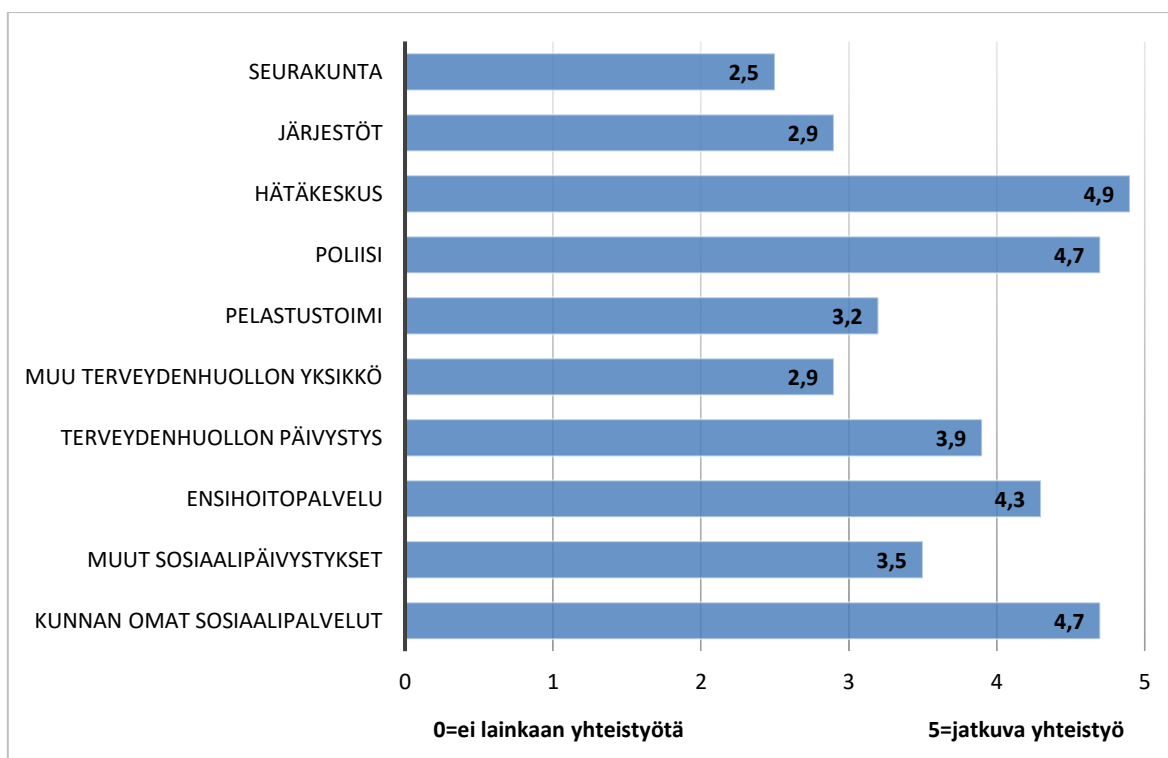
Edellisiin selvityksiin verrattuna tilanne myös Virven käytön suhteen on parantunut huomattavasti. Vuonna 2018 Virve oli käytössä jokaisessa kyselyyn vastanneessa sosiaalipäivystyksessä. Virven käyttöaikoja ei tässä selvityksessä kysytty. Käyttäjäkokemus on myös kohentunut, sillä 29 vastaajaa (85%) ilmoitti henkilöstön saaneen sen käyttöön riittävän perehdytyksen. Helppokäyttöiseksi Virveä kuvaili 28 (82%) vastaajaa, kun vuonna 2011 hankalakäyttöisyys oli vielä yksi isoimmista käytön esteeksi ilmoitetuista syistä (Reissell ym. 2012). Näyttääkin siltä, että tiedotus ja henkilöstön aktiivinen koulutus Virven käyttöön on poistanut esteitä laitteen käytöltä ja muuttanut asenteita käyttöä kohtaan myönteisemmiksi. Avoimissa vastauksissa (n=8) tuotiin esille Virven käyttöön liitty-

viä kehittämisajatuksia. Erityisesti esille nousivat yhteistyökanavien toiminnan kehittäminen tai perustaminen poliisin ja muiden sosiaalipäivystysten kanssa, sekä Virve- viestien lukemiseen liittyviin hankaluuksiin puuttuminen verkon kehittämisen yhteydessä. Virve- viestit voivat olla useiden viestien pituisia, mikä koettiin sisällön hahmottamisen kannalta hankalaksi. Esille tuotiin myös kehitystyön tarve sen suhteen, että jos tehtävä siirretään toisen kunnan takapäivystäjälle, olisi hätäkeskus siirtämisestä tietoinen.

3.2.2 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Sosiaalipäivystystyö on usein moniviranomaisyhteistyötä. Aikaisemman selvityksen perusteella erityisesti poliisi ja hätäkeskus sekä terveydenhuollon toimijat ovat keskeisiä toiminnan yhteistyötahoja (Reissell ym. 2012). Myös vapaaehtoisjärjestöjä ja seurakuntia voidaan pitää merkittävinä toiminnan yhteistyökumppaneina esimerkiksi onnettomuustilanteisiin liittyvän psykososiaalisen tuen tarjoamisessa. Sosiaalipäivystystoiminnan järjestämisoppaassa (STM 2005) todetaan, että muiden toimijoiden ja sosiaalipäivystysten välillä tulee olla selvät yhteistyömenettelyt erilaisten tilanteiden varalle. Vuoden 2005 oppaassa sosiaaliryöön palveluja myös suositeltiin järjestettävän poliisiase- milla, jotta poliisin työn kautta esille tulevat sosiaaliset ongelmat on mahdollista ottaa kä- sittelyyn välittömästi. Myös läsnäoloa sairaaloiden päivästyksissä vahvistettiin päivästy- tysuudistuksella samasta syystä, jotta terveydenhuoltoon hakeutuvat henkilöt ohjautuisi- vat paremmin tarvitsemansa avun piiriin myös sosiaalisten tuen tarpeiden osalta.

Selvityksessä sosiaalipäivystyksiä pyydettiin arvioimaan, miten paljon ne tekevät yhteis- työtä eri toimijoiden kanssa. Vastaajat arvioivat yhteistyötä Likertin asteikolla välillä 1-5, jossa 0=ei lainkaan yhteistyötä, 5= jatkuva yhteistyö. Selvityksen perusteella tärkeim- miksi yhteistyötahoiksi, joiden kanssa yhteistyö on jatkuvaa, kuvautuivat hätäkeskuslai- tos, poliisi, kunnan sosiaalipalvelut sekä ensihoitopalvelu. Vähiten yhteistyötä tehdään seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Kaikki toimijat ja yhteistyön keskiarvot on kuvattu tar- kemmin kuviossa 8.

Kuvio 8. Sosiaalipäivystysten keskimääräinen yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.

Avovastauksissa sosiaalipäivystyksillä oli mahdollisuus kuvata myös muita toimintaan liittyviä keskeisiä yhteistyötahoja. Kuusi sosiaalipäivystystä vastasi avokysymykseen. Esille nostettiin turvakodit, lastensuojelulaitokset ja kriisikeskukset, sekä myös ministeriöiden ja esimerkiksi rajavartiolaitoksen toimijat.

Vastausten perusteella sosiaalipäivystysten tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat edelleen hätäkeskus ja poliisi. Myös kunnan muiden sosiaalipalveluiden ja sosiaalipäivystysten välinen yhteistyö on jatkuvaa. Yhteistyö terveydenhuollon toimijoiden kanssa on myös toistuvaa, pelastustoimen ja sosiaalipäivystyksen yhteistyön näyttäytyessä hieman vähäisemmältä. Vähiten yhteistyötä sosiaalipäivystykset tekevät seurakuntien kanssa.

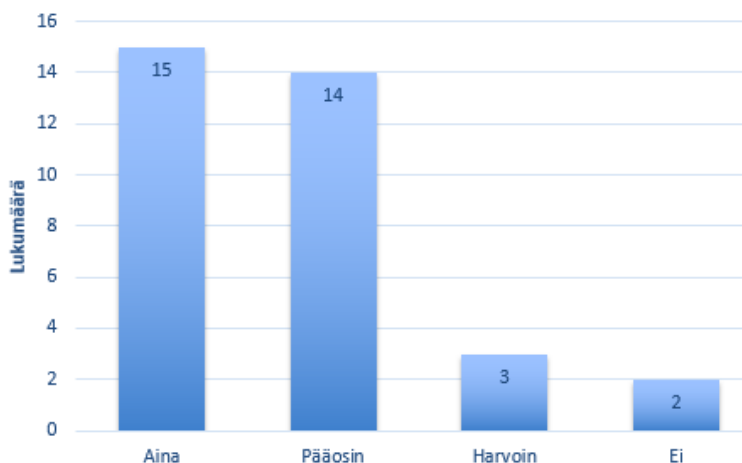
Sosiaalipäivystyksiltä kysyttiin myös, minkä tahojen kanssa yhteistyö mahdollisesti on puutteellista ja kenen kanssa yhteistyötä tulisi lisätä. Kysymykseen vastasi 23 sosiaalipäivystystä. Erityisesti yhteistyötä toivottiin lisää pelastustoimen (40% vastanneista) kanssa. Vastauksissa nousi esille myös yhteistyökäytäntöjen kehittäminen sairaaloiden päivystysten (22%), sekä järjestöjen (13%) kanssa. Mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä iäkkäiden kotihoito nostettiin myös esille muutamissa vastauksissa. Yliopistosai-

raaloiden kanssa toivottiin yhteistyön lisäämistä ja vastuiden selkeämpää jakoa erityisesti psykososiaalisen tuen ja suuronnettomuustilanteiden hoitoon liittyen. Kaksi vastaajaa ilmoitti yhteistyön olevan pääosin hyvällä tolalla kaikkien yhteistyötahojen kanssa.

3.2.3 Työskentely sosiaalipäivystyksissä

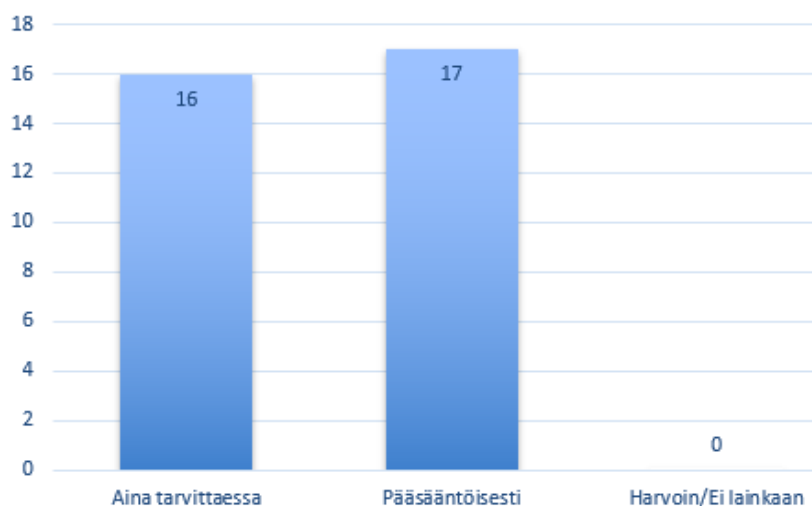
Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa sosiaalipäivystyksen järjestämisen oppaassaan (2005), että laadukas sosiaalipäivystystyö on työntekijöille turvallista. Kriisitilanteissa työntekijälle muodostuu tavanomaista suurempi riski kohdata myös väkivaltaa. Oppaan mukaan asiakastilanteet tuleekin hoitaa yhdessä toisen henkilön kanssa, ja tarvittaessa poliisi on pyydettävä turvaamaan tilannetta. Kotikäynneille ja muihin asiakaskohtaamisiin ei tule mennä yksin. Päivystystyössä on pystyttävä myös nopeaan lisäavun hälyttämiseen. Päivystystilanteissa voidaan joutua tekemään nopeita hallintopäätöksiä kiireellisistä ja välttämättömistä sosiaalipalveluista esimerkiksi vanhuksille, samoin vaativia päätöksentekotilanteita voi olla lastensuojelu- ja perheväkivaltatilanteissa. Muun muassa tästä syystä jokaisen sosiaalipäivystyksen käytössä on oltava kuntaan tai kuntayhtymään virkasuhteinen sosiaalityöntekijä, jolla on laajat oikeudet päätösten tekemiseen (STM 2018).

Selvityksen perusteella työparityöskentely toteutuu sosiaalipäivystyksissä pääasiassa hyvin. Vain viidellä sosiaalipäivystyksellä (15%) oli ongelmia työskennellä työpareittain usein tai aina (kuvio 9). Kuitenkin edelleen on myös kaksi sosiaalipäivystystä, joissa työparityöskentely ei toteudu lainkaan. Molemmat päivystyksistä ovat pienten väestöpohjien toimijoita. Harvoin työparityöskentelyyn pystyvistä päivystyksistä taas kaksi kolmesta oli suurten väestöpohjien toimijoita.

Kuvio 9. Sosiaalipäivystyksen työntekijän mahdollisuus työparityöskentelyyn.

Myös yhteistyö poliisin kanssa toimii pääosin hyvin (kuvio 10). Puolet vastaajista ilmoitti, että poliisin saa virka-apuna mukaan kotikäynneille aina tarvittaessa. Puolet ilmoitti, että poliisin saa mukaan pääosin, ja yksikään vastaajista ei tuonut esiin, että poliisi olisi saatavilla kotikäynneille mukaan vain harvoin tai ei lainkaan.

Kuvio 10. Sosiaalipäivystysten työntekijöiden mahdollisuus saada poliisin virka-apua.

Avoimissa vastauksissa sosiaalipäivystyksillä oli mahdollisuus tuoda esiin mahdollisia haasteita virka-avun saamisessa, ja 30 (88%) vastaajaa vastasi kysymykseen. Avoimissa vastauksissa yhteistyöstä piirtyi erilainen kuva kuin edellä on kuvattu. Useat vastaajat toivat esille esimerkiksi sosiaalipäivystyksen ja poliisin eriävät näkemykset virka-avun tarpeellisuudesta, eroavat näkemykset tilanteen kiireellisyydestä ja poliisin fyysisesti kaukaisen sijainnin. Kaikki nämä aiheuttivat viivettä kotikäynnin tai muun asiakkaan kohtaamisen suorittamiseen. Myös poliisin resurssipula sekä varallaolona toteutettu sosiaalipäivystys ovat hankaloittaneet yhteistyötä ja aiheuttaneet viiveitä toimintaan. Avoimissa vastauksissa haasteita kuvattiin esimerkiksi näin

”virka-apu on myönnetty, mutta poliisilla ei ole käytännössä ole ollut irrottaa partiota, kun resursseja on vähän ja poliisin omat, kiireellisemmät tehtävät menevät edelle --> sosiaalipäivystyksen tehtävän hoito on viivästynyt. --- Haasteena on lisäksi yhteistehtävät, jotka hätäkeskus antaa yhtä aikaa poliisille ja sosiaalitoimelle: poliisi menee tietysti aina ensin kohteeseen, mutta saattaa poistua sieltä ennen kuin sosiaalipäivystyksen osuus on saatu edes alkamaan.”

”Viiveet virka-avun saamiseksi saattavat venyä pitkiksi”

”Joskus poliisi kieltäytyy antamasta virka-apua, jos tarvetta ei ole perusteltu tarpeeksi hyvin”

”Joskus poliisi arvioi virka-apupyynnön tarpeettomaksi vastoin pyytäjän arviota”

Avoimet vastaukset nostavat esille ongelman poliisin ja sosiaalipäivystysten välisessä yhteistyössä. Tahoilla voi olla toisistaan eriävät näkemykset poliisin läsnäolon tarpeellisuudesta tehtävällä, eikä virka-apua välttämättä näin ollen myönnetä, vaikka sosiaalipäivystyksen työntekijät ovat tilanteen sellaiseksi arvioineet. Vastausten perusteella virka-avun saaminen saattaa vaihdella myös sen mukaan, kuka virka-apupäätöksistä on kulloinkin vastuussa, mikä kertoo riittävän yhdenmukaisten ja selkeiden toimintaohjeiden puutteesta. Ongelmia ovat aiheuttaneet myös virka-apupyynnön menetelmät, joissa pyyntö joudutaan lähettämään poliisille kirjallisesti faksilla päätöksen saamiseksi. Tämä edellyttää päivystäjien lähtöä toimistolle, mikä voi tietyissä tilanteissa esimerkiksi kesken tehtävän olla haasteellista. Menettely koettiin jäykäksi ja toimimattomaksi ja myös teknisiltä ratkaisuiltaan vanhentuneeksi tavaksi toimia.

Jokaisessa sosiaalipäivystyksessä työskenteli vastausten perusteella päivittäin työntekijä, jolla on laaja-alaiset päätöksenteko-oikeudet. Kolme vastaajaa ilmoitti, ettei päätöksenteko-oikeuden omaava henkilö ole paikalla sosiaalipäivystyksessä kaikissa vuoroissa, ja yhdeksän vastaajaa taas ilmoitti päätösoikeuden omaavan henkilön olevan paikalla vain tiettyinä kellonaikoina. Avoimissa vastauksissa tuotiin esille, että näiden rajattujen kellonaikojen taustalla on sosiaalipäivystyksen järjestämistapa. Osassa kunnista sosiaalipäivystys hoidetaan virka-aikana muun sosiaalityön ohessa, ja tällöin sosiaalitoimen henkilöstö tekee tarvittavat viranomaispäätökset, ja sosiaalipäivystyksessä laaja-alaiset päätöksenteko-oikeudet omaava henkilö työskentelee virka-ajan ulkopuolella. Vastausten perusteella näistä yhdeksästä päivystyksestä kolmessa päätöksenteko-oikeuden omaava henkilö ei ole fyysisesti paikalla kaikkina vuorokaudenaikoina. Näistä päivystyksistä yhdessä päätöksenteko-oikeudet omaava työntekijä oli arkipäivinä paikalla virka-ajan ulkopuolella ja viikonloppuna vain klo 8-16, ja kahdessa henkilö toimi virka-ajan ulkopuolella kotoa käsin takapäivystäjänä ja oli tarvittaessa hälytettävissä töihin kellonajasta riippumatta. Tilanne ei tältä osin vastaa voimassa olevan lainsäädännön velvoitteita.

3.3 Sosiaalipäivystysten ja terveydenhuollon yhteistyö

Terveydenhuollon eri toimijat, erityisesti ensihoito sekä sairaaloiden päivystykset, ovat sosiaalipäivystysten tärkeitä yhteistyötahoja, sillä ihmisten sosiaalisten ongelmien kirjo näkyy myös terveydenhuollon toiminnassa. Sairaaloiden päivystykset ovat usein ainoita ympäri vuorokauden auki olevia julkisia toimipisteitä, jonne ihmiset voivat ongelmineen hakeutua, ja tästä syystä niiden yhteydessä tulee esiin usein myös sosiaalipalveluihin liittyviä tuen tarpeita. Tähän tarpeeseen vastattiin sosiaali- ja terveydenhuollon päivystysuudistuksella. Sosiaalipäivystykset sairaaloiden päivystysten yhteydessä mahdollistavat asiakkaille pääsyn myös tarkoituksenmukaisten ja oikea-aikaisten sosiaalipalvelujen yhteyteen vuorokaudenajasta riippumatta.

Päivystysuudistuksen säännökset astuivat voimaan vuosien 2017 ja 2018 aikana. Sosiaalihuoltolain 29 a §:n mukaan sosiaalipäivystystä on ollut järjestettävä terveydenhuoltolain (1326/2010) 50 §:n 3 momentissa tarkoitetun laajan ympärivuorokautisen päivystysyksikön yhteydessä ja 4 momentissa tarkoitetun perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksen yhteydessä 1.1.2018 lukien. Laissa on erikseen mainittu kaksikymmentä paikkakuntaa (taulukko 6), joiden ympärivuorokautisen päivystyksen yhteydessä sosiaalipäivystystä on järjestettävä. Uudistus ei kuitenkaan edellyttänyt kaiken sosiaalipäivystystoiminnan keskittämistä sairaalan yhteyteen.

Selvitykseen vastanneista sosiaalipäivystyksistä 17 ilmoitti toimivansa sairaalan päivystyksen yhteydessä. Näistä 15 (75%) toimi päivystysuudistuksessa mainittujen kaupunkien alueella. Viisi sosiaalihuoltolaissa mainittua kaupunkia ei selvityksessä ilmoittanut, että sosiaalipäivystystä järjestettäisiin sairaalan yhteydessä (taulukko 6). Suurella osalla kysymykseen vastanneista sosiaalipäivystyksistä (n=11) oli toimipiste useammassa kuin yhdessä paikassa. Kuusi sosiaalipäivystystä oli keskittänyt kaikki toimitilansa sairaalan yhteyteen. Viisi kokonaan sairaalaan toimintansa keskittäneistä sosiaalipäivystyksistä, ja yksi, jolla oli toimintaa myös muualla kuin sairaalan toimipisteessä, toimivat sairaalan tiloissa ympäri vuorokauden. Yksi sairaalaan toimitilat keskittäneistä päivystyksistä toimii tiloissa virka-ajan ulkopuolella, ja virka-aikana sosiaalitoimiston yhteydessä.

Taulukko 6. Sosiaalipäivystysten toiminta sairaalan yhteydessä.

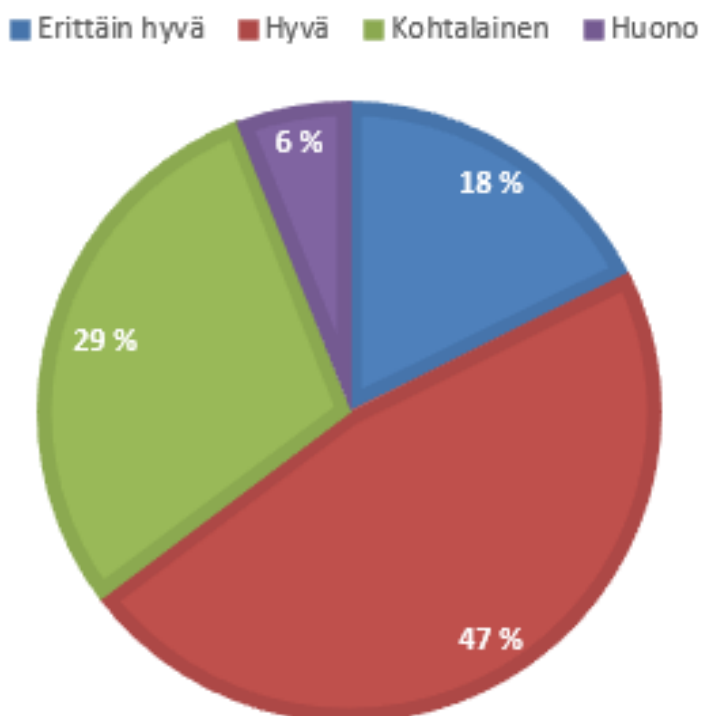
Toimitila sairaalan yhteydessä	Ei toimitilaa sairaalan yhteydessä
<ul style="list-style-type: none"> • Helsinki • Turku • Tampere • Kuopio • Oulu • Pori • Lahti • Joensuu • Rovaniemi • Lappeenranta • Hämeenlinna • Mikkeli • Kokkola • Kajaani • Kemi • Kouvola* • Espoo* 	<ul style="list-style-type: none"> • Jyväskylä • Seinäjoki • Kotka • Vaasa • Savonlinna

*ei lain edellyttämä.

Tummennetuilla paikkakunnilla kaikki toimitilat keskitetty sairaalaan.

Sosiaalipäivystysten toiminta sairaaloiden yhteydessä on tilojen osalta järjestetty pääosin asiallisesti ja suurimmalla osalla päivystyksistä on käytössä omat toimitilat. Kuitenkin kahdelle sosiaalipäivystykselle (12%) oli sairaalassa osoitettu vaihtuva työtila. Sairaaloiden yhteydessä sosiaalipäivystyksissä työskenteli yhdessä vuorossa keskimäärin 1,7 työntekijää (min 1, max 3). 82% vastaajista (n=14) ilmoitti, että sairaalan toimipisteessä oli aina sosiaalipäivystyksen aukioloaikoina sellainen kuntaan virkasuhteinen työntekijä, jolla on oikeus tehdä sosiaalihuollon viranomaispäätöksiä. Sairaalan terveydenhuollon puolelta tulevia sisäisiä yhteydenottoja sosiaalipäivystykseen oli vuodessa keskimäärin 403 (min 10, max 1300). Kuudessa sairaalassa (35%) sosiaalipäivystystoiminta oli ympärivuorokautista, ja suurimmalta osin sosiaalipäivystäjä oli sairaalassa fyysisesti tavoitettavissa joko virka-aikana tai aamusta iltaan, mutta ei yöaikana. Yksi sosiaalipäivystys ilmoitti toimivansa sairaalassa virka-ajan ulkopuolisina aikoina.

Yleisen toiminnan lisäksi selvityksessä tarkasteltiin sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon välisen yhteistyön toimivuutta. Yhteistyöhön oltiin melko tyytyväisiä, sillä 65% vastaajista ilmoitti yhteistyön toimivan joko erittäin hyvin tai hyvin (kuvio 11).

Kuvio 11. Sosiaalipäivystysten ja terveydenhuollon päivystysten välisen yhteistyön toimivuus.

Kohtalaisen ja huonon yhteistyön syiksi avoimissa vastauksissa nimettiin terveydenhuollon työntekijöiden tietämättömyys sosiaalipäivystyksen toiminnasta ja tehtävistä. Asiaa oli selvityksessä myös erikseen kysytty, ja vastaajista seitsemän (41%) ilmoitti, että sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen työntekijät tuntevat toisensa ja toistensa työn toimintaperiaatteet hyvin, kun taas kymmenen vastaajaa (59%) oli sitä mieltä, että osaamisessa on puutteita. Yksikään vastaajista ei kuitenkaan ilmoittanut, että toisten työn tuntemus olisi erittäin heikkoa. Kaikki vastaajat ilmoittivat sosiaalipäivystyksen tekevän yhteistyötä sairaalan sosiaalityön kanssa, mutta yhteistyön taajuus vaihteli suuresti.

Osassa päivystyksistä yhteistyö oli päivittäistä tai viikoittaista, kun taas joissain päivystyksissä yhteistyötä tehtiin vain muutamia kertoja vuodessa. Avoimissa vastauksissa yhteistyön vähyyttä selitettiin esimerkiksi vasta aloitetulla toiminnalla, eli toimintamallit olivat vasta muotoutumassa.

Yhteistyö ja osallistuminen terveydenhuollon toimijoiden kanssa yhteiseen hallinnolliseen toimintaan oli selvityksen perusteella vähäistä. Sosiaalipäivystyksen edustaja oli osallistunut kaikkiin soveltuviin terveydenhuollon päivystyksen johto- ja kehittämistyöryhmiin viidessä sairaalassa (30%), yhdeksän vastaajaa (53%) ilmoitti että osallistuminen

on ollut osittaista ja tarvetta vähäisempää, ja kolmessa (18%) sairaalassa kyseisissä ryhmissä ei ole ollut sosiaalipäivystyksen edustajaa lainkaan.

Sairaalayhteistyötä selvitettiin laajemmin kaikilta kyselyyn vastanneilta muiden yhteistyörakenteiden näkökulmasta. Selvityksessä kysyttiin, onko sosiaalipäivystyksillä ja sairaaloilla käytössä toimintamalli yhteispäivystyksen triage-työhön. Kysymykseen vastasi 31 sosiaalipäivystystä, joista kolmella (9%) oli olemassa oleva toimintamalli, kymmenellä (31%) asia oli kehittämisvaiheessa ja neljällätoista (44%) päivystyksellä toimintamalli puuttui. Neljä vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen.

Sosiaalihuoltolain mukaan osana sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistä päivystystä tulee toteuttaa mielenterveys- ja päihdetyön päivystystä. Päivystys on tarpeen, sillä monilla mielenterveys- ja päihdeasiakkailta kyky hakeutua palveluihin on heikentynyt ja he ovat alttiita putoamaan palvelujen ulkopuolelle. Päivystyksen tehtävänä on omalta osaltaan huolehtia siitä, että hoidon ja avun tarve arvioidaan ja huolehditaan siitä, että henkilö saa tarvitsemansa jatkohoidon ja tuen niissäkin tilanteissa, joissa henkilön avun tarve ei ole syntynyt äkillisesti, eikä henkilöllä ole välitöntä erikoissairaanhoidon tarvetta. Hoidon tarpeen arvioinnin lisäksi päivystyksessä arvioidaan sosiaalipalvelujen tarve ja mahdollinen sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä toteutetun tuen tarve jatkohoidon turvaamiseksi. Mielenterveys- ja päihdetyön päivystyksen yhteistyörakenteisiin liittyvään kysymykseen vastasi 33 päivystystä. Yhdessä sovitut yhteistyörakenteet olivat olemassa kahdellatoista (35%) päivystyksellä ja yhdeksällä (27%) asia oli kehittämisvaiheessa. Yhdeltätoista (32%) päivystykseltä yhteistyörakenteet puuttuivat, ja yksi vastaaja ei osannut vastata kysymykseen.

3.4 Sosiaalipäivystysten valmius ja varautuminen

3.4.1 Psykososiaalinen tuki äkillisissä traumaattisissa tilanteissa

Psykososiaalisen tuen ja palveluiden järjestäminen on osa lakisääteistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Psykososiaalisella tuella tarkoitetaan tässä yhteydessä akuuttia kriisityötä ja sosiaalipäivystystyötä. Akuuttia kriisityötä tarvitaan, kun ihmistä on koh-

dannut äkillinen, traumaattinen kriisi. Kriisityön lähtökohtana on, että psyykkistä ensiapua ja varhaista keskustelua tarjotaan aktiivisesti kaikille, jotka ovat kokeneet äkillisen järkyttävän tapahtuman tai menettäneet äkillisesti läheisen ihmisen. (STM 2017b.)

Sosiaalipäivystystyö on usein kriisitilanteissa työskentelemistä, ja työntekijöillä on oltava perusammattitaidon lisäksi riittävä kriisityön osaaminen. Suomessa tapahtuu vuosittain useita onnettomuuksia ja muita yllättäviä ihmisiin kohdistuvia onnettomuuksia ja tapaturmia, joissa tuhoutuu koteja, loukkaannutaan vakavasti tai menetetään ihmishenkiä (ks. esim Otkes 2018). Tällaisten tilanteiden hoitamisessa sosiaalipäivystyksen rooli on olennainen sekä psykososiaalisen tuen tarjoajana, että avun koordinoinnista vastaavana tahona. Psykososiaalinen tuki ja siihen sisältyvä akuutti kriisityö on yksilön näkökulmasta merkittävää, sillä tuen avulla pyritään edistämään elämän normalisoitumista, tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa psyykkistä traumatisoitumista sekä seulomaan jatkohoitoa tarvitsevat ja auttamaan jatkohoidon järjestämisessä. (STM 2017b.)

Selvityksessä kartoitettiin, miten akuuttia kriisityötä järjestetään sosiaalipäivystyksissä. Samalla tarkasteltiin sitä, miten henkilöstö osallistuu kriisityöhön ja onko yksiköissä kriisityön koulutuksen saaneita henkilöitä. Selvitykseen vastanneista sosiaalipäivystyksistä 75% (n=25) ilmoitti, että kriisityö kuuluu kaikkien työntekijöiden työnkuvaan. Kaikista vastaajista kolme (9%) ilmoitti, ettei akuutti kriisityö kuulu sosiaalipäivystyksen toimenkuvaan lainkaan. Näissä tehtävät on ulkoistettu kriisiryhmille, terveydenhuollon yksikköön tai turvakodin kriisityölle. Kaikissa muissa sosiaalipäivystyksissä kriisityö on osa työnkuvaa, mutta työtavat vaihtelevat alueittain ja jopa saman sosiaalipäivystyksen eri alueilla riippuen kunnasta ja sen palveluista.

Tulosten perusteella akuutin kriisityön organisointi on eri sosiaalipäivystyksissä järjestetty hyvin vaihtelevin tavoin. Selvitykseen vastanneista sosiaalipäivystyksistä kuusi (18%) toimii sosiaali- ja kriisipäivystyksen nimellä, ja niissä työskentelee erikseen nimetyjä kriisityöntekijöitä. Tämän lisäksi kymmenen muuta sosiaalipäivystystä ilmoitti olevansa ensisijainen välitöntä kriisitukea tarjoava yksikkö. Näin ollen yhteensä 47% (n=16) selvitykseen vastanneista sosiaalipäivystyksistä huolehti välittömän kriisituen tarpeesta olevista asiakkaista ensisijaisesti ilman ulkopuolista toimijaa.

Koulutusta kriisityöhön henkilöstö oli saanut 23:ssa sosiaalipäivystyksessä (68%). Yhteensä 41% (n=14) sosiaalipäivystyksistä ilmoitti, että heillä on erikseen kriisityön tehtävään koulutettuja työntekijöitä. Jatkossa yhä useampi sosiaalipäivystys on muuttamassa toimintaansa kriisityötä vahvistavaan suuntaan, sillä vuoden 2019 aikana Keski-Uudenmaan, Satakunnan, Etelä-Pohjanmaan ja Kanta-Hämeen yksiköt ovat muuttamassa toi-

mintansa sosiaali- ja kriisipäivystykseksi. Vuonna 2018 viisi kuudesta sosiaali- ja kriisipäivystyksistä toimii Hyks-erva-alueella, eli muutos tasapainottaa jakaumaa kansallisesti hieman.

Muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä, tai kokonaan ulkoistetun akuutin kriisityön tarjoamiseen toimijoilla on erilaisia yhteistyömalleja (kuvio 12). Vastaajista lähes puolet (n=16, 47%) ilmoitti, että sosiaalipäivystys vastaa ensisijaisesti itse akuutista kriisityöstä. 14 vastaajaa (41%) ilmoitti sosiaalipäivystyksen saavan tukea akuutin kriisityön järjestämiseen ulkopuoliselta taholta. Viisi sosiaalipäivystystä järjesti kriisityön yhteistyössä järjestöjen tai seurakunnan kanssa. Ostopalvelusopimuksia on laadittu esimerkiksi mielen-terveysseuran ja turvakodin kanssa. SPR:ltä apua kriisityön järjestämiseen mainitsee saavansa neljä toimijaa. Kuusi toimijaa oli tehnyt erilaisin sopimuksin yhteistyötä kriisikeskusten tai kriisiryhmiä kanssa, ja seitsemällä toimijalla kriisityöstä vastaa ensisijaisesti terveydenhuollon yksikkö, kuten ensiapu ja henkisen avun yksikkö. Ainoastaan yksi toimija kuvasi, ettei sosiaalipäivystyksessä ole mitään kriisityön rakennetta, mutta kyseisellä alueellakin kriisityötä oli tarjolla järjestön (SPR) toimesta. Selvityksen avoimista vastauksista käy ilmi, että kriisityön rakenne ei jokaisessa sosiaalipäivystyksessä ole selkeä. Jos kriisityö ei suoraan kuulu sosiaalipäivystyksen toimenkuvaan, voi virka-ajan ulkopuolisen kriisiavun saaminen kuntayhteistyöalueilla olla riippuvaista asiakkaan asuinkunnasta. Etenkin hoidon jatkuvuudessa voi olla puutteita tällaisilla alueilla, kuten alla oleva avoin vastaus tuo esille

”Tilanne on epäselvä. Sosiaalipäivystys vastaa osittain pienimmässä häiriötilanteissa akuutista kriisityöstä.”

”Riippuu asiakkaan asuinkunnasta. Suurella osalla kunnista on omat, kahdenväliset ostosopimukset järjestötoimijan kanssa, eli kriisityön voi tilata sieltä seudun asukkaille – (yhdellä kunnalla) ei ole saatavilla jalkautuvaa, kotiin menevää kriisityötä virka-ajan ulkopuolella johtuen kunnan haluttomuudesta rahoittaa toimintaa. Käytännössä ensivaiheen kriisituen on antanut sosiaalipäivystys myös tälle kunnalle, mutta vain päivystyksellisesti, ei jatkotapaamista.”

Kuvio 12. Akuutin kriisityön järjestämisen tavat sosiaalipäivystyksissä.

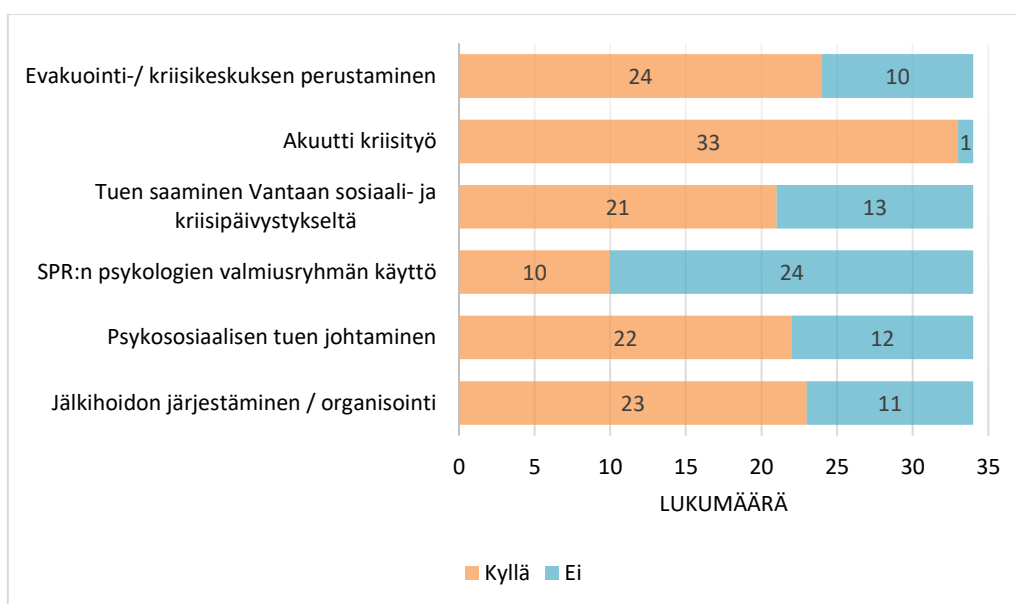
Suomessa tapahtuu vuositasolla tarkasteltuna yksittäisiä vakavampia häiriötilanteita, joissa uhrimäärä on suuri (Otkes 2018). Viimeaikaisimpia tapahtumia ovat Kuopion busiturma vuonna 2018 ja Turun terroristiset puukotukset vuonna 2017. Sosiaalipäivystyksiä pyydettiin arvioimaan, millainen valmius ja osaamistaso niillä on psykososiaalisen tuen antamiseen sekä koordinoimiseen tällaisessa häiriötilanteessa, jossa uhrimäärä on suuri. Kahdeksan (24%) sosiaalipäivystystä arvioi selviytyvänsä kuvatus tilanteesta hyvin, 18 (53%) sosiaalipäivystystä arvioi osaamistonsa kohtalaiseksi ja kahdeksan (24%) sosiaalipäivystyksen selviytyminen olisi kuvatussa tilanteessa heikkoa.

Sosiaalipäivystysten välillä on kuitenkin eroja valmiudessa hoitaa edellä kuvatus tilanne, kun valmiutta tarkastellaan väestöpohjan perusteella. Annettujen vastausten perusteella voidaan todeta, että pienet, alle 100 000 asukkaan väestöpohjalla toimivat sosiaalipäivystykset selviytyisivät tehtävästä suurilla heikommin. Pienten väestöpohjien päiväyksistä ainoastaan yhdellä oli omasta mielestään hyvä valmius hoitaa tilanne, kun taas suurten väestöpohjien päiväyksistä seitsemän arvioi selviytyvänsä hyvin. Heikosti taas pienistä arvioi selviytyvänsä seitsemän ja suurista yksi päiväystys.

Selvityksessä tarkasteltiin myös sitä, onko psykososiaalisen tuen johtaminen häiriötilanteessa, kuten suuren liikenneonnettomuuden yhteydessä, selkeästi määritelty. Vastajista 67% (n=23) totesi tilanteen johtajan olevan tiedossa, 24% (n=8) vastasi, ettei johtamisvastuuta ole selkeästi määritelty, ja 9% (n=3) ei osannut vastata kysymykseen. Psykososiaalista tukea häiriötilanteissa johtaa avovastausten perusteella alueesta riippuen joko sosiaalipäivystyksen työntekijät, muu sosiaalitoimen edustaja, tai terveydenhuollon toimija.

Vaikka akuutti kriisityö kuuluu jo lähes kaikkien sosiaalipäivystysten työnkuvaan, on päivytyksissä selvityksen perusteella tarvetta selkeyttää psykososiaalisen tuen ja kriisityön johtovastuita sekä kehittää osaamista kriisityön toimintojen suhteen. Enemmistö vastaajista (n=23, 68%) koki myös, että henkilöstö tarvitsee kriisityöhön lisäkoulutusta. Koulutustarpeet nousevat esille myös alla olevan kuvion 13 perusteella.

Vaikka valmius akuuttiin kriisityöhön on yhtä lukuun ottamatta kaikilla sosiaalipäivystyksillä, on muissa kriisityöhön liittyvissä aihealueissa puutteita valmiuden suhteen. Sosiaalipäivystyksiä pyydettiin arvioimaan, onko niillä valmius välittömään toimintaan häiriötilanteessa, kuten suuronnettomuustilanteessa ja sen jälkihoidossa. Sosiaalipäivystyksissä kaivataan tulosten perusteella lisäkoulutusta esimerkiksi lisäavun, kuten SPR:n psykologien valmiusryhmän käyttöön. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen rooli kansallisena toimijana näyttäytyy myös osittain sosiaalipäivystyksille vieraalta. Noin kolmanneksella sosiaalipäivystyksistä ei ole valmiutta perustaa kriisikeskusta, johtaa psykososiaalista tukea tai järjestää jälkihoitoa.

Kuvio 13. Sosiaalipäivystysten valmius välittömään toimintaan häiriötilanteessa, kuten suuronnettomuustilanteessa ja sen jälkihoidossa.

Verrattuna vuoden 2016 tilanteeseen on akuutin kriisityön osuus sosiaalipäivystysten työnkuvassa kasvanut. Edellisen sosiaalipäivystyspalveluksen perusteella kriisityön osuus sosiaalipäivystyksissä oli vaihtelevaa ja vuoteen 2018 verrattuna vähäisempää. Osa sosiaalipäivystyksistä on jo tuolloin toiminut yhdistettynä sosiaali- ja kriisipäivystyk-

senä, jolloin akuutti kriisityö on ollut ammatillista ja työnkuvaan kuuluvaa työtä. Osa sosiaalipäivystyksistä tarjosi kriisiapua muiden sosiaalipäivystyksellisten tehtävien ohella ja osa sosiaalipäivystyksistä ei tehnyt kriisityötä lainkaan. Jo tuolloin vastaajat toivat esille toiminnan kehittämiseen sekä kriisityön koulutukseen liittyviä toiveita ja tarpeita (STM 2016).

3.4.2 Sosiaalipäivystykset osana kuntien sosiaalitoimen valmiussuunnittelua

Varautuminen kriisi- ja häiriötilanteisiin ja sitä tukeva valmiussuunnittelu ovat olennainen osa sosiaalihuollon ja sosiaalipäivystysten toimintaa. Sosiaalipäivystyksessä työskentelevät ovat valmiustilanteissa monissa kunnissa ensimmäisenä hälytettävä yksikkö, joka vastaa sosiaalitoimen valmiussuunnitelman mukaan kiireellisten toimien käynnistämisestä.

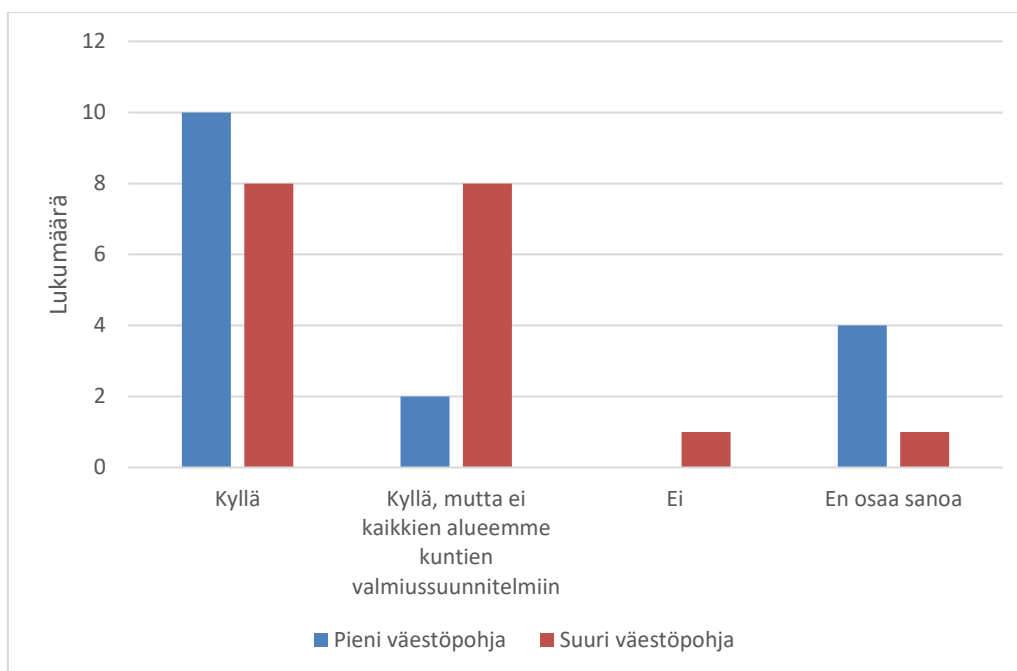
Sosiaalitoimessa tulee olla valmiussuunnitelma, johon on kirjattu, miten sosiaalitoimen eri yksiköt toimivat häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ja miten oman toiminnan jatkuvuus turvataan. Valmiussuunnitelmaan kirjataan esimerkiksi, miten ensihuollolliset ja psykososiaaliset palvelut on järjestetty. Kiireellisessä tilanteessa toiminnan sujumuuden varmistamiseksi tarvittavat päivystys- ja hälyttämiskäytänteet sekä vastuut tulee myös olla kirjattuna valmiussuunnitelmaan. Asiakirjassa tulee myös kuvata toimenpiteet, joilla pyritään palauttamaan normaaliolojen toiminta. (STM 2014.) Vuoden 2017 alusta voimaan tulleen ns. päivystysuudistuksen yhteydessä ensihoitokeskuksen alueella toimivien sosiaalipäivystysten tehtäviksi tuli osallistua alueellaan valmiussuunnitelmien laatimiseen häiriötilanteiden ja suuronnettomuuksien varalle yhdessä muiden toimijoiden ja erityisvastuualueiden kanssa siten, että suunnitelmat muodostavat kansallisen kokonaisuuden (29 a§).

Tässä selvityksessä tarkasteltiin ensimmäistä kertaa sosiaalipäivystysten valmiustehtäviä, sekä valmiuden ja varautumisen tasoa. Kyselyn perusteella valmius- ja varautumistehtävät ovat selkeästi muita tehtäviä pienemmässä roolissa arjen työtehtäviä tarkasteltaessa. Toisin sanoen päivystäjät joutuvat kyseisiin tilanteisiin oman työuransa varrella erittäin harvoin. 31 päivystystä vastasi kysymykseen valmius- ja varautumistehtävien määrästä, ja näistä vastaajista yksi ilmoitti, ettei tällaista tilastointia ole mahdollista saada. Keskimäärin valmiuteen liittyviä työtehtäviä päivystyksissä on tilastoitu vuositasolla 8,5 (min 0, max 41). Seitsemän vastaajaa (23%) ilmoitti, ettei päivystyksessä ole ollut kyseisiä työtehtäviä lainkaan. Tämä herättääkin kysymyksen siitä, miten valmiuteen

ja varautumiseen liittyvät työtehtävät tilastoidaan ja tunnistetaan, sekä jääkö osa tapauksista kokonaan ohjautumatta sosiaalipäivystyksille. Toisaalta erityisesti vakavimmat onnettomuudet ja häiriötilanteet ovat Suomessa harvinaisia ja tehtäviä on lukumäärällisesti erittäin vähän vuositasolla tarkasteltuna.

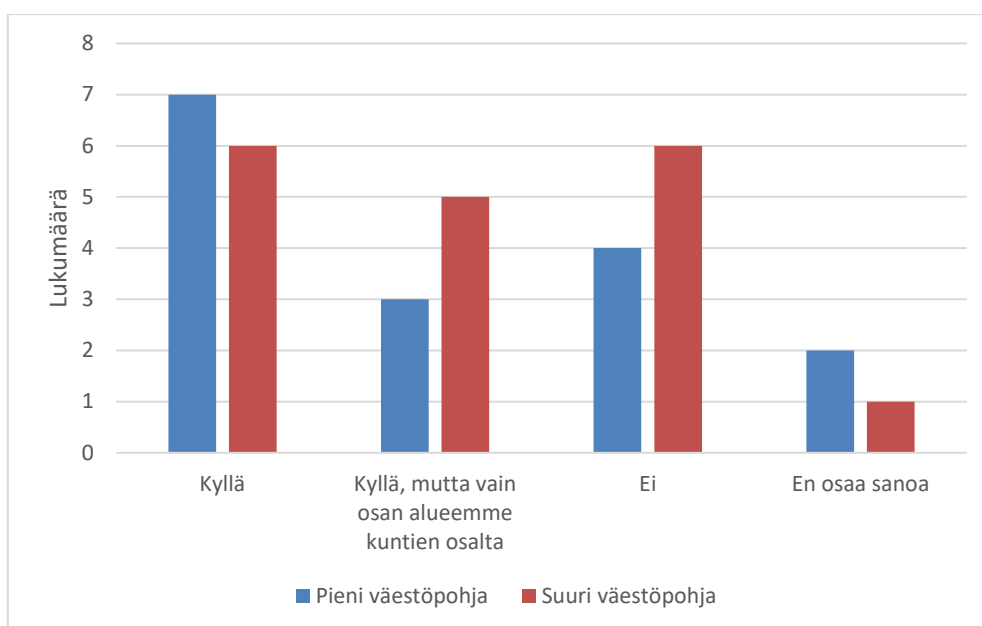
Selvityksen perusteella sosiaalipäivystyksillä on merkittävä vastuu ja rooli alueellaan tapahtuvien häiriötilanteiden hoitamisessa. Vastaajista 64% (n=22) ilmoitti, että sosiaalipäivystys on sosiaalitoimen osalta toimialueen ensimmäinen hälytettävä taho suuronnettomuuksissa ja häiriötilanteissa ympäri vuorokauden. Lisäksi 6% (n=2) vastaajista ilmoitti, että sosiaalipäivystys on ensimmäinen hälytettävä taho osassa toimialueen kunnista, ja 12% (n=4) sosiaalipäivystyksistä toimi ensimmäisenä hälytettävänä sosiaalitoimen tahona tiettyinä vuorokauden aikoina, mutta ei koko vuorokautta. Kolme sosiaalipäivystystä ei toiminut ensimmäisenä hälytettävänä tahona, ja kolme vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen. Väestöpohjaltaan pienten ja suurten päivystysten välillä ei ollut suuria eroavaisuuksia vastausten suhteen.

Vaikka sosiaalipäivystyksillä on selkeän korostainen toimijan rooli häiriötilanteissa, sosiaalipäivystys on huomioitu kuntien valmiussuunnitelmissa vaihtelevasti. Vastaajista puolet (53%, n=18) ilmoitti, että kaikki päivystysalueen kunnat ovat huomioineet sosiaalipäivystykset valmiussuunnitelmissaan, kun taas vajaassa kolmasosassa (29%, n=10) sosiaalipäivystystä ei ole kirjattu kaikkien toiminta-alueen kuntien valmiussuunnitelmaan. Yksi vastaaja ilmoitti, ettei sosiaalipäivystystä ole valmiussuunnitelmassa mainittu lainkaan, ja viisi vastaajaa ei osannut sanoa, onko sosiaalipäivystys mukana suunnitelmassa. Väestöpohjan perusteella tarkasteltuna sosiaalipäivystykset on huomioitu paremmin pienten toiminta-alueiden valmiussuunnitelmissa (kuviokuva 14). Suurten väestöpohjien toimijoilla on puutteita etenkin siinä, että kaikki toiminta-alueen kunnat olisivat huomioineet sosiaalipäivystyksen toiminnan suunnitelmissaan.

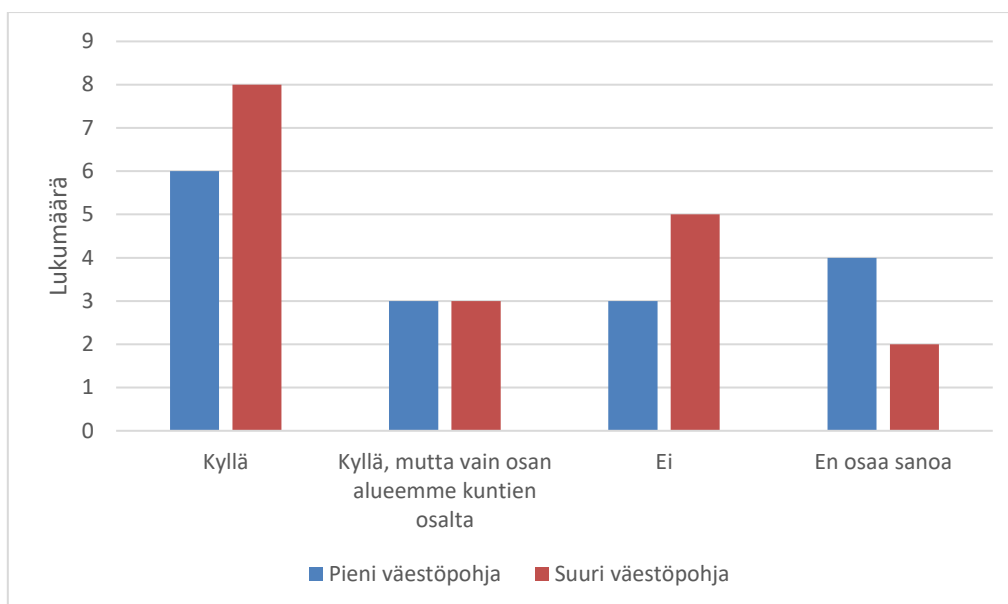
Kuvio 14. Sosiaalipäivystyksen huomiointi valmiussuunnitelmassa väestöpohjan perusteella tarkasteltuna.

Syy siihen, että sosiaalipäivystystä ei ole kirjattu kaikkiin sosiaalitoimen valmiussuunnitelmiin, johtunee puutteellisesta yhteistyöstä suunnitelman laatimisessa. Selvityksen perusteella päivystyksistä vain 13 (38%) oli osallistunut alueensa sosiaalitoimen valmiussuunnitelman laatimiseen niin että sen toiminta-alueen kaikki kunnat ovat huomioineet sosiaalipäivystyksen omassa suunnitelmassaan. Kahdeksan (24%) sosiaalipäivystysaluetta raportoi, että osa sen alueen kunnista on sisällyttänyt sosiaalipäivystyksen omaan suunnitelmaansa. Kymmenen (29%) sosiaalipäivystystä ilmoitti, ettei sosiaalipäivystys ole osallistunut alueensa kunnan/kuntien valmiussuunnitelman laatimiseen. Kolme vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen.

Kuvio 15. Sosiaalipäivystyksen osallistuminen toiminta-alueenne kunnan / kuntien sosiaalitoimen valmiussuunnitelman laatimiseen väestöpohjan perusteella tarkasteltuna.

Osallistuminen valmiussuunnitelman laatimiseen on tulosten valossa olennaisen tärkeää, sillä sosiaalipäivystyksen roolin kuvaamisessa valmiussuunnitelmaan on vielä kehitettävää. Vastaajista alle puolet ($n=14$, 41%) oli sitä mieltä, että sosiaalipäivystyksen rooli on valmiussuunnitelmassa selkeästi kuvattu. Näistä vastaajista puolet olivat pienellä alueella toimivia päivystyksiä, joukossaan isot yksin sosiaalipäivystyksensä tuottavat kaupungit. Toisaalta puolet olivat yli viiden kunnan alueella toimivia päivystyksiä, mutta näistä vain muutama toimi yli kymmenen kunnan alueella. 18% ($n=6$) ilmoitti että rooli on kuvattu selkeästi osassa toiminta-alueen kuntien suunnitelmia, ja 24% ($n=8$) ilmoitti ettei roolin kuvaus ole selkeä. Epäselväksi sosiaalipäivystyksen roolin kokivat vastaajista useimmiten kuntayhtymän alueella toimivat päivystykset. Viisi vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen. Väestöpohjan perusteella tarkasteltuna sosiaalipäivystyksen rooli on paremmin kuvattu suurten toiminta-alueiden valmiussuunnitelmissa, mutta erot eivät ole suuria (kuvio 16). Sosiaalipäivystysten rooli koettiin selvästi paremmin kuvatuksi niissä päivystyksissä, joista oli osallistuttu valmiussuunnitelman laatimiseen, kuin niissä päivystyksissä, joista ei oltu mukana suunnitelman laatimisessa. Niistä päivystyksistä, joista oltiin mukana suunnittelussa, 64% koki roolin kuvauksen selkeänä koko päivystysalueella. Jos taas päivystys ei osallistunut suunnitelman laatimiseen, vain 38% piti sosiaalipäivystyksen roolia selkeänä.

Kuvio 16. Sosiaalipäivystyksen rooli kuvattu selkeästi valmiussuunnitelmassa väestöpohjan perusteella tarkasteltuna.

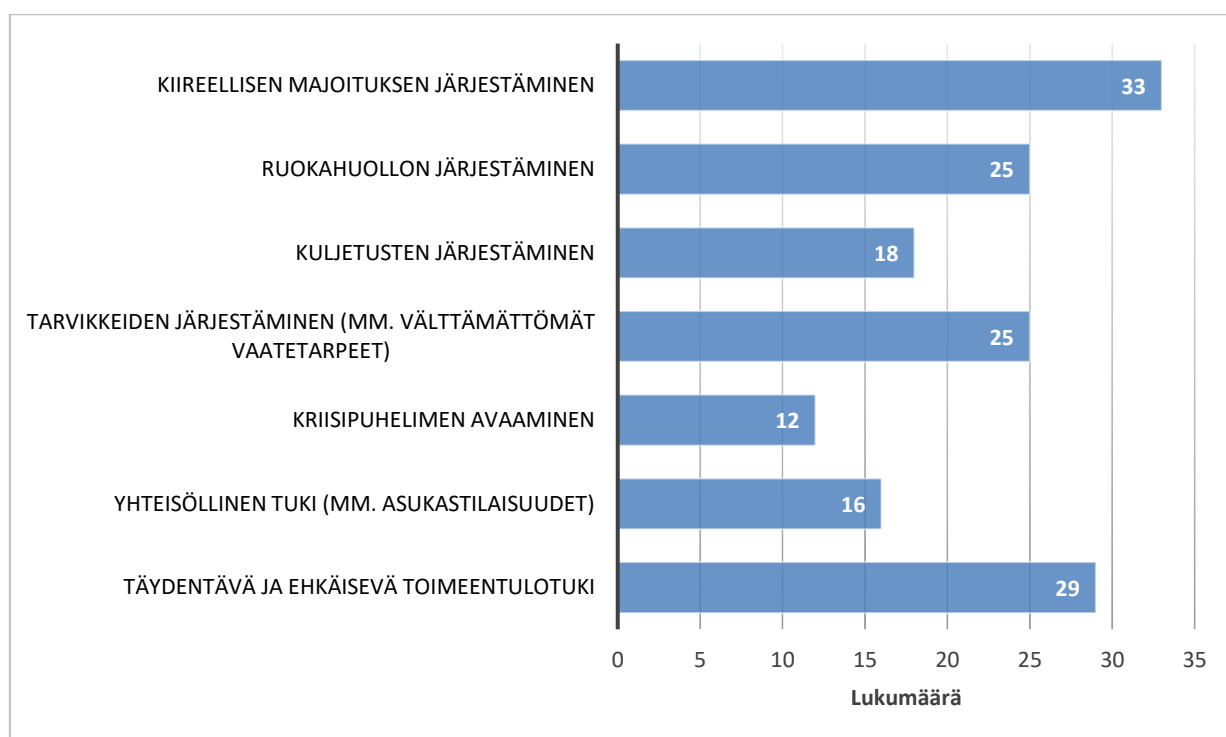
Maakunta- ja sote-uudistuksen valmisteluun liittyen sosiaalipäivystyksiltä kysyttiin, osallistuuko päivystyksen edustaja maakuntavalmisteluun liittyvään yhteisen varautumisen suunnitteluun. Ainoastaan seitsemän (21%) kolmestakymmenestä kolmesta kysymykseen vastanneista ilmoitti, että sosiaalipäivystyksen edustaja on ollut mukana suunnittelutyössä. Niistä päivystyksistä, joilla edustajaa ei ollut, suurin osa ilmoitti, etteivät he ole saaneet riittävästi, tai lainkaan tietoa valmisteluun liittyen.

3.4.3 Valmiuskyky

Selvityksessä sosiaalipäivystyksiä pyydettiin arvioimaan psykososiaalisen tuen lisäksi omaa muuta valmiuttaan välittömään toimintaan häiriötilanteessa, kuten suuronnettomuustilanteessa. Valmiuteen liittyvät työtehtävät on selvityksessä jaoteltu toimenpiteisiin, johtamiseen ja lisäresurssien saatavuuteen. Viranomaisverkko Virven käyttö on osa sosiaalipäivystysten päivittäistä toimintaa, ja sen käyttöön liittyviä kysymyksiä tarkastellaan kappaleessa 3.2.1. Valmiutta psykososiaalisen tuen järjestämiseen taas tarkastellaan erikseen kappaleessa 3.4.1.

Valmiustoimilla sosiaalipäivystyksessä pyritään turvaamaan tapahtumaan osallisten sekä siihen muuten liittyvien ihmisten välitön avun tarve. Toimenpiteet ovat luonteeltaan

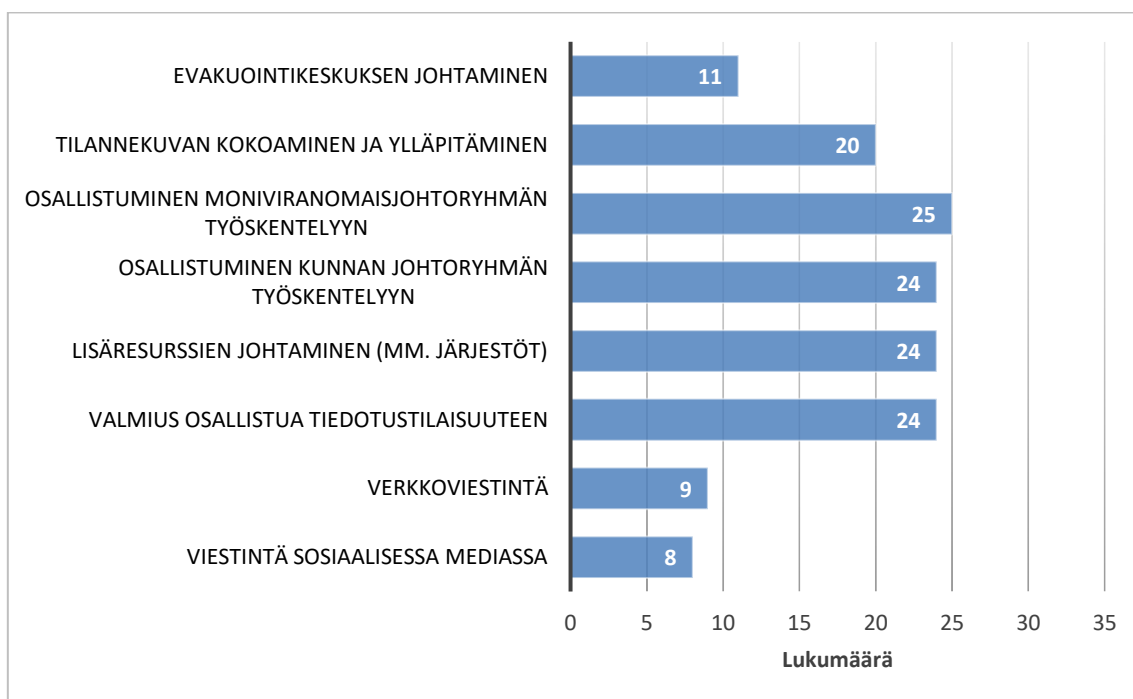
sellaisia, että niiden järjestämiseen on jo etukäteen oltava suunnitelma ja rakenteet. Esimerkiksi ison kerrostalon tulipalon yhteydessä sosiaalipäivystyksen tulisi järjestää asukkaille hätämajoitusta, johon liittyy myös asukkaiden kuljetuksia ja aterioiden ja välttämättömien tarvikkeiden kuten vaatteiden toimituksia. Selvitys toi esille, että valmius toimenpiteiden täytäntöönpanoon on vaihtelevaa (kuvio 17). Yhtä lukuun ottamatta kaikilla sosiaalipäivystyksillä oli valmius kiireellisen majoituksen järjestämiseen. Myös ruoka- ja tarvikkehuollon järjestämiseen oli hyvä valmius, ja lähes kaikki sosiaalipäivystykset pystyivät tekemään toimeentulotukipäätöksiä nopeasti. Kriisipuhelimen avaamiseen sosiaalipäivystyksillä oli tässä selvityksessä tarkastelluista toimenpiteistä heikoin valmius. Yhteisöllisen tuen järjestämiseen valmius oli alle puolella päivystyksistä. Sitä ei mahdollisesti nähdä sosiaalipäivystystyön ydintehtäviin kuuluvana työtehtävänä, sillä ainoastaan 12 vastaajaa (35%) oli myös sitä mieltä, että aiheesta kaivataan lisäkoulutusta (kuvio 21).

Kuvio 17. Sosiaalipäivystysten toimenpidevalmius häiriötilanteessa.

Johtamiseen liittyviä valmiuksia selvityksessä tarkasteltiin erityisesti yhteistyön ja viestinnän näkökulmista, mutta myös yksittäisten johtamisen elementtien, kuten evakuointikeskuksen johtamisen näkökulmasta. Tilannekuvan kokoaminen on myös olennainen osa johtamistoimintaa häiriötilanteessa. Johtamiseen liittyvät teemat on kuvattu tarkemmin kuviossa 18.

Tuloksista nousee esille, että lähes kaikki sosiaalipäivystykset pystyivät järjestämään kii-reellistä majoitusta (kuvio 17), mutta evakuoitokeskuksen johtamiseen valmius oli vain 11 (32%) toimijalla. Toisaalta 24 sosiaalipäivystystä (70%) raportoi, että heillä on val-mius perustaa kriisi- tai evakuoitokeskus (kuvio 13). Tulos korostaa roolien ja vastuiden tarkan kirjaamisen merkitystä valmiussuunnitelmaan, mutta myös koulutustarvetta. Hy-vällä suunnittelulla jokainen tilanteessa toimiva taho tuntee oman roolinsa, ja sen miten tilanteessa tulee toimia. Johtamisen näkökulmasta sosiaalipäivystysten vahvuutena näyttäytyy yhteistyö. Yli kahdella kolmasosalla päivystyksistä oli valmius osallistua mui-den viranomaisten ja kunnan johtoryhmätyöskentelyyn. Myös lisäresurssien johtamiseen oli varsin hyvä valmius. Tilannekuvan kokoamiseen ja ylläpitämiseen liittyvä valmiuden taso tuo esille koulutustarpeen aiheeseen liittyen, sillä alle 60%:lla sosiaalipäivystyksistä oli tähän valmius. Kysymys voi olla myös toiminnan resursoinnista. Koska päätöksen-teko perustuu aina johonkin tilannekuvaan, voidaan laadukasta ja oikea-aikaista tilanne-kuvaa pitää yhtenä olennaisista keinoista johtaa ja organisoida toimintaa äkillisessä ti-lanteessa, jotta toiminta ja resurssit on mahdollista mitoitaa oikealla tavalla.

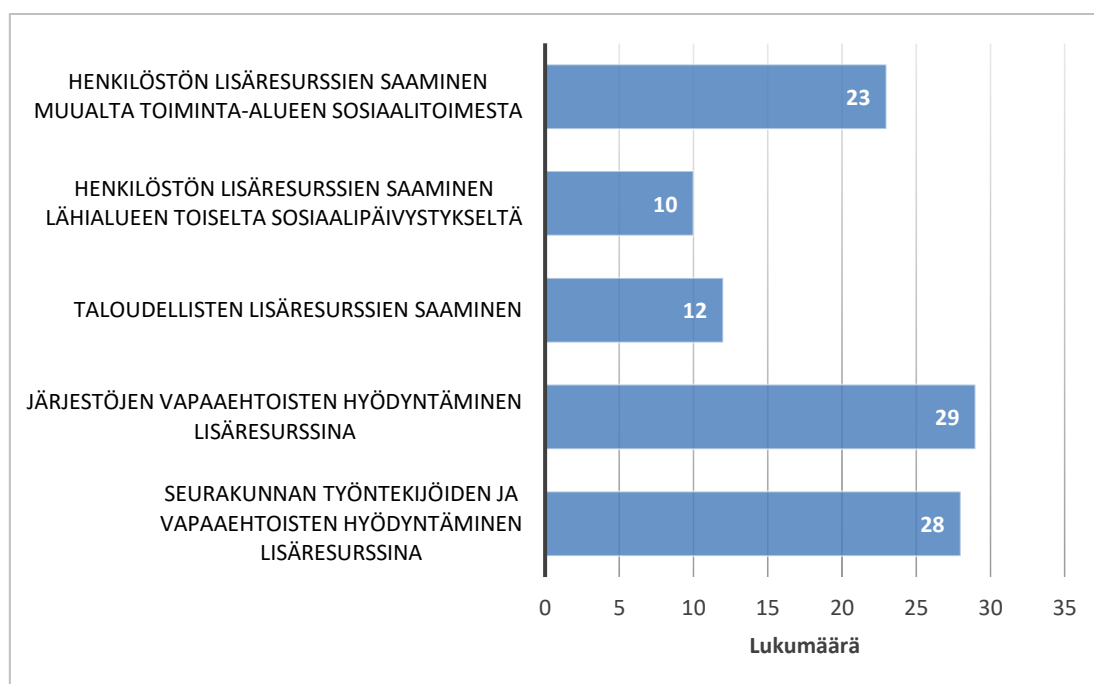

Kuvio 18. Sosiaalipäivystysten johtamisvalmius häiriötilanteessa.

Viestintään liittyvä valmius oli sosiaalipäivystyksissä vielä heikolla tasolla. Alle 30% vas-taajista ilmoitti olevansa valmiudessa viestiä häiriötilanteeseen liittyvistä asioista ver-kossa, eli esimerkiksi kunnan kotisivuilla, tai sosiaalisessa mediassa esimerkiksi erilais-ten viestipalvelinten kuten Twitterin välityksellä. Toisaalta yksi vastaaja toi avoimessa

vastauksessa esille, että maakuntatasolla on tarkkaan rajatut viestintävastuut, eikä sosiaalipäivystyksellä ole vastuiden perusteella mahdollisuutta omatoimiseen viestintään, vaikka valmiuksia sinänsä olisikin.

Lisäresurssien saatavuus häiriötilanteessa oli henkilöstöresurssin osalta taloudellisia resursseja parempi. Lähes kaikki sosiaalipäivystykset vastasivat, että päivystyksellä oli mahdollisuus saada lisäapua järjestöjen ja seurakunnan henkilöstöltä tai vapaaehtoistoimijoilta. Suurimmalla osalla oli myös varautumiseen liittyviä yhteistyösopimuksia järjestöjen ja / tai seurakunnan kanssa. Neljä vastaajaa ilmoitti, ettei tällaisia sopimuksia ole lainkaan, ja seitsemän vastaajaa ei osannut vastata kysymykseen. Myös oman alueen sosiaalitoimesta lisäapua on saatavilla kahdella kolmasosalla päivystyksistä. Sosiaalipäivystysten välinen yhteistyö henkilöstöresurssien saamiseksi oli selvästi vähäisempää, 30% (n=10) vastaajista ilmoitti, että toisesta sosiaalipäivystyksestä on resurssiapua saatavilla. Myös taloudellisten lisäresurssien mahdollisuus oli varsin niukka, sillä tällaisesta valmiudesta ilmoitti 12 vastaajaa (35%).

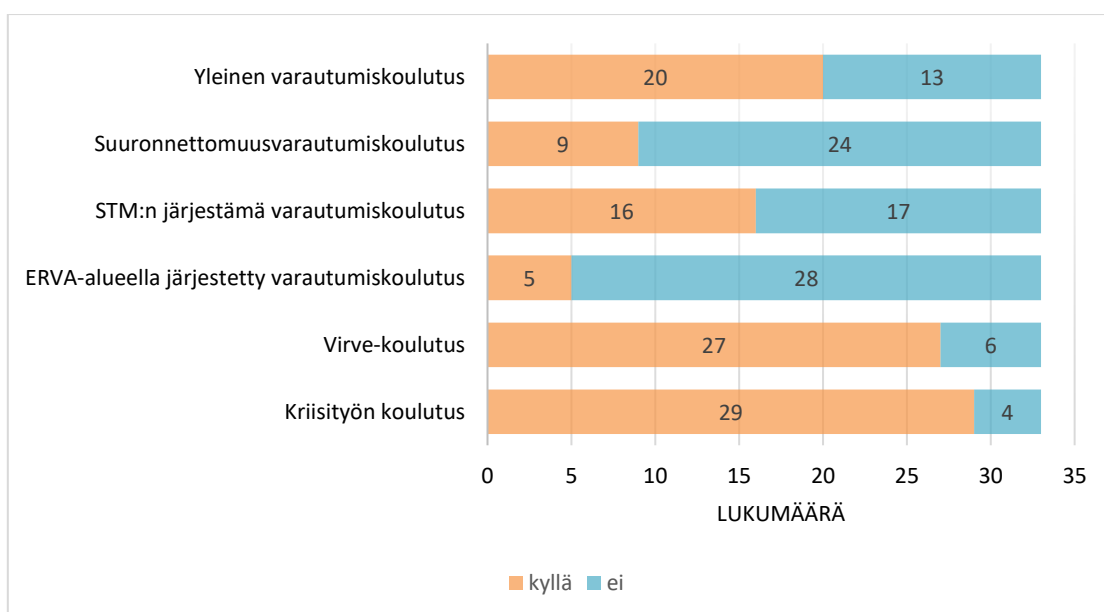
Kuvio 19. Sosiaalipäivystysten valmius lisäresursseihin häiriötilanteessa.

3.4.4 Varautumiskoulutus

Säännöllinen varautumiseen liittyvä koulutus ja osallistuminen valmiusharjoituksiin varmistavat sekä henkilöstön osaamisen että vahvistavat yhteistyörakenteita muiden viranomaisten kanssa. Selvityksessä tarkasteltiin sekä kunnissa, että moniviranomaisyhteistyössä toteutettuihin harjoituksiin osallistumista. Samalla selvitettiin tarkemmin sitä, millaisiin koulutuksiin sosiaalipäivystykset varautumiseen ja valmiuteen liittyen useimmiten osallistuvat.

Yli puolet sosiaalipäivystyksistä (59%, n=20) oli osallistunut säännöllisesti kunnassa tehtävään varautumisen viranomaisyhteistyöhön, kuten kokouksiin, harjoituksiin ja suunnittelutyöhön. Muiden viranomaisten kanssa yhteisiin valmiuden ja varautumisen yhteistyöharjoituksiin sosiaalipäivystykset osallistuivat pääosin satunnaisesti (59%, n=20), vain 21% (n=7) ilmoitti osallistuneensa harjoituksiin säännöllisesti. Niillä sosiaalipäivystyksillä, joilla on työpiste päivystävän sairaalan yhteydessä, on sairaalan omiin valmiusharjoituksiin osallistuminen ollut erittäin vähäistä. Vain neljässä sairaalassa (24%) sosiaalipäivystys on ollut mukana harjoituksissa. Avoimissa vastauksissa tyypillisimmäksi syyksi kuvattiin, ettei sosiaalipäivystystä ole pyydetty mukaan, tai että harjoituksia ei toiminta-aikana ole sairaalassa järjestetty.

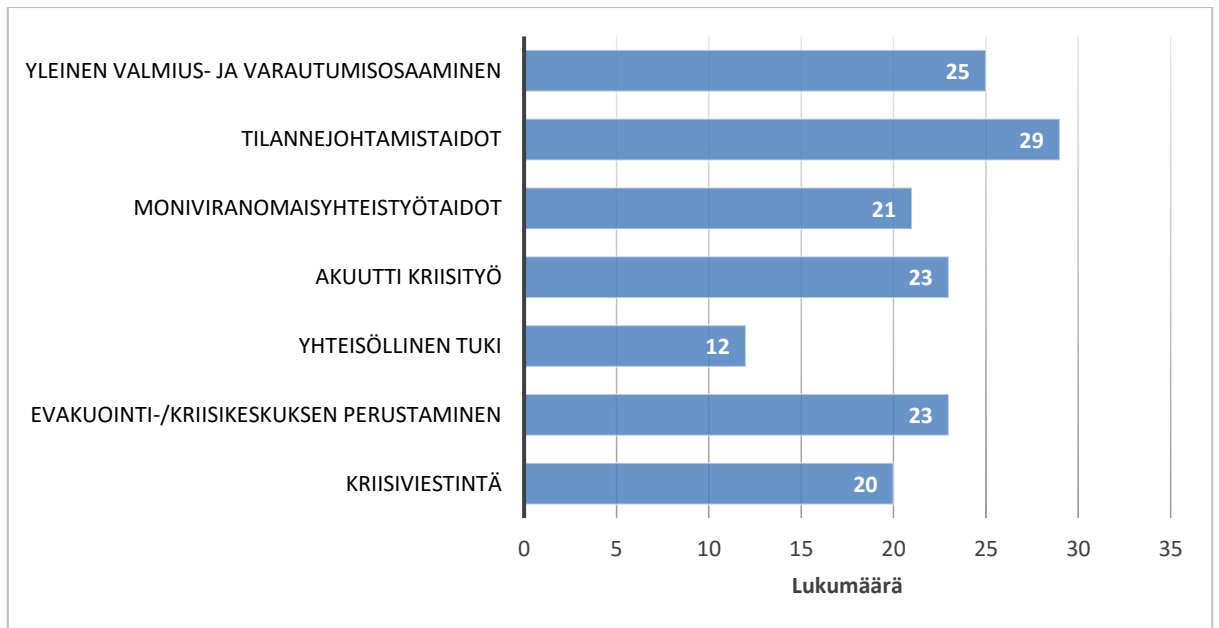
Kun koulutukseen liittyviä vastauksia tarkasteltiin tarkemmin, havaittiin että sosiaalipäivystykset olivat viimeisen kahden vuoden aikana osallistuneet useimmiten yleiseen varautumiskoulutukseen ja STM:n järjestämään varautumiskoulutukseen (kuviot 20). Yleiseen koulutukseen oli osallistunut 60% (n=20) ja STM:n koulutukseen 48% (n=16) sosiaalipäivystyksistä. Erva-alueilla järjestettyihin koulutuksiin osallistuminen oli erittäin vähäistä (15%), ja alle neljännes oli osallistunut suuronnettomuuskoulutukseen.

Kuvio 20. Sosiaalipäivystysten osallistuminen valmius- ja varautumiskoulutuksiin viimeisen kahden vuoden aikana.

Yllä olevassa kuviossa mainittujen koulutusten lisäksi valmiuskoulutuksiin osallistumisena selvityksessä tarkasteltiin kriisityöhön liittyvää koulutusta, sekä Virve-viranomaisverkon käyttöön liittyvää koulutusta, joita käsitellään omissa kappaleissaan. Viimeisen kahden vuoden aikana sosiaalipäivystyksistä 36% (n=12) oli osallistunut näistä kuudesta aihepiiristä yhteen tai kahteen, 46% (n=15) kolmeen tai neljään, ja 18% (n=6) viiteen tai kuuteen koulutustyyppiin. Vastaajista suurin osa (88%, n=30) oli kuitenkin sitä mieltä, että valmiusharjoitusten määrä sosiaalipäivystyksissä ei ole ollut riittävää. Kaikki vastaajat, jotka olivat sitä mieltä, että valmiusharjoituksia oli ollut riittävästi (n=4), sijoittuivat suurten väestöpohjien toiminta-alueille.

Vastaajilta kysyttiin myös, missä valmiuteen ja varautumiseen liittyvissä teemoissa päivystyksissä kaivataan lisäkoulutusta. Lisäkoulutuksen tarve on ilmeinen, sillä sosiaalipäivystykset vastasivat kaipaavansa koulutusta kaikissa selvityksessä tarkasteluissa aihepiireissä. Eniten lisäkoulutusta kaivattiin yleiseen valmius- ja varautumisosaamiseen ja tilannejohtamistaitoihin liittyen, mutta myös muun muassa moniviranomaisyhteistyötaitot sekä akuutti kriisityö nousivat esille yli puolella vastaajista. Yhteisöllisen tuen järjestämiseen liittyvää koulutusta kaivattiin kyselyssä selvitetystä aihepiireistä vähiten. Vastaajien lukumääräinen jakauma on tarkemmin esitetty kuviossa 21.

Kuvio 21. Sosiaalipäivystyksissä koettu henkilöstön lisäkoulutuksen tarve valmius- ja varautumisosaamiseen liittyen.

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Vuonna 2018 Suomessa oli 41 sosiaalipäivystystä, joista 34 vastasi tässä raportoitavaan kyselyyn. Kyselyn tulosten mukaan sosiaalipäivystys on järjestetty kattavasti koko Manner-Suomessa, mutta järjestämistapa vaihtelee alueittain merkittävästi. Vaikka sosiaalipäivystysten organisoimisessa on tapahtunut selkeitä positiivisia muutoksia, luo järjestämistapojen moninaisuus edelleen haasteen selkeän kokonaiskuvan luomiseksi sosiaalipäivystystoiminnan valtakunnallisen tilanteen arvioinnin kannalta. Raportin tulosten mukaan sosiaalipäivystyksen apua tarvitsevat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa, vaan avun saatavuus ja sisällöt vaihtelevat sen mukaan, missä päin Suomea avun tarvitsija on hädässä. Kaikki kunnat eivät ole täyttäneet velvoitetta siinä, että sosiaalipäivystyksen palvelut tulee olla saatavilla kaikkina vuorokauden aikoina. Sosiaalipäivystysalueista kuusi on järjestänyt palvelun niin, että palvelua on saatavilla virka-ajan ulkopuolella vain varallaolojärjestelyjen avulla. Myös valmius välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaamiseen puuttui osalta toimijoista, koska paikalla ei välttämättä ole aina päätösvaltaista sosiaalityöntekijää.

Sosiaalipäivystystoiminta järjestetään virka-ajan ulkopuolella pääosin kuntien yhteistyönä. Toimijoiden määrä on supistumassa yhteistyöalueiden laajetessa. Kunnat ja kuntayhtymät järjestivät virka-aikaisen sosiaalipäivystystoiminnan pääsääntöisesti kunnan omana toimintana. Lähes kaikki sosiaalipäivystykset järjestivät virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystystyön kuntayhteistyönä joko useamman kuin yhden kunnan sosiaalipäivystyksikkönä tai yhteisillä päivystys- ja/ tai varallaolojärjestelyillä. Vallitseva käytäntö, jossa virka-aikainen ja virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystystyö järjestetään eri rakenteissa ei tue toiminnan riittävää laadullista ja sisällöllistä kehittymistä. Virka-aikaisen ja virka-ajan ulkopuolisen toiminnan erillisuus saattaa pahimmillaan sekä asiakkaiden että viranomaisyhteistyökumppaneiden kannalta johtaa epäselvyyteen, mistä tarvittavaa apua on saatavilla.

Toiminnassa tapahtuneet muutokset ja niiden huomiointi

Sosiaalipäivystysten tehtävämäärät ovat kasvaneet lähes kaikilla toiminta-alueilla. Osassa päivystyksistä tehtävämäärät ovat kolminkertaistuneet, ja jopa yli kahdeksankertaistuneet viime vuosina. Tehtävämäärien seuraamisen ja vertailun haasteena ovat kuitenkin kirjaamistapojen eroavaisuudet, jonka vuoksi tuloksia voidaan arvioida vain suuntaantavasti. Valtaosa sosiaalipäivystyksen tehtävistä hoidetaan edelleen puhelimitse,

mutta asiakkaita myös tavataan sekä kotikäynneillä että muualla kentällä. Pääosa sosiaalipäivystysten tehtävistä on edelleen lastensuojelutehtäviä, mutta myös muihin asiakasryhmiin liittyvät tehtävämäärät ovat lisääntyneet. Muiden asiakasryhmien osuuden kasvaessa kohtaavat päivystykset myös uudenlaisia haasteita. Jatkossa onkin tärkeää selkeyttää eri toimijoiden välisiä rooleja esimerkiksi ikäihmisten äkillisen hoivantarpeen kohdalla. Alueellisesti ratkaistavia kysymyksiä ovat esimerkiksi, miten järjestää päivystyksellisesti kotiin palveluita ikäihmiselle, jos hänellä ei ole tarvetta sairaalahoidolle. Vuoropuhelua esimerkiksi kotihoidon kanssa on lisättävä, jotta toimintakäytännöt ja vastuut saadaan selkeästi sovittua ja kiireelliset sosiaalipalvelut voidaan turvata lainsäädännön edellytysten mukaisesti.

Sosiaalipäivystysten yhdistyminen luo yhä suurempia toiminta-alueita, mikä on perusteltua, koska valtaosa sosiaalipäivystysten tehtävistä hoidetaan puhelimitse. Tällöin tulee kuitenkin turvata asiakastapaamisten ja kotikäyntien järjestyminen. Toiminta-alueiden laajuus voi muodostaa riskin palveluiden saatavuudelle, jos esimerkiksi sosiaalipäivystyksen ainoa työntekijä tai työpari ovat kiinni tehtävässä toisen kunnan alueella, ja uutta kiireellistä tehtävää ei päästä hoitamaan henkilöstön riittämättömyyden tai pitkän etäisyyden vuoksi. Toiminnan laadun ja yhdenvertaisen saatavuuden takaaminen edellyttävät jatkossa parempaa sosiaalipäivystysten resursointia ja toiminnan organisoinnin suunnittelua. Aiempaa laajempi kuntayhteistyö voi parhaimmillaan mahdollistaa päivystystoiminnan resursoinnin paranemisen ja parantaa työn tekemisen mahdollisuuksia ja laatua. Myönteistä on, että monissa sosiaalipäivystyksissä on selvityksen perusteella meneillään aktiivinen toiminnan kehitystyö ja sosiaalipäivystysten keskinäinen verkostoituminen esimerkiksi ensihoitokeskusten alueella toimivien sosiaalipäivystysten välillä on lisääntynyt. Useisiin päivystyksiin työntekijöitä on palkattu tai ollaan palkkaamassa lisää, ja varallaolosta pyritään siirtymään aktiivipäivystykseen ja siten täyttämään myös lain edellyttämät laadulliset vaatimukset.

Tehtävämäärien lisääntyminen merkitsee aiempaa useampia asiakaskontakteja. Merkilepantavaa ja kysymyksiä herättävää on, että vain pieni osa sosiaalipäivystysten käsittelemistä asioista hoidetaan kasvotusten kohdattuna. Selvityksen perusteella sosiaalipäivystyksissä työskennellään yhä paljon yksin ilman työparia, vaikka laadukkaan ja turvallisen työkäytännön mukaisesti kotikäynneille ja muihin asiakaskohtaamisiin ei tule mennä yksin. Yksintyöskentely muodostaa riskin paitsi työntekijän turvallisuudelle ja kuormittumiselle, myös palvelun laadulle. Esimerkiksi kiireellisen lastensuojelutarpeen arvioinnin voi tehdä ainoastaan kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä, ja tämänhetkinen toiminnan järjestämistapa, jossa työskennellään yksin ja kotikäynneille on vaikea irtottautua, ei aina mahdollista laadukkaan sosiaalipäivystystoiminnan toteuttamista.

Yhteistyö poliisin kanssa

Päivystystyössä on pystyttävä nopeaan lisäavun ja tarvittaessa poliisin virka-avun hälyttämiseen. Kyselyn vastausten mukaan sosiaalipäivystyksillä on ollut haasteita sekä poliisin virka-avun hälyttämisessä, että virka-avun saamisessa. Poliisin virka-avun pyytämiskäytäntöjä kuvattiin kankeiksi ja vanhanaikaisiksi, ja pahimmillaan käytäntö viivästyttää asiakkaan kohtaamista merkittävästi. Ongelmat ovat liittyneet etenkin päivystysajan tapahtumiin, jolloin poliisilaitosten yleisjohto toimii keskitetysti. Keskitetty yleisjohto on koettu virka-avun myöntämisen suhteen päiväsaikaa joustamattommaksi, ja juuri yöaikaisilla tehtävillä poliisin virka-apua usein tarvitaan nopeasti, kun vastassa on todennäköisemmin päihtyneitä ja aggressiivisia asiakkaita. Jatkossa vuoropuhelua poliisin kanssa tuleekin tiivistää, ja sujuvoittaa virka-apupyyntöjen tekotapaan ja myöntämiseen liittyviä toimintatapoja.

Yhteyden saaminen sosiaalipäivystykseen

Sosiaalipäivystyksellä tulee olla käytössään suora asiakasnumero, johon avun tarvitsija saa yhteyden vuorokauden ajasta riippumatta. Vain 24 vastaajaa 34:stä ilmoitti, että sosiaalipäivystyksellä on käytössä suora asiakasnumero, ja suoran asiakasnumeronkin aukioloajoissa on osalla toimijoista rajoituksia. Suoran asiakasnumeron järjestämisen haasteiksi nimettiin etenkin henkilöstömitoitukset ja sosiaalipäivystyksen järjestäminen varallaolona. Kotoa käsin päivystäen tai yksin työskennellen suoraan asiakkaiden puheluihin vastaamiseen ei ole mahdollisuutta. Myös päivystyksen järjestäminen virka-aikana sosiaalitoimen yhteydessä on asettanut haasteita suoran asiakasnumeron ylläpidolle. Virka-aikaan päivystysasioiden hoitaminen kunnan sosiaalitoimessa ja virka-aikana sosiaalipäivystyksikössä on omiaan luomaan hämmennystä niin asiakkaiden kuin viranomaistenkin keskuudessa sen suhteen, mihin numeroon milloinkin olla yhteydessä. Kyselyn kautta tulee esiin, että lainsäädännön edellyttämän toimintamallin toimeenpanossa on vielä isoja haasteita. Sosiaalipäivystystoiminta tuleekin organisoida ja resursoida siten, että se on järjestetty lain edellyttämällä tavalla myös suoran asiakasnumeron suhteen kaikkina vuorokauden aikoina.

Sähköisten palveluiden osuus sosiaalipäivystysten yhteydenottomahdollisuuksista on erittäin pieni, sillä vain viiteen sosiaalipäivystykseen asiakas saa yhteyden sähköisesti. Tulevaisuudessa sosiaalipäivystysten tulee pystyä vastaamaan sähköisten palveluiden kasvavaan kysyntään myös kiireellisten sosiaalipalveluiden osalta. Sähköisen yhteydenottomahdollisuuden avulla on mahdollista alentaa kynnystä avun piiriin hakeutumisessa.

Yhteistyö terveydenhuollon kanssa

Selvityksen perusteella sosiaalipäivystykset tekevät eniten yhteistyötä hätäkeskuksen, poliisin, kunnan sosiaalipalvelujen sekä ensihoitopalvelun kanssa. Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyö nähdään varsin hyvänä. Päivystysuudistuksen mukainen velvoite sosiaalipäivystystoiminnan järjestämisestä sairaalan yhteydessä määrätyillä paikkakunnilla toteutuu pääosin, mutta edelleen on kaupunkeja, joissa lain mukainen velvoite ei toteudu. Tulosten perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon keskinäistä yhteistyötä voitaisiin edelleen parantaa lisäämällä sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon työntekijöiden osaamista toistensa tehtävistä.

Valmius ja varautuminen

Sosiaalihuoltolaki edellyttää, että sosiaalipäivystys osallistuu psykososiaalisen tuen antamiseen kiireellisissä tilanteissa. Psykososiaalisella tuella tarkoitetaan akuuttia sosiaalipäivystystä ja akuuttia kriisityötä. Selvityksestä käy ilmi, että jos kriisityö ei suoraan kuulu sosiaalipäivystyksen toimenkuvaan, voi virka-ajan ulkopuolisen kriisiavun saaminen kuntayhteistyöalueilla olla riippuvaista asiakkaan asuinkunnasta. Etenkin hoidon jatkuvuudessa tuotiin esille puutteita tällaisilla alueilla. Selvitykseen vastanneista sosiaalipäivystyksistä 25 ilmoitti, että kriisityö kuuluu kaikkien työntekijöiden työnkuvaan. Kuusi sosiaalipäivystystä toimii sosiaali- ja kriisipäivystyksen nimellä, ja niissä työskentelee erikseen nimettyjä kriisityöntekijöitä. Selvityksen perusteella on havaittavissa myönteinen suunta suhteessa kriisityön toimintoihin, sillä vuoden 2019 aikana ainakin neljä sosiaalipäivystystä on muuttumassa sosiaali- ja kriisipäivystyksiksi. Jatkossa kaikkien sosiaalipäivystysten on tavalla tai toisella huomioitava myös kriisityö työtehtävissään, koska hätäkeskus välittää hälytyksen sosiaalipäivystyksille akuuteissa traumaattisissa tilanteissa olevasta avun tarpeesta. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys on nimetty valtakunnalliseksi psykososiaalisen tuen toimijaksi ja sen tehtävä on jatkossakin tukea kuntia tilanteissa, joissa tarvitaan tukea paikalliselle tai alueelliselle toimijalle psykososiaalisen tuen johtamisessa ja koordinoimisessa äkillisissä traumaattisissa tilanteissa. Psykososiaalisen tuen järjestämiseen liittyviä ohjeita ja suosituksia ollaan sosiaali- ja terveysministeriössä parhaillaan valmistelemaan ja niiden pitäisi valmistua kevään 2019 aikana.

Varautuminen kriiseihin ja häiriötilanteisiin on viranomaisten lakisääteinen tehtävä. Selvityksen perusteella kuntien valmiussuunnittelussa on kehitettävää erityisesti siinä, että sosiaalipäivystysten tehtävät ja asema hälytysjärjestelyissä kirjataan sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmiin. Sosiaalipäivystysten ja kuntien yhteistyön parantaminen varautumisessa on tärkeää, mutta sen lisäksi sosiaalipäivystysten keskinäistä yh-

teistyötä tulee syventää erityisesti (SHL 29a §:n mukaisesti) viidellä erityisvastuualueella. Varautumista on tarkoituksenmukaista kehittää nykyisiä sosiaalipäivystysalueita laajemmilla alueilla. Paljon resursseja ja varautumisen osaamista edellyttävissä tilanteissa on tärkeää tuntea alueen sosiaalipäivystysresurssit ja osaaminen, jotta keskinäinen tuki on mahdollista Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystykseltä saatavan tuen lisäksi.

Sosiaalipäivystyksissä kaivattiin yhteistyön kehittämistä etenkin pelastustoimen kanssa, ja tämän voidaankin nähdä edistävän sosiaalipäivystysten osaamista toiminnan johtamisessa moniviranomaistilanteissa, valmiusharjoituksiin osallistumista ja valmiutta toimia suuronnettomuus- ja häiriötilanteissa. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Kuntaliiton yhteisessä hankkeessa on valmisteltu ohjeistusta ja työkaluja sosiaali- ja terveydenhuollon varautumiseen. Keväällä 2019 julkaistaan päivitetty ohjeistus sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelun tueksi.

Lopuksi

Jo ennen selvityksen käynnistämistä oli tiedossa, että sosiaalipäivystyksillä ei ole keskenään yhtenäistä tapaa tilastoida toimintaa. Selvitys vahvisti käsitystä vaihtelevista tehtävien kirjaamistavoista. Valtakunnallisesti yhtenäisen tilastoinnin puute hankaloittaa merkittävästi sosiaalipäivystystoiminnan seurantaa ja kansallista vertailua. Käytännössä ajantasaisen kokonaiskuvan muodostaminen sosiaalipäivystysten toiminnasta ja sen laadusta on mahdotonta toteuttaa kattavasti ilman vertailukelpoisia tilastoja. Jatkossa yksi sosiaalipäivystysten kehittämistoiminnan kannalta olennaisista tekijöistä onkin luoda valtakunnallisesti yhdenmukaiset käytännöt sosiaalipäivystystyön tilastoinnille ja arvioinnille.

Tehdyn selvityksen perusteella voidaan yhteenvetona todeta, että sosiaalipäivystysten alueellinen ja sisällöllinen toiminta on kehittynyt lainsäädännön viitoittamaan suuntaan viime vuosien aikana. Kuitenkin haasteita ja ongelmakohtia on yhä edelleen tunnistettavissa ja ratkottavana. Etenkin varallaoloon perustuvan virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestäminen on lakien velvoitteiden toteutumisen kannalta ongelmallista ja asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Yhteiskunnallisten muutosten kuten väestön ikääntymisen lisäksi Häätäkeskuslaitoksen meneillään oleva siirtyminen kansalliseen ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän käyttöön jatkaa edelleen osaltaan sosiaalipäivystysten toiminnan yhdenmukaistamista ja lisää paineita kehittää ja vahvistaa sosiaalipäivystyksen toimintaa myös kansallisesta näkökulmasta. Myös edelleen avoinna olevat palvelujärjestelmän mahdolliset rakenteelliset muutokset tulevana hallituskausina ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat myös sosiaalipäivystysten tulevaisuuteen ja toimintaedellytyksiin.

Lähteet

- Asetus pelastustoimesta. 787/2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030787>
- Kuntaliitto (2017). Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot. Tilastot ja julkaisut. <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat>
- Kuntaliitto (2016). Sosiaalipäivystys Suomessa -nykytilanne ja uudistamistarpeet. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Kartoitus%20sosiaalip%C3%A4ivystyksest%C3%A4%20Manner-Suomessa.pdf>
- Lastensuojelulaki. 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Onnettomuustutkintakeskus Otkes (2018). Ajankohtaista. <https://www.turvallisuustutkinta.fi/fi/index/ajankohtaista.html>
- Pelastuslaki. 379/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>
- Rapeli, Merja. (2017). Assessment of Social Services' Disaster Risk Management: Case Finland. *Journal of Contingencies and Crisis Management* 25 (4), 389-398.
- Reissell, Eeva & Kokko, Simo & Milen, Anneli & Pekurinen, Markku & Pitkänen, Niina & Blomgren, Sanna & Erhola, Marina (2012). Sosiaali- ja terveydenhuollon päivystys Suomessa 2011. THL Raportti 30/2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80245/bc917b3e-23e1-495a-85a4-6ffb9db22482.pdf?sequence=1>
- Sisäministeriö (2017). Hyvä elämä - turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriön julkaisu 15/2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- Sosiaali- ja terveydenhuollon varautuminen. Ohje sosiaali- ja terveydenhuollolle. STM:n julkaisusarja 2019. Julkaisu syksyllä 2019.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2002). Terveydenhuollon valmiussuunnitteluopas. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2002:5.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2005). Kiireellinen sosiaalipalvelu: sosiaalipäivystyksen järjestäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:8.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2006). Sosiaalipäivystyksen kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:64.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2008). Sosiaalitoimen valmiussuunnitteluopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:12.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2014). Sosiaalitoimen varautuminen häiriötilanteisiin, yhteistyö hätäkeskuksen kanssa ja viranomaisverkko Virven käytön tehostaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön Kuntakirje 12.2.2014 kunnanhallituksille, sosiaalihuollosta vastaaville toimielimille ja viranhaltijoille.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2016). Sosiaalipäivystyksen valtakunnallinen organisointi ja tunnistetiedot. Julkaisematon raportti.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2017a). Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Julkaisuja 2017:5. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2017b). Psykososiaalinen tuki ja varautuminen. Sosiaalipäivystys osana uudistuvaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Sote- ja maakuntauudistus. https://stm.fi/documents/1271139/2013564/170615_Sosiaalipaivystykset_Kuopio_06062017-Rapeli.pdf/ed5d9b69-136e-431e-a647-8153a5a0c7f9

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2018). Ohjeita sosiaalipäivystysten järjestämisestä. https://stm.fi/documents/1271139/6195033/Kuntainfo_11-2018_verkkoon.pdf/67548893-1a7b-4d28-a9ed-802562bceb50

Terveydenhuoltolaki. 1326/2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Turvallinen Suomi 2018. (2017). Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta. Turvallisuuskomitea.

Valmiussuunnitteluohjeistus sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille (Sotekuja). STM:n julkaisusarja 2019. Julkaisu keväällä 2019.

Valmiuslaki. 1552/2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>

Valtioneuvoston periaatepäätös. (2017). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Turvallisuuskomitea.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017, Valtioneuvoston periaatepäätös 2.11.2017.
<https://www.turvallisuuskomitea.fi/index.php/fi/yhteiskunnan-turvallisuusstrategia-201>

Liitteet

Liite 1. Selvityksen saatekirje ja kysymykset.

Kysely sosiaalipäivystyksille

Sosiaalipäivystyksen toiminnan järjestäminen

Hyvät sosiaalipäivystyksen asiantuntijat.

Valmistelutyö sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksen parissa etenee. Sosiaali- ja terveysministeriö selvittää yhteistyössä Valviran, aluehallintovirastojen ja viiden Erva-alueen sosiaalipäivystyksen kanssa sosiaalipäivystysten toiminnan nykytilannetta. Kysely koostuu neljästä osiosta. Ensin kartoitetaan sosiaalipäivystysten toiminnan järjestämistä ja siinä mahdollisesti tapahtuneita muutoksia päivystysuudistuksen voimaan astumisen jälkeiseltä ajalta. Toisessa osassa selvitetään sairaalapäivystysten yhteydessä toimivien sosiaalipäivystysten toimintaa. Kolmannessa osiossa on kysymyksiä erityisesti sosiaalipäivystysten valmiuden ja varautumisen osalta ja neljäs osa käsittelee mahdollisia koulutustarpeita. Kyselyn tulokset raportoidaan loppuvuoden 2018 aikana. Samalla raportoidaan myös vuonna 2016 toteutetun kyselyn tuloksia.

Kyselyllä saatavaa tietoa tullaan hyödyntämään lainsäädännön valmistelutyössä tulevaisuudessa sekä sosiaalipäivystysten nykytilan arvioinnissa ja toimintaedellytysten kehittämisessä. Kyselyn tulokset tuottavat arvokasta tietoa myös yhteistyöalueiden tarpeisiin. Kyselyn perusteella voidaan esimerkiksi lisätä ja fokusoida koulutusta ja mahdollista ohjeistusta sosiaalipäivystyksille. Vastaajan sähköpostiosoitetta voidaan tarvittaessa käyttää tarkentavien kysymysten esittämiseen. Vastaajien yhteystietoja ei julkaista raportissa. Kyselyyn vastaamalla vastaaja hyväksyy sähköpostiosoitteensa käsittelyn (EU tietosuojasetus 2016/679).

Pyydämme ystävällisesti kyselyyn vastaamista oheisen Webropol- linkin kautta pe 19.10 mennessä. Toivomme kyselyyn vastaavan ensisijaisesti sellaisen henkilön, joka vastaa alueellanne sosiaalipäivystysoyöstä, ja keskitetysti yhtä vastausta per sosiaalipäivystys. Kysely on laaja, sillä se vastaa usean tahon tiedontarpeisiin. Tällä keinolla vältymme lähettämästä useita päällekkäisiä kyselyitä sosiaalipäivystyksille. Kyselyn täyttämisen voi keskeyttää halutessaan ja jatkaa vastaamista toisena ajankohtana. Kysymykset lähetetään myös pdf-liitetiedostona, jotta niihin on mahdollista tutustua ennen varsinaista kyselyn täyttämistä.

Sosiaalipäivystys on kuntalaisille kuuluvaa peruspalvelua, jolla on tärkeä merkitys asiakkaiden perusoikeuksien toteutumisessa. Toivomme teidän löytävän aikaa vastata kysymyksiin lyhyestä vastausajasta huolimatta. Näkemyksenne on arvokas sosiaalipäivystysjärjestelmän kehittämisen kannalta. Kiitämme ajastanne jo etukäteen.

1. Päivystysyksikkö tai -alue

2. Mille ERVA-alueelle sosiaalipäivystyksenne kuuluu?

3. Miten sosiaalipäivystys on järjestetty alueellanne, huomioiden päivystysaika? Mainitse kunnan / kuntien nimet:

Kunta järjestää yksin sosiaalipäivystyksensä, kunnan nimi:

Usean kunnan sosiaalipäivystysyksikkö; kuntien nimet:

Kuntien yhteinen päivystysrenkas/varallaolojärjestely sopimuksin; kuntien nimet:

4. Tarkenna tähän tarvittaessa sosiaalipäivystyksenne järjestämiseen liittyviä yksityiskohtia kuten toimintamallia (onko sosiaalipäivystys keskitetty jne).

5. Mikä on sosiaalipäivystyksenne väestöpohja? Vastaa Tilastokeskuksen v 2016 tilastotiedon perusteella ([http://pxnet2.stat.fi/explorer/Kuntien_avainluvut_2017 /kuntakartta.html](http://pxnet2.stat.fi/explorer/Kuntien_avainluvut_2017/kuntakartta.html)):

6. Miten alueenne sosiaalipäivystystyö on toteutettu? Valitse soveltuva vaihtoehto:

Virka-aikainen sosiaalipäivystys toteutetaan aktiiviyönä samassa yksikössä kuin virka-ajan ulkopuolinen sosiaalityö (24/7 päivystys)

Virka-aikainen päivystys sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyönä sosiaalipäivystysyksikössä

Virka-aikainen päivystys sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä sosiaalipäivystysyksikössä

Virka-aikainen päivystys sosiaalityön yhteydessä sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys kokonaan varallaolona

Virka-aikainen päivystys kunnan sosiaalitoimessa, virka-ajan ulkopuolinen päivystys 24/7 laitoksessa/toimintayksikössä, aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmä

Virka-aikainen ja virka-ajan ulkopuolinen päivystys sosiaalipäivystysyksikössä osittain aktiiviyönä ja osittain varallaolona

Jokin muu tapa, mikä?

7. Sosiaalipäivystyksenne vakanssimäärä ja henkilöstörakenne (huom. käytä vastatessa vain kokonaislukuja, pyöristä tarvittaessa puolikkaat vakanssit seuraavaan kokonaislukuun):

Vakansseja yhteensä:

Sosiaalityöntekijöiden lkm:

Sosionomien lkm:

Terveydenhuollon ammattihenkilöiden lkm:

Kriisityöntekijöiden lkm:

Muu:

8. Mikä on sosiaalipäivystykseen työvuorokohtainen työntekijämäärä?

Aamuvuoro:

Iltavuoro:

Yövuoro:

9. Sosiaalipäivystyksessä on työntekijä, jolla on laaja-alaiset päätöksentekooikeudet:

Paikalla 24/7

Paikalla päivittäin aikavälillä, kirjaa:

Ei joka työvuorossa

Ei lainkaan

10. Sosiaalipäivystyksen oma toimitila on järjestetty:

Oma yksikkö, ei välitöntä yhteyttä muihin toimijoihin

Osana muuta sosiaalitoimen yksikköä

Terveydenhuollon toimipisteen yhteydessä, minkä?

Poliisin yksikön yhteydessä

Lastensuojeluyksikön/-laitoksen yhteydessä

Osana sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekeskusta

Joku muu, mikä?

11. Arvioi sosiaalipäivystykseen toimenpiteiden kokonaislukumäärää (kpl) vuositasolla:

Kotikäyntejä:

Tapaamisia muualla kuin asiakkaan kotona:

Puhelimitse hoidettuja asioita:

Valmiuteen ja varautumiseen liittyvät tehtävät (esim. onnettomuus):

Muita tehtäviä, mitä:

12. Miten työtehtävät sosiaalipäivystyksessänne jakautuvat eri ikäryhmien kesken? Arvioi tehtävämäärät vuositasolla prosenttiosuuksin (esim. iäkkäät 30 %, käytä kokonaislukuja):

Lapset ja nuoret (<18v)

Työikäiset

lääkkäät (>65v)

13. Onko sosiaalipäivystyksikön työntekijöillä mahdollisuus työparityöskentelyyn?

Aina

Pääosin

Harvoin

Ei

14. Saavatko sosiaalipäivystyksen työntekijät tarvittaessa virka-apua poliisilta esim. kotikäynneille?

Kyllä, tarvittaessa

Pääsääntöisesti

Harvoin

Ei koskaan

15. Kuvaa tähän tarvittaessa mahdolliset haasteet virka-avun saamisessa?

16. Ilmoita sosiaalipäivystykseen toiminta-alueen kotikäynteihin liittyen paikalle siirtymiseen kuluva aika ja välimatka:

Kilometreinä, min-max

Minuutteina, min-max

Käytetty kulkuneuvo

17. Miten kuntalainen voi olla ympäri vuorokauden yhteydessä sosiaalipäivystykseen? Kuvaa kaikki soveltuvat vaihtoehdot:

Suoraan puhelimitse

Asioimalla suoraan sosiaalipäivystyksen toimipisteessä

Sähköisellä asioinnilla

Hätäkeskuksen kautta

Jonkin toisen viranomaistoimijan välityksellä

Kehittämistyö käynnissä

Muulla tavoin, miten?

18. Millä tavalla sosiaalipäivystyksestänne tarjotaan tietoa kuntalaisille? Valitse kaikki soveltuvat vaihtoehdot:

Kunnan/kuntien internetsivuilla

Terveystieteiden toimipisteissä

Muulla, missä?

TOIMINTA TERVEYDENHUOLLON PÄIVYSTYKSEN YHTEYDESSÄ

SEURAAVAT KYSYMYKSET (19-29) KOSKEVAT NIITÄ SOSIAALIPÄIVYSTYKSIÄ, JOILLA ON TOIMINTAA YMPÄRIVUOROKAUTISEN TERVEYDENHUOLLON PÄIVYSTYS- JA/TAI ERIKOISSAIRAANHOIDON YHTEISPÄIVYSTYKSEN YHTEYDESSÄ

Muussa tapauksessa siirry kysymykseen 30.

19. Onko sosiaalipäivystyksen kaikki toimitilat keskitetty laajan päivystyksen yksikössä /keskussairaalan yhteydessä olevaan toimipisteeseen?

Kyllä

Ei

20. Jos vastasit edelliseen kysymykseen Ei, ovatko sosiaalipäivystykselle osoitetut tilat

Omat tilat

Vaihtuvat tilat

21. Onko sosiaalipäivystystoiminta sairaalan yhteydessä olevassa yksikössä ympärivuorokautista?

Kyllä

Ei, kuvaa toiminta-ajat:

22. Montako sosiaalipäivystyksen työntekijää sairaalan toimipisteessä työskentelee yhdessä vuorossa?

23. Onko sairaalan toimipisteessä aina sosiaalipäivystyksen aukioloaikoina sellainen kuntaan virkasuhteinen työntekijä, jolla on oikeus tehdä sosiaalihuollon viranomaispäätöksiä?

Kyllä

Ei

24. Tuntevatko sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyksen työntekijät toisensa ja toistensa työn toimintaperiaatteet?

Kyllä

Osaamisessa on puutteita

Ei

En osaa sanoa

25. Osallistuuko sosiaalipäivystyksen edustaja terveydenhuollon päivystyksen johto- ja kehittämistyöryhmiin?

Kyllä

Kyllä, mutta ei kaikkiin joissa olisi tarve olla mukana

Ei

En osaa sanoa

26. Tekeekö sosiaalipäivystys yhteistyötä sairaalan sosiaalityöntekijöiden kanssa?

Kyllä, kuinka monta kontaktia vuodessa?

Ei

27. Keskimäärin montako kertaa vuoden aikana sairaalan terveydenhuollon puolelta on sisäisiä yhteydenottoja sosiaalipäivystykseen?

28. Onko sosiaalipäivystyksen henkilökunta osallistunut sairaalan omiinvalmiusharjoituksiin?

Kyllä

Ei, miksi?

29. Sujuuko yhteistyö sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon päivystyksen kanssa

Erittäin hyvin

Hyvin

Kohtalaisesti, miksi?

Huonosti, miksi?

30. Onko käytössänne toimintamalli yhteispäivystyksen triage-työhön?

Kyllä

Ei

Kehittämistyö käynnissä

En osaa sanoa

31. Onko sosiaalipäivystyksellä ja mielenterveys- ja päihdetyön päivystyksellä olemassa yhdessä sovitut yhteistyörakenteet?

Kyllä

Ei

Kehittämistyö käynnissä

En osaa sanoa

VIRANOMAISYHTEISTYÖ JA VALMIUSSUUNNITTELU

32. Mitkä ovat sosiaalipäivystyksen keskeisimmät yhteistyötahot? Arvioi asteikolla 1-5 (1 = ei lainkaan yhteistyötä, 5 = jatkuva yhteistyö)

Kunnan omat sosiaalipalvelut (tai yksityiset palveluntuottajat jotka sopimussuhteessa kuntaan)

Muut sosiaalipäivystykset

Ensihoitopalvelu

Terveydenhuollon päivystys

Muu terveydenhuollon yksikkö

Poliisi

Pelastustoimi

Hätäkeskus

Järjestöt

Seurakunta

Muu toimija, mikä?

33. Onko yhteistyö jonkin em. tahon kanssa puutteellista tai liian vähäistä tarpeeseen nähden? Minkä tahon kanssa yhteistyötä tulisi lisätä?

34. Millaisiin varautumista ja valmiutta käsitteleviin koulutuksiin sosiaalipäivystyksen henkilökunta on viimeisen kahden vuoden aikana osallistunut? Valitse kaikki soveltuvat vaihtoehdot:

Yleinen varautumiskoulutus (esimerkiksi Pelastusopiston järjestämänä)

STM:n järjestämä varautumiskoulutus

Suuronnettomuusvarautumiskoulutus

Virve-viranomaisverkon käyttö ja toiminta

Kriisityöhön liittyvä koulutus

Erva-alueella järjestetty varautumiskoulutus

Muu, mikä?

35. Osallistuuko sosiaalipäivystykseenne säännöllisesti kunnassa tehtävän varautumisen viranomaisyhteistyön rakenteisiin, kuten kokouksiin, harjoituksiin ja suunnittelutyöhön?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

36. Kuvaile tarkemmin millaisiin varautumisen yhteistyörakenteisiin sosiaalipäivystykseenne osallistuu ja missä roolissa:

37. Onko sosiaalipäivystykseenne osallistunut muiden viranomaisten kanssa valmiutta ja varautumista käsitteleviin yhteistyöharjoituksiin?

Säännöllisesti (vuosittain)

Satunnaisesti

Ei

38. Toimiiko sosiaalipäivystyksenne sosiaalitoimen osalta ensimmäisenä hälytetävänä tahona suuronnettomuuksissa ja häiriötilanteissa toimialueellanne? Tarkenna vastausta tarvittaessa:

Kyllä

Kyllä, mutta vain osan alueemme kuntien osalta

Kyllä, mutta ei kuitenkaan 24/7

Ei

En osaa sanoa

39. Onko sosiaalipäivystys kirjattu alueenne kunnan / kuntien sosiaalitoimen valmiussuunnitelmaan?

Kyllä

Kyllä, mutta ei kaikkien alueemme kuntien valmiussuunnitelmiin

Ei

En osaa sanoa

40. Onko sosiaalipäivystys osallistunut alueenne kunnan / kuntien sosiaalitoimen valmiussuunnitelman laatimiseen?

Kyllä

Kyllä, mutta vain osan alueemme kuntien osalta

Ei

En osaa sanoa

41. Onko sosiaalipäivystyksenne rooli selkeästi kuvattu toiminta-alueenne valmiussuunnitelmassa / valmiussuunnitelmissa?

Kyllä

Kyllä, mutta vain osan alueemme kuntien osalta

Ei

En osaa sanoa

42. Onko sosiaalipäivystyksenne edustaja mukana maakuntavalmisteluun liittyvässä yhteisen varautumisen suunnittelussa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

43. Jos vastasit edelliseen kysymykseen ei, saatteko riittävästi tietoa maakunnallisen valmistelun etenemisestä varautumisen osalta?

44. Onko sosiaalipäivystyksellä valmius välittömään toimintaan häiriötilanteessa, esimerkiksi suuronnettomuustilanteessa ja sen jälkihoidossa? Valitse kaikki ne osa-alueet, joihin sosiaalipäivystyksellänne on valmius:

TOIMENPIDE

Kiireellisen majoituksen järjestäminen
Evakuointi-/ kriisikeskuksen perustaminen
Ruokahuollon järjestäminen (esim. tarvittava välipala/ateria ja juoma)
Tarvikkeiden järjestäminen (esimerkiksi välttämättömät vaate- ym. tarpeet)
Kuljetusten järjestäminen
Akuutti kriisityö
Yhteisöllinen tuki (esim. asukastilaisuudet)
Kriisipuhelimen avaaminen
Jälkihoidon järjestäminen / organisointi
Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki
JOHTAMINEN JA JOHTAMISEN TUKI
Psykososiaalisen tuen johtaminen
Lisäresurssien johtaminen (järjestöjen, seurakunnan, lisähenkilökunnan)
Osallistuminen kunnan / toiminta-alueen johtoryhmän työskentelyyn
Osallistuminen moniviranomaisjohtoryhmän työskentelyyn
Evakuointikeskuksen johtaminen
Tilannekuvan kokoaminen ja ylläpitäminen
Verkkoviestintä (esim kunnan nettisivuilla)
Viestintä sosiaalisessa mediassa
Valmius osallistua tiedotustilaisuuteen

LISÄRESURSSIEN SAATAVUUS

Henkilöstön lisäresurssien saaminen muualta toiminta-alueen sosiaalitoimesta
Henkilöstön lisäresurssien saaminen lähialueen toiselta sosiaalipäivystykseltä
Taloudellisten lisäresurssien saaminen
Tuen saaminen Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystykseltä
SPR:n psykologien valmiusryhmän käyttö
Järjestöjen vapaaehtoisten hyödyntäminen lisäresurssina
Seurakunnan työntekijöiden ja vapaaehtoisten hyödyntäminen lisäresurssina
Muu, mikä?

45. Onko alueellanne varautumiseen liittyviä yhteistyösopimuksia, joita sosiaalipäivystys voi hyödyntää häiriötilanteessa? Valitse kaikki soveltuvat vaihtoehdot:

Kyllä, vapaaehtoissektorin (järjestöjen) kanssa
Kyllä, seurakunnan kanssa

Kyllä, muun tahon kanssa, minkä?

Ei

En osaa sanoa

46. Millaisia kokemuksia viranomaisverkkoradio Virven käytöstä on sosiaalipäivystyksessänne? Vastaa seuraaviin väittämiin kyllä/ei:

Virve on helppokäyttöinen

Virven käyttöön on saatu riittävä perehdytys

Virven kuuluvuus / kantavuus on hyvä

Osaamme hyödyntää Virven tarjoamia mahdollisuuksia

Minulla on Virven toimintaan liittyviä kehittämissuhteita (kirjatkaa tekstikenttään)

AKUUTTI KRIISITYÖ

47. Miten akuutti kriisityö on järjestetty alueellanne?

Yhteistyössä terveydenhuollon toimijoiden kanssa (yhteinen sosiaali- ja kriisipäivystys)

Erillinen kriisityön yksikkö

Muu tapa, kuvaile?

48. Psykososiaalisen tuen johtaminen häiriötilanteessa (esim. suuri liikenneonnettomuus tai kerrostalopalo) on alueellanne selkeästi määritelty?

Kyllä; kirjaa kuka alueellanne johtaa psykososiaalista tukea:

Ei

En osaa sanoa

49. Sosiaalipäivystyksellä on valmius kriisiavun antamiseen äkillisessä tilanteessa, valitse kaikki soveltuvat vaihtoehdot:

Kriisityö kuuluu kaikkien työntekijöiden tehtävänkuvaan

Yksikössä on koulutettuja kriisityöntekijöitä tehtävää varten

Akuutti kriisityö on järjestetty yhteistyössä terveydenhuollon toimijoiden kanssa

Sosiaalipäivystys saa kriisiavun antamiseen tukea muulta yksiköltä. Miltä:

Akuutti kriisityö ei kuulu yksikön toimenkuvaan

50. Kuinka monella sosiaalipäivystyksen henkilökunnasta on kriisityön koulutus?

51. Millainen valmius ja osaamistaso sosiaalipäivystyksellä on psykososiaalisen tuen antamiseen sekä koordinoimiseen häiriötilanteissa, jossa uhrimäärä on suuri, kuten suuronnettomuustilanne tai terroriteko?

Hyvä

Kohtalainen

Heikko

52. Kuvaile tarvittaessa yllä mainitun tilanteen valmiuksia ja osaamista tarkemmin alla olevaan kenttään:

SOSIAALIPÄIVYSTYKSEN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

53. Sosiaalipäivystyksen henkilöstön osaaminen on ajantasaista

Kyllä

Ei

54. Valmiusharjoitusten määrä on ollut riittävä

Kyllä

Ei

55. Henkilöstölle toivotaan lisäkoulutusta aiheista, valitse tarpeelliset kohdat:

Yleinen valmius- ja varautumisosaaminen

Tilannejohtamistaidot

Moniviranomaisyhteistyötaidot

Akuutti kriisityö

Yhteisöllinen tuki

Evakuointi- /kriisikeskuksen perustaminen

Kriisiviestintä

Muu, mikä

56. Millaisia kehittämissuunnitelmia alueellanne on koskien sosiaalipäivystystä (esim. liittyen toiminnan järjestämiseen, ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän käyttöönotto liittyviin asioihin, suoraan asiakasnumeroon, varallaoloon jne)

Liite 2. Sosiaalipäivystyskyselyyn vastanneet erva-alueittain ja väestöpohjittain kuvattuna.

ERVA- alue	Sosiaalipäivystykset erva-alueittain	Vastasi kyselyyn K/E	Väestöpohja 24/7 toiminnassa
HYKS	Helsingin sosiaali- ja kriisipäivystys	K	635 181
	Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys	K	220 900
	Espoon sosiaali- ja kriisipäivystys	K	330 000
	Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystys	K	232 000
	Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystys	K	93 059
	Hiiden ja Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystys	E	
	Kouvola sosiaali- ja kriisipäivystys	K	92 126
	Etelä-Kymenlaakson sosiaali- ja kriisipäivystys	K	84 000
	Etelä-Karjalan sosiaalipäivystys (Eksote)	K	131 155
	Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys	K	212 550
TYKS	Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystys	K	446 345
	Satakunnan sosiaalipäivystys	K	222 457
	Vakka-Suomen sosiaalipäivystys	E	
	Salon seudun sosiaalipäivystys, loppuu 31.12.2018	E	
	Loimaan seudun sosiaalipäivystys, loppuu 31.12.2018	K	36 000
	Pohjanmaan sosiaalipäivystys	K	180 885
TAYS	Tampereen sosiaalipäivystys	K	531 898
	Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystys	K	200 000
	Kanta-Hämeen sosiaalipäivystys	K	173 781
KYS	Jyväskylän sosiaalipäivystysyksikkö	K	276 196
	Perusturvaliikelaitos Saarikan sosiaalipäivystys	K	18 000
	Viitaseudun sosiaalipäivystys	K	13 096
	ESSOTE sosiaalipäivystys	K	103 729
	SOSTERI sosiaalipäivystys	K	36 695
	Kuopion Sosiaalipäivystys	K	197 759
	Ylä-Savon sosiaalipäivystys	K	54 307
	SIUN SOTE sosiaalipäivystys	K	170 000
OYS	Raahen seudun sosiaalipäivystys	K	45 000
	Oulunkaaren kuntayhtymän sosiaalipäivystysalue	K	27 000
	Koillismaan sosiaalipäivystysalue	E	
	Jokilaakson sosiaalipäivystys	K	73 857
	Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon perusturvakuntayhtymä Soite	K	70 000
	Oulun seudun sosiaalipäivystys	K	250 000
	Puolangan sosiaalipäivystys	K	2770
	Kainuun soten sosiaalipäivystys/Lastenkoti Salmila	K	72 068
	Itä-Lapin sosiaalipäivystysalue	E	
	Meri-Lapin sosiaalipäivystysalue	K	59 154
	Rovaniemen sosiaalipäivystys	K	117 704
	Sodankylän sosiaalipäivystys	K	8600
	Inari-Utsjoen sosiaalipäivystysalue	E	
	Tunturi-Lapin sosiaalipäivystysalue	E	

Liite 3. Sosiaali- ja terveysministeriössä vuonna 2016 toteutettu sosiaalipäivystyselitys.

Sosiaalipäivystyksen valtakunnallinen organisointi ja tunnistetiedot

Oheessa on katsaus sosiaalipäivystyksen tämän hetkiseen (v. 2016) tilaan. Katsaus on koottu aluehallintovirastojen toimialueen mukaisesti. Katsaus ei ole täydellinen, mutta se antaa suuntaa virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen organisoitintapoihin, väestöpohjiin ja asiakasmääriin, joita voidaan pitää keskeisinä tunnuslukuina sosiaalipäivystystyössä. Arviolta neljännes aktiiviyötä tekevistä sosiaalipäivystyksistä hoitaa myös virka-aikaista päivystystä osin tai kokonaan toiminta-alueellaan ja on huomioitava, että se näiden osalta näkyy sekä työtehtävien ja toimintamenojen kokonaismäärissä, mikä vääristää niiden vertailtavuutta puhtaasti virka-ajan ulkopuolella tehtävään sosiaalipäivystykseen. Lisäksi on huomioitava, että sosiaalipäivystysten tilastointitavat vaihtelevat, mikä aiheuttaa sen, etteivät tiedot ole täysin vertailukelpoisia.

Aineisto kerättiin sosiaali- ja terveysministeriön ja Valviran yhdessä valmisteleman kyselyn avulla. Kysely lähetettiin kiireisellä aikataululla maaliskuun 2016 alussa tiedossa olevien sosiaalipäivystysten vastuuhenkilöille. Aikataullisista syistä kysely ei ole tavoittanut kaikkia sosiaalipäivystysten vastuuhenkilöitä. Kyselyyn oli aikaa vastata noin viikko, mistä johtuen avoimiin kysymyksiin saadut vastaukset ovat pitkälti kyseisen vastuuhenkilön näkemyksiä sen sijaan, että kysymyksiä oltaisiin ehditty pohtia työryhmässä tai johtoryhmissä. Niiden sosiaalipäivystysten vastuuhenkilöille, joita ei tavoitettu ensimmäisellä kyselyllä, lähetettiin suppeampi uusintakysely huhtikuun alussa. Alueellisten, eli kuntien yhteistyössä toteuttamien sosiaalipäivystysten osalta kysely pyrittiin kohdistamaan päivystystä koordinoivan vastuukunnan yhteyshenkilölle. Täten kyselyä ei ole lähetetty jokaiseen sosiaalipäivystysringin jäsenkuntaan, vaan yhdelle/ muutamalle sosiaalipäivystykseen osallistuvan kunnan edustajalle. Tämän selvityksen perusteella sosiaalipäivystysalueita on yhteensä 41 mukaan lukien kolme väestöpohjaltaan pientä kuntaa, jotka hoitavat sosiaalipäivystyksen itsenäisesti. Vastaukset saatiin 39 sosiaalipäivystykseltä vastausprosentin ollessa 95 %.

Tietoja niiden kolme sosiaalipäivystysten osalta, joista vastauksia ei ole saatu suoraan sosiaalipäivystyksistä, on kartoitettu aluehallintovirastojen kautta ja muiden sosiaalipäivystysten avulla. Tiedot ovat vajavaiset Oulunkaaren kuntayhtymän sekä Paraisten ja Kemiön kuntien osalta.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston alue

Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella on 11 virka-ajan ulkopuolista sosiaalipäivystystä, jotka kattavat koko alueen.

Uudenmaan alueella virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys tehdään aktiiviyönä (Helsinki, Espoo, Vantaa) tai aktiiviyön ja varallaolon yhdistelmänä Keski-Uudenmaan, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystyksissä. Kaikilla Uudenmaan sosiaalipäivystyksillä on virve käytössään. Pääkaupunkiseudun isojen kaupunkien ja Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystykseen on asiakasnumero, mutta muihin Uudenmaan sosiaalipäivystyksiin yhteydenotot tapahtuvat hätäkeskuksen kautta virka-ajan ulkopuolella. Helsingin, Vantaan ja Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystykset toimivat omina yksikköinä, Espoon sosiaali- ja kriisipäivystys Jorvin sairaalan yhteydessä sekä Keski-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan päivystykset poliisin yhteydessä.

Etelä-Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan sosiaalipäivystykset toimivat osin aktiiviyöajan mukaisena sosiaalipäivystyksenä ja osin varallaolona. Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystys on toimii aktiiviyönä 24/7. Kaikkiin päivystyksiin asiakas voi itse ottaa yhteyttä ja virve on olemassa, mutta Etelä-Kymenlaaksossa sitä ei käytetä aktiivisesti.

Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys ja Kanta-Hämeen sosiaalipäivystys toimivat poliisiaseaman yhteydessä. Päijät-Hämeen sosiaalipäivystyksessä tehdään työtä aktiiviyöajalla ja virve on käytössä 24/7, Kanta-Hämeen sosiaalipäivystyksessä työ on aktiiviyötä pois lukien arkityöt, jolloin päivystetään varallaolona. Kanta-Hämeessä virve on käytössä 24/7.

Helsingin sosiaalipäivystys

Helsingin kaupungilla on oma 24/7 auki oleva sosiaalipäivystys, jossa 16 sosiaalityöntekijää päivystää aktiiviyöajalla ja työtä tehdään työpareina. Helsingin sosiaalipäivystys palvelee Helsingin kaupungin asukkaita ja kaikkia Helsingissä oleskelevia, väestöpohja

on n 630 000 asukasta. Helsingin sosiaalipäivystyksellä on virve aktiivisesti käytössä 24/7. Helsingin sosiaalipäivystykseen voi asiakas ottaa itse yhteyttä soittamalla tai tulemalla käymään sosiaalipäivystyksen tiloissa. Työtehtäviä Helsingin sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 17 000 kpl, joista puhelimesta hoitui 15 000 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 1 130 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 1 500 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,38 euroa per henkilö.

Helsingin kriisipäivystys toimii sosiaalipäivystyksen kanssa samoissa toimitiloissa, mutta yksiköt ovat erilliset. Helsingin sosiaalipäivystyksen ja myös kriisipäivystyksen toimitilat ovat Helsingin Hakaniemessä.

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys palvelee Vantaan kaupungin asukkaita ja kaikkia Vantaalla oleskelevia, väestöpohja on 210 000 asukasta. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksessä työskentelee 8 sosiaalityöntekijää ja 8 kriisityöntekijää, jotka tekevät työpareina työtä aktiivipäivystyksenä. Kriisipäivystys on auki 24/7 vuoden jokaisena päivänä ja sosiaalipäivystys aina virka-ajan ulkopuolella vuoden jokaisena päivänä.

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on virve aktiivisesti käytössä 24/7. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystykseen voi asiakas ottaa itse yhteyttä soittamalla tai tulemalla käymään sosiaalipäivystyksen tiloissa. Työtehtäviä Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksellä oli vuonna 2014 11 757 kpl, joista puhelimesta hoitui 9 451 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 1 000 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 1 514 292 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 7,21 euroa per henkilö. Toimintamenot kattanevat myös kriisipäivystyksen, koska sosiaali- ja kriisipäivystys on hallinnollisesti samaa yksikköä.

Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys sijaitsee omassa toimipisteessään Vantaan Tikkurilassa.

Espoon sosiaali- ja kriisipäivystys

Espoon sosiaali- ja kriisipäivystys palvelee Espoon ja Kauniaisten kaupunkien asukkaita sekä virka-ajan ulkopuolella lastensuojeluasioissa Kirkkonummen asukkaita. Väestö-

pohja on 313 403 asukasta. Espoon sosiaali- ja kriisipäivystyksessä työskentelee 7 sosiaalityöntekijää ja 7,5 kriisityöntekijää, jotka tekevät työpareina työtä aktiivipäivystyksenä. Kriisipäivystys on auki 24/7 vuoden jokaisena päivänä ja sosiaalipäivystys aina virka-ajan ulkopuolella vuoden jokaisena päivänä.

Espoon sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on virve aktiivisesti käytössä 24/7. Espoon sosiaali- ja kriisipäivystykseen voi asiakas ottaa itse yhteyttä soittamalla tai tulemalla käymään sosiaalipäivystyksen tiloissa. Työtehtäviä Espoon sosiaali- ja kriisipäivystyksellä oli vuonna 2014 8 641 kpl, joista puhelimessa hoitui 7 457 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 1184 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 1 889 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 6,02 euroa per henkilö. Toimintamenot kattanevat myös kriisipäivystyksen, koska sosiaali- ja kriisipäivystys on hallinnollisesti samaa yksikköä.

Espoon sosiaali- ja kriisipäivystyksen toimitilat ovat Jorvin sairaalassa Espoossa.

Keski-Uudenmaan sosiaali- ja kriisipäivystys

Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystyksen toiminta-alueena on Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Tuusula ja Hyvinkää väestöpohjan ollessa 228 680 asukasta. Sosiaalipäivystyksen vastuukunta on Järvenpää ja sosiaalipäivystyksen toimitilat ovat poliisilaitoksella Järvenpäässä. Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystyksellä on virve aktiivisesti käytössä virka-ajan ulkopuolella. Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystyksessä työskentelee 7 sosiaalityöntekijää. Sosiaalityöntekijällä ei ole aina mahdollisuutta työpariin.

Sosiaalipäivystys hoidetaan aktiiviyöajan lisäksi varallaolona noin 30-40h viikossa. Maanantaista torstaihin päivystetään klo 15-08 välinen aika. Perjantaina sosiaalipäivystys alkaa klo 13 ja se jatkuu maanantaiaamuun klo 08 asti.

Yhteydenotot Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystykseen kanavoituu hätäkeskuksen kautta. Työtehtäviä Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 26 664 kpl, joista puhelimessa hoitui 12 462 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 648 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 576 286 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,52 euroa per henkilö.

Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystys

Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystyksen toiminta-alueena on Askola, Lapinjärvi, Loviisa, Siipoo ja Porvoo väestöpohjan ollessa noin 100 000 asukasta. Sosiaalipäivystyksen vastuukuntana toimii Porvoon kaupunki ja sosiaalipäivystys toimii oman itsenäisenä yksikönään osana Porvoon sosiaali- ja perhepalveluja. Virve on käytössä virka-ajan ulkopuolella.

Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystyksessä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää ja kaksi muun ammattiryhmän edustajaa. Sosiaalipäivystys tehdään osin aktiiviyönä ja osin varallaolona siten, että aktiiviyöaika on su-to klo 14-22, pe klo 15-24 ja la 16-24. Varallaolona päivystetään yöaika sekä lauantaisin klo 00-16 ja sunnuntaisin klo 00-14. Sosiaalipäivystäjällä on aina mahdollisuus työpariin.

Asiakas voi ottaa itse yhteyttä Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystykseen puhelimitse tai sähköisellä asioinnilla. Työtehtäviä Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 2 665 kpl, joista puhelimesta hoitui 1 605 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 305 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 389 115 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 3,89 euroa per henkilö.

Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystyksestä annetaan myös kriisiapua esimerkiksi äkillisissä kuolemantapauksissa sekä heillä on valmius psykososiaalisen tuen järjestämiseen suur-onnettomuustilanteissa.

Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystys

Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystyksen toiminta-alueena on Hanko, Karkkila, Lohja, Raasepori, Inkoo, Siuntio ja Vihti väestöpohjan ollessa 135 255 asukasta. Sosiaalipäivystyksen ylläpitäjä on perusturvakuntayhtymä Karviainen ja sosiaalipäivystys sijaitsee Lohjalla poliisiaseman yhteydessä. Sosiaalipäivystyksessä työskentelee 4 sosiaalityöntekijää eikä sosiaalityöntekijällä ole aina mahdollisuutta työpariin. Virve on käytössä 24/7. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta.

Länsi-Uudenmaan alueella sosiaalipäivystys hoidetaan osin aktiiviyönä ja osin varallaolona. Päivystys toimii 24/7, mutta virka-aikana klo 8-16 sosiaalityön valtuudet ovat kuntien sosiaalityöntekijöillä. Virka-aikana sosiaalipäivystyksen työntekijät välittävät mahdolliset sosiaalipäivystykseen tulleet tehtäväviestit kuntiin, hoitavat poliisiaseman sosiaalityötehtäviä ja vastaavat akuuteissa kriiseissä tilanteen arvioinnista ja eteenpäin ohjaamisesta (tämä ei kuitenkaan koske suuronnettomuuksia).

Työtehtäviä Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 1 417 kpl, joista puhelimesta hoitui 1 303 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 114 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 349 456 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,58 euroa per henkilö.

Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystys

Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystykseen kuuluu Kouvolan kaupungin alue väestöpohjan ollessa noin 86 000 asukasta. Sosiaali- ja kriisipäivystyksen toimipiste on Pohjois-Kymen sairaalassa ja lisäksi yksi sosiaaliohjaaja työskentelee poliisilaitoksella. Päivystyksen toimipisteestä toiminta-alueen reuna-alueille on noin 70 kilometriä.

Kouvolassa toimii sosiaali- ja kriisipäivystys ympärivuorokautisesti samassa toimintayksikössä. Sosiaali- ja kriisipäivystyksessä työskentelee kolme sosiaalityöntekijää ja neljä kriisityöntekijää. Mikäli on tarvetta, sosiaalityöntekijät muista palveluista toimivat varallijoina virka-ajan ulkopuolella. Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystykseen on suora asiakasnumero, johon kansalainen voi itse ottaa yhteyttä.

Kouvolan sosiaali- ja kriisipäivystyksen toimintamenot vuonna 2014 olivat 707 014 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 8,22 euroa per henkilö. Vuoden 2016 talousarvio on 600 000 euroa, kustannusten arvioidaan pienenevän toimintojen uudelleen järjestelyihin perustuen.

Etelä-Kymenlaakson sosiaali- ja kriisipäivystys

Etelä-Kymenlaakson sosiaali- ja kriisipäivystyksen toiminta-alueena on Kotka, Hamina, Pyhtää, Virolahti ja Miehikkälä väestöpohjan ollessa 86 600 asukasta. Sosiaalipäivystys

on järjestetty sopimuksin kuntien kesken ja vastuukuntana on Kotkan kaupunki. Sosiaalipäivystys sijaitsee omana yksikkönään Kotkassa. Sosiaalipäivystyksellä on olemassa virve, mutta sitä ei käytetä aktiivisesti.

Etelä-Kymenlaakson sosiaalipäivystys on organisoitu siten, että sosiaaliohjaajat (10 kpl) päivystävät aktiiviyöajalla työpaikalla ja sosiaalityöntekijät (5 kpl) päivystävät joko aktiiviyöajalla tai varallaolona. Sosiaalipäivystäjällä ei kuitenkaan aina välttämättä ole mahdollisuutta työpariin. Asiakkaat voivat itse ottaa yhteyttä sosiaalipäivystykseen, joka on tavoitettavissa virka-ajan ulkopuolella 24/7.

Työtehtäviä Etelä-Kymenlaakson sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 1 450 kpl, joista puhelimesta hoitui 967 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 483 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 809 994 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 9,35 euroa per henkilö.

Etelä-Karjalan sosiaalipäivystys

Etelä-Karjan sosiaalipäivystyksen toiminta-alueena on Eksoten alue eli Imatra, Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti, Savitaipale ja Taipalsaari väestöpohjan ollessa 133 000 asukasta. Sosiaalipäivystyksen ylläpitäjä on Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoiminta Eksote. Sosiaalipäivystys toimii Lappeenrannassa Tarulantuvan perhetukikeskuksen yhteydessä.

Etelä-Karjalan sosiaalipäivystyksessä työskentelee 14 sosiaalityöntekijää ja 10 sosiaaliohjaajaa/sosionomia. Sosiaalipäivystyksessä on aina mahdollisuus työpariin. Virve on käytössä 24/7. Sosiaalipäivystys hoidetaan osin aktiiviyönä ja osin varallaolona. Etupäivystäjät ovat aktiiviyössä kuten myös virka-aikainen takapäivystäjä. Virka-ajan ulkopuolella takapäivystäjä on varalla, mutta aktiiviyön alettua liikkuu etupäivystäjän työparina kotikäynneille ja muihin kohteisiin.

Asiakkaat voivat itse ottaa yhteyttä sosiaalipäivystykseen puhelimitse tai sähköisellä asiointilla. Sosiaalipäivystys ottaa vastaan hätäkeskuksen ja poliisin yhteydenotot 24/7. Eksoten omat toimintayksiköt vastaavat virka-aikaisesta päivystyksestä omalta osaltaan. Lastensuojelun päivystys hoidetaan sosiaalipäivystyksessä myös virka-aikana.

Työtehtäviä Etelä-Karjalan sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 1 281 kpl, joista puhe-
limessa hoitui 1 152 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 129 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 230 362 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,73
euroa per henkilö.

Kanta-Hämeen sosiaalipäivystys

Kanta-Hämeen sosiaalipäivystysalueeseen kuuluvat Kanta-Hämeen maakunta eli
Forssa, Hämeenlinna, Riihimäki, Hattula, Hausjärvi, Humppila, Janakkala, Jokioinen,
Loppi, Tammela ja Ypäjä väestöpohjan ollessa 174 575 asukasta. Kanta-Hämeen sosi-
aalipäivystys toimii Hämeenlinnan poliisiaseman yhteydessä virka-ajan ulkopuolella ja
sosiaalipäivystykseen saa yhteyden hätäkeskuksen kautta. Virve ja päivystyspuhelin on
käytössä 24/7. Virka-aikana on käytössä myös työhuone kaupungintalolla. Sosiaali-
päivystyksen toimitiloista on päivystysalueen reunalle 88 kilometriä.

Kanta-Hämeen sosiaalipäivystyksessä työskentelee 4,5 sosiaalityöntekijää. Päivystys
toimii yhden työntekijän varassa virka-aikana ja myös maanantaista torstaihin klo 16-24
sosiaalipäivystyksestä vastaa yksi työntekijä. Perjantai- ja lauantai-iltaisoin työskennel-
lään työparina. Sosiaalipäivystys on toiminut 24/7 vuoden 2015 alusta alkaen. Kaikki
muu työaika tehdään aktiiviyönä, mutta viisi arkiyötä (ma-pe klo 00-08) hoidetaan va-
paamuotoisena varallaolona.

Kanta-Hämeen sosiaalipäivystyksen vuoden 2014 toimintamenot olivat yhteensä 431
384 euroa, josta henkilöstökulujen osuus oli 384 469 euroa, palvelujen ostot 24 919 eu-
roa (asiantuntijapalvelut, atk-kustannukset, posti- ja telepalvelut, matkustuspalvelut,
koulutus), aineet, tarvikkeet ja tavarat 2 976 euroa (atk-laitteet, toimistotarvikkeet, vaat-
teisto, polttoaineet) ja muut toimintakulut 19 020 euroa (työtilan vuokra kaupungintalon
toimitilasta (poliisitalon työhuone on ilmainen), auton leasingvuokrat, atk-laitteiden vuok-
rat).

Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys

Päijät-Hämeen sosiaalipäivystyksen toiminta-alueena on Lahti, Hollola, Hartola, Sysmä,
Asikkala, Padasjoki, Heinola, Hämeenkoski, Kärkölä, Orimattila, Pukkila, Myrskylä ja Iitti.
Väestöpohja on noin 250 000 asukasta. Sosiaalipäivystyksen vastuukunta on Lahden

kaupunki, muut päivystykseen osallistuvat kunnat osallistuvat kustannuksiin asiakaspohjan perusteella. Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys sijaitsee Lahden pääpoliisiasemalla ja siellä työskentelee 8 sosiaalityöntekijää, jotka päivystävät aktiiviyöajalla. Työparimahdollisuutta ei aina ole. Virve on käytössä 24/7.

Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta ja sosiaalipäivystys on auki 24/7. Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys tarjoaa myös akuuttia kriisiapua sosiaalipäivystystehtävien lisäksi.

Työtehtäviä Päijät-Hämeen sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 1 787 kpl, joista puhelimessa hoitui 1 042 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 320 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 320 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,28 euroa per henkilö.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alue

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella on kuusi virka-ajan ulkopuolista sosiaalipäivystysaluetta, joista viisi on maantieteellisesti laajoja alueita. Päivystys tehdään aktiiviyönä 24/7 Tampereen sosiaalipäivystyksessä. Jyväskylän, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystyksissä työ on osin aktiiviyötä ja osin varallaoloa. Kokkolan ja Saarikan virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys on toteutettu varallaolona.

Tampereen, Etelä-Pohjanmaan ja Jyväskylän sosiaalipäivystykset sijaitsevat poliisiaseman yhteydessä ja Pohjanmaan sosiaalipäivystys toimii omana yksikkönään. Kaikilla kuudella sosiaalipäivystyksellä on virve käytössään. Tampereen ja Pohjanmaan sosiaalipäivystykseen asiakas saa itse suoraan yhteyden, muihin päivystykseen yhteydenotot tulevat hätäkeskuksen kautta.

Pohjanmaan sosiaalipäivystys

Pohjanmaan sosiaalipäivystykseen kuuluvat Pohjanmaan kunnat Vaasa, Kristiinankaupunki, Kaskinen, Närpiö, Korsnäs, Maalahti, Laihia, Isokyrö, Mustasaari, Vöyri, Uusikaarlepyy, Pietarsaari, Pedersöre ja Luoto (ei Kruunupyy) väestöpohjan ollessa noin 150 000 asukasta. Kunnat ovat tehneet sopimuksen virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestämisestä ja vastuukuntana on Vaasan kaupunki, jossa sosiaalipäivystys toimii omana yksikkönään.

Pohjanmaan sosiaalipäivystyksessä työskentelee 5 sosiaalityöntekijää ja virve on käytössä 24/7. Asiakkaat voivat itse ottaa yhteyttä sosiaalipäivystykseen joko soittamalla tai asioimalla sosiaalipäivystyksen toimitiloissa. Sosiaalipäivystys on järjestetty osin aktiiviyönä ja osin varallaolona siten, että aktiiviyöaika on klo 08-24 ja varallaolo klo 00-08.

Työtehtäviä Pohjanmaan sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli 2 260 kpl, joista puhelimitse hoitui 1 819 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 213 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 400 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,67 euroa per henkilö.

Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystys

Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystyksen alueeseen kuuluu Etelä-Pohjanmaan maakunta eli Alajärvi, Alavus, Evijärvi, Ilmajoki, Isojoki, Jalasjärvi, Karijoki, Kauhajoki, Kauhava, Kuortane, Kurikka, Lappajärvi, Lapua, Seinäjoki, Soini, Teuva, Vimpeli ja Ähtäri väestöpohjan ollessa noin 193 000 asukasta. Sosiaalipäivystys on järjestetty sopimuksin kuntien kesken. Sosiaalipäivystys sijaitsee Seinäjoella poliisin tilojen yhteydessä.

Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystyksessä työskentelee 4 sosiaalityöntekijää, joilla ei ole mahdollisuutta työpariin. Sosiaalipäivystys hoidetaan osin aktiiviyönä ja osin varallaolona. Virve on käytössä 24/7 ja yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta.

Työtehtäviä Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli 1 004, joista puhelimitse hoitui 727 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 130 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 303 900 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,57 euroa per henkilö.

Kokkolan sosiaalipäivystys

Kokkolan sosiaalipäivystykseen kuuluvat Kokkola, Kannus, Toholampi, Lestijärvi, Kausinen, Veteli, Halsua, Perho ja Kruunupyö väestöpohjan ollessa noin 77 000 asukasta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys toteutetaan varallaolopäivystyksenä ja päivystysringissä on 13 sosiaalityöntekijää. Sosiaalipäivystykseen saa yhteyden hätäkeskuksen kautta ja virve on käytössä 24/7.

Työtehtäviä Kokkolan sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli 200, joista puhelimitse hoitui 170 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 30 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenu olivat 55 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 0,71 euroa per henkilö.

Kokkolan seudulla toteutunee vuonna 2016 sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen päivystys ”palveluohjauskeskus”, jossa sosiaalipäivystys tehdään aktiiviyönä ja on mahdollisuus työpariin.

Jyväskylän sosiaalipäivystys

Jyväskylän sosiaalipäivystysyksikön toiminta-alueena on Hankasalmi, Joutsa, Jyväskylä, Jämsä, Keuruu, Konnevesi, Laukaa, Luhanka, Multia, Muurame, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen ja Äänekoski väestöpohjan ollessa 245 013 asukasta. Sosiaalipäivystys on järjestetty sopimuksella kuntien välillä ja vastuukuntana on Jyväskylän kaupunki. Sosiaalipäivystys sijaitsee omana yksikkönään Jyväskylässä lähellä poliisiasemaa.

Jyväskylän sosiaalipäivystysyksikössä työskentelee 6 sosiaalityöntekijää ja 1 muuta ammattiryhmää edustava työntekijä. Sosiaalipäivystäjällä on aina mahdollisuus työpariin. Sosiaalipäivystys on muutoin aktiiviyötä, paitsi aamuöisin päivystys on järjestetty vapaamuotoisena varallaolona. Sosiaalipäivystyksellä on virve käytössä 24/7. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulee muiden viranomaisten ja hätäkeskuksen kautta.

Työtehtäviä Jyväskylän sosiaalipäivystysyksikössä vuonna 2014 oli 1 415, joista puhelimitse hoitui 1 068 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 347 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenu olivat 424 877 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,73 euroa per henkilö.

Tampereen sosiaalipäivystys

Tampereen sosiaalipäivystys hoitaa virka-ajan ulkopuolella koko Pirkanmaan sosiaalipäivystyksen väestöpohjan ollessa 506 000 asukasta. Pirkanmaan kunnat eli Akaa, Hämeenkyrö, Ikaalinen, Juupajoki, Kangasala, Kiiainen, Kuhmoinen, Kihniö, Lempäälä, Mänttä-Vilppula, Nokia, Orivesi, Parkano, Pirkkala, Punkalaidun, Pälkäne, Ruovesi, Sastamala, Urjala, Valkeakoski, Vesilahti, Virrat ja Ylöjärvi ovat tehneet Tampereen kaupungin kanssa sopimuksen virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestämi-

sestä. Tampereen sosiaalipäivystys vastaa virka-aikana Tampereen ja Oriveden kaupunkien sosiaalipäivystyksestä. Tampereen sosiaalipäivystys sijaitsee poliisilaitoksen yhteydessä.

Tampereen sosiaalipäivystyksessä työskentelee 20 sosiaalityöntekijää ja virve on käytössä 24/7. Sosiaalipäivystys on aktiiviyötä. Sosiaalityöntekijällä on aina mahdollisuus työpariin, työtä tehdään nimenomaan parityönä. Asiakas saa yhteyden Tampereen sosiaalipäivystykseen soittamalla, asioimalla sosiaalipäivystyksen toimipisteessä ja sähköisellä asiointilla. Näiden lisäksi yhteydenottoja tulee myös muiden viranomaisten toimesta / kautta.

Tampereen sosiaalipäivystys tarjoaa myös psykososiaalista tukea ja kriisiapua äkillisissä traumaattisissa kriiseissä.

Työtehtäviä Tampereen sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli 17 610, joista puhelimitse hoitui 14 279 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 2 938 yhteydenottoa.

Vuoden 2014 toimintamenot olivat 1 848 263 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 3,65 euroa per henkilö. Toimintamenot kattaneet myös virka-aikaisen päivystyksen Tampereen ja Oriveden osalta.

Perusturvaliikelaitos Saarikan sosiaalipäivystys

Perusturvaliikelaitos Saarikan sosiaalipäivystyksen toiminta-alue on Kannonkoski, Karsula, Kivijärvi, Kyyjärvi ja Saarijärvi väestöpohjan ollessa noin 19 000 asukasta. Perusturvaliikelaitos Saarikka hoitaa alueen 5 kunnan kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, mukaan lukien sosiaalipäivystyksen sekä virka-aikana että virka-ajan ulkopuolella. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulee hätäkeskuksen kautta.

Sosiaalipäivystäjä päivystää 24/7 aina viikon kerrallaan. Vaihtopäivä on torstai. Päivystys on siis ympäri vuorokauden ympäri vuoden. Virka-aikana päivystäjä päivystää virkatyönsä ohella, virka-ajan ulkopuolella asuntovarallaolona. Sosiaalityöntekijöitä on 10 ja heillä on virve käytössä 24/7. Sosiaalityöntekijällä on aina mahdollisuus työpariin.

Työtehtäviä Saarikan sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli 67, joista puhelimitse hoitui 48 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 19 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 52 539 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,77 euroa per henkilö.

Lounais-Suomen aluehallintoviraston alue

Lounais-Suomen aluehallintoviraston alueella on seitsemän virka-ajan ulkopuolista sosiaalipäivystystä, joista viisi on seutukunnallisia päivytyksiä. Kemiö ja Parainen järjestävät virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen itsenäisesti varallaolona oman kuntansa alueella.

Lounais-Suomen aluehallintoviraston alueella seudullinen sosiaalipäivystys on järjestetty aktiiviyönä Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystyksessä sekä Satakunnan sosiaalipäivystyksessä. Sosiaalipäivystys on järjestetty varallaolona Vakka-Suomessa, Sallossa ja Loimaan seudulla. Varallaolona järjestettyihin sosiaalipäivystyksiin yhteydenotot tulevat hätäkeskuksen kautta. Satakunnan sosiaalipäivystykseen on asiakasnumero ja asiakas voi asioida toimipisteessä. Virve on käytössä 24/7 kaikissa näissä viidessä seudullisessa sosiaalipäivystyksessä.

Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystys

Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystys vastaa virka-ajan ulkopuolisesta sosiaalipäivystyksestä Turun lisäksi Naantalın, Raision, Maskun, Nousiaisten, Mynämäen, Kaarinan, Liedon, Paimion ja Sauvon kunnissa väestöpohjan ollessa noin 350 000 asukasta. Virka-aikana Turun sosiaalipäivystys vastaa keskitetysti Turun kaupungin sosiaalipäivystyksestä. Turun sosiaalipäivystys toimii omilla toimitiloillaan Turun keskustassa.

Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystyksessä työskentelee 12 sosiaalityöntekijää, joilla on aina mahdollisuus työpariin. Virve on käytössä 24/7. Sosiaalipäivystys on aktiiviyötä. Asiakas saa yhteyden sosiaalipäivystykseen sähköisellä asioinnilla ja puhelimitse sekä asioimalla sosiaalipäivystyksessä.

Työtehtäviä Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 oli 9 000 kappaletta, joista puhelimitse hoitui 7 800 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 1 200 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 1 000 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,86 euroa per henkilö.

Satakunnan sosiaalipäivystys

Satakunnan virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys vastaa koko Satakunnan alueen sosiaalipäivystyksestä. Alueen väestöpohja on 210 000 asukasta. Satakunnan virka-ajan ulkopuolisella sosiaalipäivystyksellä on kaksi toimitilaa: Lounais-Suomen poliisilaitoksella ja Satakunnan keskussairaalan yhteispäivystyksessä. Lisäksi virka-aikaan keskistetty sosiaalipäivystys toimii Porin perusturvakeskuksen sosiaalitoimistossa. Yhdessä nämä päivystykset muodostavat ympärivuorokautisen päivystyksen, jossa työvuorot 7.45-20.00 ja 20.00-08.00. Henkilökunta näissä päivystyspisteissä on sama. Sosiaalityöntekijöitä on 8 ja sosiaaliohjaajia 3.

Sosiaalipäivystys Satakunnassa on aktiiviyötä, mutta mahdollisuutta työpariin ei aina ole. Yövuorossa sosiaalityöntekijä yksin Satakunnan keskussairaalan yhteispäivystyksessä. Virve on käytössä 24/7. Asiakkaat saavat itse yhteyden sosiaalipäivystykseen soittamalla tai asioimalla toimipisteessä, lisäksi yhteydenottoja tulee muilta viranomaisilta.

Työtehtäviä Satakunnan sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli yhteensä 1 632 kappaletta ja toimintamenot vuonna 2014 oli 500 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,38 euroa per henkilö.

Satakunnan sosiaalipäivystyksen mukaan heillä on vielä tässä vaiheessa vähäisiä kokemuksia yhteistyöstä terveydenhuollon kanssa, koska yhteistyö on vasta alussa.

Loimaan seudun sosiaalipäivystys

Loimaan seudun sosiaalipäivystyksen toiminta-alue on Loimaa, Oripää, Aura, Pöytyä, Marttila ja Koski TI väestöpohjan ollessa 36 000 asukasta. Loimaan seudun virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys toteutetaan varallaolona 3 sosiaalityöntekijän ja 5 sosiaaliohjaajan toimesta. Sosiaalipäivystäjillä on virve käytössä 24/7. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta.

Työtehtäviä Loimaan seudun sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 oli 229, joista puhelimitse hoitui 210 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 19 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 62 966 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,75 euroa per henkilö.

Salon seudun sosiaalipäivystys

Salon seudun sosiaalipäivystys vastaa Salon ja Someron kaupunkien virka-ajan ulkopuolisesta sosiaalipäivystyksestä väestöpohjan ollessa 62 890 asukasta. Salo ja Somero ovat tehneet sopimuksen sosiaalipäivystyksen järjestämisestä ja valtaosa päivystysvastuusta ja -organisoinnista on Salon kaupungilla. Päivystys toteutetaan vapaamuotoisena varallaolona virka-ajan ulkopuolella ja sosiaalipäivystäjiä on yhteensä 11 ja hänellä on aina mahdollisuus työpariin. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta ja sosiaalipäivystyksellä on virve käytössä 24/7.

Työtehtäviä Salon seudun sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 oli 465, joista puhelimitse hoitui 400 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 65 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 108 539 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,73 euroa per henkilö.

Vakka-Suomen sosiaalipäivystys

Vakka-Suomen sosiaalipäivystykseen kuuluvat Kustavi, Taivassalo, Vehmaa, Pyhärinta, Laitila ja Uusikaupunki väestöpohjan ollessa 31 121 asukasta. Kunnat ovat tehneet sopimuksen sosiaalipäivystyksen järjestämisestä ja toiminnan koordinaattori on Kustavin kunnassa.

Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys toteutetaan varallaolopäivystyksenä ja sosiaalipäivystäjinä työskentelee 10 sosiaalityöntekijää. Sosiaalipäivystäjällä on mahdollisuus työpariin. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta ja sosiaalipäivystäjille on virve käytössään 24/7.

Työtehtäviä Vakka-Suomen sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 oli 191, joista puhelimitse hoitui 185 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 6 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 85 585 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,75 euroa per henkilö.

Itä-Suomen aluehallintoviraston alue

Itä-Suomen aluehallintoviraston alueella on viisi virka-ajan ulkopuolista sosiaalipäivystysaluetta. Näistä neljä toimii alueellisesti suurena seudullisena sosiaalipäivystyksenä, ainoastaan Savonlinnan kaupunki järjestää sosiaalipäivystyksen yhteistyössä vain yhden toisen kunnan kanssa.

Ylä-Savon, Kuopion ja Pohjois-Karjalan sosiaalipäivystykset päivystävät osin aktiiviyönä ja osin varallaolona (pääosin yöt). Mikkelissä ja Savonlinnassa etupäivystäjänä on vastaanottokodin/vast. ohjaaja, joka tarvittaessa hälyttää takapäivystäjänä olevan sosiaalityöntekijän.

Pääosin yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tehdään hätäkeskuksen tai muiden viranomaisten kautta, ainoastaan Ylä-Savon sosiaalipäivystykseen asiakas saa itse yhteyden soittamalla suoraan asiakasnumeroon. Kuopiossa virve on käytössä virka-ajan ulkopuolella ja Savonlinnassa 24/7.

Ylä-Savon sosiaalipäivystys toimii poliisilaitoksen tiloissa, Kuopion sosiaalipäivystys toimii turvakodin yhteydessä ja Pohjois-Karjalan sosiaalipäivystys lapsiperhepalvelujen (ml. turvakoti) yhteydessä. Mikkelin ja Savonlinnan sosiaalipäivystyksillä ei ole varsinaisesti omaa toimitilaa, koska etupäivystys toimii vastaanottokodissa/perhekeskuksessa ja sosiaalityöntekijä on takapäivystäjänä kotoansa käsin.

Pohjois-Karjalan sosiaalipäivystys

Pohjois-Karjalan sosiaalipäivystykseen kuuluvat Heinävesi ja kaikki Pohjois-Karjalan kunnat eli Iloanta, Joensuu yhteistoiminta-alue, Juuka, Kesälahti, Kitee, Lieksa, Liperi, Polvijärvi, Nurmes, Tohmajärvi, Valtimo ja Rääkkylä väestöpohjan ollessa noin 170 000 asukasta. Sosiaalipäivystykseen otetaan yhteyttä hätäkeskuksen kautta tai puhelut sosiaalipäivystäjille ohjautuvat muiden viranomaisten kautta.

Sosiaalipäivystyksessä työskentelee yhteensä neljä sosiaalityöntekijää. Sosiaalipäivystys toimii virka-ajan ulkopuolella aktiiviyönä maanantaista perjantaihin klo 16 - 24 ja lauantaina ja sunnuntaina klo 12 - 24. Sosiaalipäivystys toimii ma - to klo 00-08 niin, että sosiaalipäivystysilmoitukset tulevat vastaanottokodille, jonne voidaan ottaa kiireellistä lastensuojelua tarvitsevat lapset ja nuoret. Pe - ma klo 00-08 sosiaalipäivystys toimii varallaolon kautta eli varallaolovuorossa on sosiaalityöntekijä, jonka vastaanottokodin työntekijä etupäivystäjänä hälyttää paikalle. Viikonloppuna la-su:na klo 12 alkaen klo 24 saakka ja loppuajat viikonloppuna ovat varallaolon kautta.

Sosiaalipäivystys toimii Lapsiperhepalvelujen yksikön yhteydessä (siellä toimii lastensuojelun avo- ja sijaishuolto, ympärivuorokautinen vastaanottokoti lapsille ja kaksi sijaishuollon yksikköä ja turvakoti). Pisin välimatka on sosiaalipäivystyksiköstä Valtimon kunnan keskusta 145km, mutta Valtimon kunnan pohjoisosiin on noin 160 km.

Pohjois-Karjalan sosiaalipäivystyksen toimintamenot vuonna 2014 olivat 270 100 euroa (nettona 135 910 euroa, koska muut kunnat maksavat tästä palvelusta Joensuun kaupungille väestömäärän mukaan), väestöpohjaan suhteutettuna 1,58 euroa per asukas. Kokonaistoimintamenoista palkkakulut olivat 197 600€ (tässä ei eläkekulut eikä muut sotu-maksut mukana), tilakulut 5756 euroa (sisäinen vuokra), ICT-kulut 5 200 euroa, matkustuskulut 4402 euroa. Huomattava on, että vuonna 2014 työntekijöitä oli kolme ja osa lastensuojelun työntekijöistä teki päivystysvuoroja. Vuodelle 2016 talousarvio on 368 000€ ja työntekijöitä on nyt siis neljä.

Kuopion sosiaalipäivystys

Kuopion sosiaalipäivystykseen kuuluu Joroinen, Juankoski, Kaavi, Kuopio, Leppävirta, Rautalampi, Siilinjärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi, Varkaus ja Vesanto väestöpohjan ollessa noin 210 000 asukasta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys on järjestetty sopimuksella kuntien välillä ja vastuukuntana on Kuopion kaupunki. Sosiaalipäivystys sijaitsee Kuopiossa turvakodin kanssa samassa kiinteistössä.

Kuopion sosiaalipäivystyksessä työtä tehdään sekä aktiiviyönä että varallaolona. Aktiiviyötä on joka päivä klo 15-22. Työvuorojen salliessa aktiiviyötä on myös viikonloppuisin päiväsaikaan. Muut ajat päivystetään varallaolona. Sosiaalipäivystyksessä työskentelee 5 sosiaalityöntekijää, joilla on virve käytössä virka-ajan ulkopuolella. Sosiaalipäivystäjällä ei ole aina mahdollisuutta työpariin. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulee hätäkeskuksen tai jonkun muun viranomaisen välittämänä.

Työtehtäviä Kuopion sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli 1 752 kpl, joista puhelimitse hoitui 1 636 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 116 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 222 953 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,06 euroa per henkilö.

Mikkelin sosiaalipäivystys

Mikkelin sosiaalipäivystykseen kuuluvat Hirvensalmi, Juva, Kangasniemi, Mikkelin, Mäntyharju, Pertunmaa, Pieksämäki, Rantasalmi ja Sulkava väestöpohjan ollessa noin 105 000 asukasta. Virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen etupäivystäjinä toimivat nuorten vastaanottokodin ohjaajat. Takapäivystäjinä toimivat varallaolosopimuksella kelpoisuuden omaavat sosiaalityöntekijät, joita on 12. Päivystysvuoro on kiertävä ja pääasiassa yksi sosiaalityöntekijä päivystää viikon kerrallaan. Takapäivystäjä päivystää kotiaan käsin ja varalla olevat sosiaalityöntekijät sijoittuvat päivystysalueelle laajasti. Yhteydenotot Mikkelin sosiaalipäivystykseen tulevat poliisin, hätäkeskuksen, Etelä-Savon Ensineuvon puhelinpalvelun tai terveydenhuollon päivystyksen kautta. Myös turvakodista, lastenkodeista tai kriisikeskuksesta voidaan ottaa yhteys sosiaalipäivystäjään. Mikkelin sosiaalipäivystyksen vuoden 2014 toimintamenot olivat 294 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,8 euroa.

Etelä-Savon sairaanhoitopiiristä saadun tiedon mukaan ajalla 26.2. - 25.5.2016, on meillä sosiaalipäivystyksen kokeilu, jossa sosiaalipäivystäjänä toimiva sosiaalityöntekijä työskentelee viikonloppuisin aktiivisyössä Mikkelin keskussairaalan yhteispäivystyksen yhteydessä klo 9.30 - 17.00. Sosiaalipäivystäjä toimii päivystävän akuuttipsykiatrian sairaanhoitajan työparina. Sairaanhoitopiirin Esso-hankkeen kehittämistyön alla on uudenlainen 24/7 sosiaali- ja kriisipäivystyksen toimintamallin rakentaminen.

Savonlinnan sosiaalipäivystys

Savonlinnan sosiaalipäivystyksen toiminta-alueena on Savonlinnan kaupunki ja Enonkosken kunta väestöpohjan ollessa 36 600 asukasta. Savonlinna ja Enonkoski ovat tehneet sopimuksen sosiaalipäivystyksen järjestämisestä.

Virka-ajan ulkopuolella perhekeskuksen työntekijät (sosiaaliohjaajat) ottavat vastaan päivystyspuhelut. Sosiaalityöntekijät muodostavat vapaaehtoisen varallaolon takapäivystysringin. Sosiaalipäivystäjällä on aina mahdollisuus työpariin. Sosiaalipäivystyksellä on käytettävissään 6 sosiaalityöntekijää ja 10 sosiaaliohjaajaa. Sosiaalipäivystyksellä on käytettävissä virve 24/7 ja kaikki yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta.

Työtehtäviä Savonlinnan sosiaalipäivystyksessä vuonna 2014 oli 155 kpl, joista puhelimitse hoitui 139 ja asiakkaan kohtaamiseen johti 16 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 45 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,23 euroa per henkilö.

Ylä-Savon sosiaalipäivystys

Ylä-Savon sosiaalipäivystyksen alueeseen kuuluvat Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi ja Vieremä väestöpohjan ollessa 55 637 asukasta. Ylä-Savon sosiaalipäivystystä hallinnoi Ylä-Savon Sote ky ja sosiaalipäivystyksen toimipiste sijaitsee Iisalmessa poliisilaitoksen tiloissa. Välimatkaa sosiaalipäivystyksen toimitilasta alueen reunalle on noin 100 kilometriä.

Ylä-Savon sosiaalipäivystyksessä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää, jonka lisäksi jäsenkuntien 7-10 sosiaalityöntekijää toimivat varallaolopäivystäjinä. Sosiaalipäivystäjät päivystävät aktiiviyöaikana työpaikallaan Iisalmen poliisilaitoksella maanantaista-torstaihin 14-22, perjantaina 14- la 02, lauantaina 12-22 ja sunnuntaina 12-22. Sosiaalipäivystäjät päivystävät varallaolona kotona la 02-12, la 22-su 12, su 22-ma 8. Varallaolosta maanantaista perjantaihin kello 22-08 (ns. yövarallaolo) vastaavat kuntien sosiaalityöntekijät kotoaan vuoroviikoin koko aluetta koskien. Tällöin yhteyden saa soittamalla hätäkeskukseen. Muina aikoina asiakas saa itse yhteyden puhelimitse sosiaalipäivystäjään.

Ylä-Savon sosiaalipäivystyksen toimintamenot vuonna 2014 olivat 162 437 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 2,91 euroa per asukas.

Lapin aluehallintoviraston alue

Lapin kunnat ovat järjestäytyneet viiteen täysin Lapin aluehallintoviraston alueella toimivaan virka-ajan ulkopuoliseen sosiaalipäivystysalueeseen seutukunnittain. Lisäksi Porsion kunta kuuluu Koillismaan sosiaalipäivystykseen, jonka tiedot ovat tässä raportissa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kohdassa, koska kaksi kolmesta alueen kunnista kuuluu kyseessä olevaan päivystysalueeseen. Lisäksi Simon kunnan sosiaalipäivystys on järjestetty Oulunkaaren kuntayhtymässä, joka kuuluu Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueeseen ja Oulunkaaren sosiaalipäivystyksen löytyvät myöskin Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kohdasta.

Virka-ajan ulkopuolinen yhteydenotto sosiaalipäivystykseen tapahtuu Lapin aluehallintoviraston alueella hätäkeskuksen kautta, jolloin hätäkeskuspäivystäjä välittää tiedon sosiaalipäivystäjälle. Sosiaalipäivystys on järjestetty Lapin alueella etupäivystäjä/takapäivystäjämallina ja varallaolona. Kolmella alueella yksityinen palveluntuottaja toimii etupäivystäjänä. Virve ei ole pääosin käytössä Lapin alueella.

Itä-Lapin alueellinen sosiaalipäivystys

Itä-Lapin alueelliseen sosiaalipäivystykseen kuuluvat Savukoski, Pelkosenniemi, Salla ja Kemijärvi, joiden väestöpohja on noin 14 000 asukasta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys hoidetaan vapaamuotoisena varallaolona vuoden jokaisena päivänä. Virve ei ole käytössä. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulee muilta viranomaisilta puhelimitse. Itä-Lapin alueellisessa sosiaalipäivystyksessä on 8 kuntiin virkasuhteessa olevaa sosiaalityöntekijää, jotka päivystävät oman virkatyönsä ohella ja joilla ei ole mahdollisuutta työpariin.

Työtehtäviä Itä-Lapin alueellisessa sosiaalipäivystyksessä oli vuonna 2014 39 kpl, joista puhelimitse hoitui 32 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 7 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 38 602 euroa eli väestöpohjaan suhteutettuna 2,76 euroa per asukas.

Tunturi-Lapin sosiaalipäivystys

Tunturi-Lapin eli Luoteis-Lapin sosiaalipäivystysrenkaaseen kuuluvat Enontekiö, Muonio, Kittilä, Kolari ja Pello. Päivystysalueena on koko Luoteis-Lapin alue ja esimerkiksi Pellon kirkonkylä-Enontekiö kirkonkylä 220 km (ajoaika 2 tuntia 43 minuuttia) ja Pellon kirkonkylä-Kilpisjärvi 340 km (ajoaika 4 tuntia 16 minuuttia). Sosiaalipäivystysalueen väestöpohja on 18 111 asukasta, mutta on huomattava, että sesonkiaikoina alueella oleskelee huomattava määrä turisteja, jotka satunnaisesti työllistävät sosiaalipäivystystä.

Virka-ajan ulkopuolisesta sosiaalipäivystyksestä vastaa yksityinen palveluntuottaja etupäivystäjänä ja takapäivystäjänä on sosiaalityöntekijä varallaolosopimuksella. Päivystysvuorot määräytyvät kuntien asukasluvun mukaisessa suhteessa seuraavasti: Pello 11 viikkoa, Muonio 7 viikkoa, Enontekiö 4 viikkoa ja Kittilä 18 viikkoa. Päivystysrenkaassa on noin 10 sosiaalityöntekijää, jotka ovat virkasuhteessa olevia kuntien sosiaalityöntekijöitä. Virka-aikaisesta sosiaalipäivystyksestä vastaa jokainen kunta itsenäisesti.

Yhteyden sosiaalipäivystykseen virka-ajan jälkeen saa hätäkeskuksen kautta. Virka-ajan ulkopuolisia tapauksia oli vuonna 2014 etupäivystyksessä 9 ja takapäivystyksessä 10.

Tunturi-Lapin virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen toimintamenot vuonna 2014 olivat 121 964 euroa eli väestöpohjaan suhteutettuna 6,71 euroa per asukas.

Länsi-Pohjan/ Meri-Lapin sosiaalipäivystys

Länsipohjan/ Meri-Lapin sosiaalipäivystysalueena on Kemi, Keminmaa, Tervola, Tornio ja Ylitornio väestöpohjan ollessa 60 357 asukasta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys hoidetaan vapaamuotoisena varallaolona ja virka-aikaisen päivystyksen kukin kunta hoitaa itsenäisesti. Kaikki päivystäjät ovat kuntiin virkasuhteessa olevia, sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavia työntekijöitä. Vuonna 2015 virka-ajan ulkopuolisessa päivystyksessä toimi kunnista yhteensä 8 työntekijää ja kunnan päivystysvastuu määräytyy kunnan väkiluvun mukaan. Yhteyden sosiaalipäivystykseen virka-ajan jälkeen saa hätäkeskuksen kautta.

Vuonna 2015 varallaolotunteja oli yhteensä 5840 tuntia, joista aktiivipäivystystyötunteja oli 593 tuntia. Keskimäärin varallaolotunteja on 730h/vuosi/työntekijä ja aktiivitunteja on 74 h/vuosi/työntekijä.

Seudullisen virka-ajan ulkopuolisen päivystyksen alueen kuntakeskusten välimatka pisimmillään 90 km ja reuna-alueiden välimatka noin 130 km.

Länsi-Pohjan/ Meri-Lapin sosiaalipäivystyksen toimintamenot vuonna 2014 olivat päivystyksen koordinaatio mukaan lukien toimintamenot noin 90 000 euroa/vuosi, eli väestöpohjaan suhteutettuna 1,50 euroa per asukas. Päivystystä koordinoidaan Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin toimesta. Kokonaistoimintakuluista voidaan erotella viiden kunnan menot varallaolosta yhteensä noin 41 000 euroa/vuosi ja aktiiviyöajasta viidellä kunnalla yhteensä n. 40 000 euroa/vuosi sekä koordinaatiokulut noin 8 000 euroa per vuosi.

Rovaniemen sosiaalipäivystys

Rovaniemen sosiaalipäivystys vastaa Rovaniemen kaupungin sosiaalipäivystyksestä ja lisäksi antaa puhelinkonsultaatiota Utsjoen, Inarin ja Ranuan kunnille väestöpohjan ollessa 73 908 asukasta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys hoidetaan siten, että

etupäivystyksestä vastaa ostopalveluna yksityinen palveluntuottaja. Rovaniemen kaupungin lastensuojelun sosiaalityö toimii takapäivystäjänä (varallaolona). Takapäivystäjä hälytetään aktiiviyöhän etupäivystyksen taholta tarvittaessa viranomaispäätöksiä tarvitsevissa asioissa.

Rovaniemen sosiaalipäivystykseen saa yhteyden hätäkeskuksen tai jonkin muun toisen viranomaisen kautta. Sosiaalipäivystyksellä ei ole käytössään virveä. Sosiaalipäivystyksessä toimii 10 sosiaalityöntekijää ja 1 muun ammattiryhmän edustaja, joilla ei ole aina mahdollisuutta työpariin.

Työtehtäviä Rovaniemen sosiaalipäivystyksessä oli vuonna 2014 488 kpl, joista puhelimitse hoitui 438 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 50 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 125 773 euroa eli väestöpohjaan suhteutettuna 1,70 euroa per asukas.

Sodankylän sosiaalipäivystys

Sodankylän virka-ajan ulkopuolisesta sosiaalipäivystyksestä vastaa yksityinen palveluntuottaja etupäivystäjänä ja takapäivystäjänä on sosiaalityöntekijä varalla. Sosiaalipäivystysringissä on 6 sosiaalityöntekijää, jotka päivystävät oman työnsä ohella. Yhteyden sosiaalipäivystykseen saa hätäkeskuksen kautta. Sodankylän väestöpohja on 8 820 asukasta ja pisin matka Sodankylästä päivystysalueen reunalle on noin 200 kilometriä.

Vuoden 2014 virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen toimintamenot olivat etupäivystyksen kulut 6800 euroa ja takapäivystyksen kulut noin 52 000 euroa eli yhteensä 58 800 euroa, joka on väestöpohjaan suhteutettuna 6,66 euroa per asukas.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alue

Pohjois-Suomessa virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys toteutetaan pääosin varallaolona kuntayhtymän omana päivystyksenä tai yhteispäivystyksenä/päivystysrenkaana, jossa kuntien päivystysvastuu jakautuu kunnan/kuntayhtymän väestöpohjan mukaisesti. Sosiaalipäivystysalueita on seitsemän ja virve on käytössä virka-ajan ulkopuolella kaikilla muilla paitsi Koillismaaan ja Puolangan sosiaalipäivystyksissä. Koillismaan sosiaalipäivystykseen kuuluu Posio Lapin aluehallintoviraston alueelta ja Oulunkaaren sosiaalipäivystykseen kuuluu Simon kunta Lapin aluehallintoviraston alueelta.

Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen kanavoituvat hätäkeskuksen kautta, pl. Oulun yhteispäivystys, johon asiakas voi ottaa itse yhteyttä. Oulussa sosiaalipäivystys on aktiiviyötä, muissa päivystysrenkaissa työ on ainakin osin varallaoloa.

Puolangan sosiaalipäivystys

Puolangan kunta vastaa itse oman kuntansa sosiaalipäivystyksestä myös virka-ajan ulkopuolella. Asukkaita Puolangassa on 2 777. Sosiaalityöntekijät päivystävät virka-ajan ulkopuolella varallaolona kotoaan käsin. Yhteyden sosiaalipäivystäjään saa virka-ajan ulkopuolella hätäkeskuksen kautta. Ulkopuolisilla päivystäjillä on virkamääräys, jonka perusteella maksetaan sovittua varallaolokorvausta. Päivystäjät ovat varallaolossa 1-2 viikkoa/kk.

Puolangan kunnan keskustasta kauimmaiseen sivukylään on noin 45 kilometriä, mutta on huomattava, että jos päivystäjä asuu esimerkiksi Oulussa, voi matka pisimmillään kohteeseen olla noin 180 kilometriä.

Vuonna 2014 Puolangan kunnan virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen toimintakulut olivat palkkoineen ja sivukuluineen noin 44 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 15,9 euroa per asukas.

Koillismaan sosiaalipäivystys

Koillismaan sosiaalipäivystykseen kuuluvat Kuusamo, Posio ja Taivalkoski väestöpohjan ollessa noin 23 347 asukasta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys hoidetaan vapaamuotoisena varallaolona vuoden jokaisena päivänä. Virassa olevat sosiaalityöntekijät osallistuvat 10 viikon välein vuorollaan viikon kestävään virka-ajan ulkopuoliseen yhteispäivystykseen. Virve on suunniteltu otettavaksi käyttöön. Sosiaalipäivystystä oman virkatyönsä ohella tekee 8 sosiaalityöntekijää ja heillä ei ole mahdollisuutta työpaariin.

Koillismaan sosiaalipäivystyksen toimintamenoja ei kokonaisuudessaan ollut saatavilla. Vuonna 2014 virka-ajan ulkopuolisen Koillismaan yhteispäivystyksen toimintamenot olivat Posion kunnan osalta 6 955 euroa. Posion kunnan väkiluku on 3 481 asukasta eli väestöpohjaan suhteutettuna 1,99 euroa per asukas. Koillismaan sosiaalipäivystyksen

toimintamenot Taivakosken osalta vuonna 2014 olivat noin 8 000 euroa. Taivakosken kunnan väkiluku on 4 195 asukasta eli väestöpohjaan suhteutettuna 1,90 euroa. Kuusamon osalta toimintamenoja ei ollut saatavilla. Mikäli laskee asukkaan kustannuksen 1,9 euroa kerrottuna koko Koillismaan alueen asukkailla 23 347 on Koillismaan päivystyksen toimintakustannukset kokonaisuudessaan noin 44 000 euroa vuodessa.

Jokilaakson sosiaalipäivystys

Jokilaakson sosiaalipäivystykseen kuuluvat sosiaali- ja terveystieteiden Helmi (Siikalatva, Haapavesi, Pyhäntä), peruspalvelukuntayhtymä Kallio (Alavieska, Ylivieska, Nivala, Sievi), peruspalvelukuntayhtymä Selänne (Pyhäjärvi, Haapajärvi, Reisjärvi) sekä Oulaisen kaupunki ja Kärsämäen kunta väestöpohjan ollessa noin 34 000 asukasta. Sosiaalipäivystyksen organisoinnista on tehty sopimus ja jokainen kunta/ kuntayhtymä vastaa omien työntekijöidensä kustannuksista. Päivystysvuorot on jaettu kuntien/ kuntayhtymien väestön mukaisesti.

Jokilaakson virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys järjestetään varallaolojärjestelyin ja virve on käytössä virka-ajan ulkopuolella. Sosiaalipäivystystä hoitavat oman virkатыönsä ohella 12 sosiaalityöntekijää ja 6 sosionomia/sosiaaliohjaajaa. Sosiaalipäivystäjällä on aina mahdollisuus työpariin. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys on tavoitettavissa vuoden jokaisena päivänä 24/7. Yhteydenotot sosiaalipäivystykseen tulevat hätäkeskuksen kautta.

Työtehtäviä Jokilaakson sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 132 kpl, joista puhelimessa hoitui 124 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 8 yhteydenottoa. Vuoden 2014 toimintamenot olivat 25 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 0,73 euroa per henkilö.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän sosiaalipäivystys

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän sosiaalipäivystyksen toiminta-alueeseen kuuluvat Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi. Puolangan kunta ei tällä hetkellä kuulu sosiaalipäivystykseen. Sosiaalipäivystyksen väestöpohja on 72 490 asukasta.

Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys järjestetään Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän ylläpitämän lastensuojelulaitos Salmilan yhteydessä kriisiyksikön

yhtenä työtehtävänä osin aktiiviyöajalla ja osin varallaolona. Sosiaalipäivystystä hoitaa 13 sosiaalityöntekijää ja 4 sosiaaliohjaajaa. Sosiaalipäivystäjällä on aina mahdollisuus työpariin. Virve on käytössä virka-ajan ulkopuolella.

Työtehtäviä Kainuun alueen sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 335 kpl, joista puhe-
limessa hoitui 316 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 19 yhteydenottoa. Vuoden 2014
toimintamenot olivat 112 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 1,55 euroa per hen-
kilö.

Oulun seudun sosiaalipäivystys

Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys vastaa Oulun kaupungin sekä Tyrnävän, Hai-
luodon, Kempeleen, Limingan, Lumijoen ja Muhoksen kuntien sosiaalipäivystyksestä vä-
estöpohjan ollessa 208 703 asukasta. Sosiaalipäivystyksen vastuukuntana on Oulun
kaupunki. Sosiaalipäivystys sijaitsee Oulun seudun yhteispäivystyksessä, joka sijaitsee
Oulun yliopistollisen sairaalan yhteydessä. Virka-aikainen päivystys toimii samassa ti-
lassa mielenterveys- ja päihdepäivystyksen kanssa. Poliisin tiloissa työskentelee yksi
työntekijä, joka on mukana alaikäisten kuulusteluissa.

Oulun seudun sosiaalipäivystyksessä työskentelee 6 sosiaalityöntekijää, 1 sosiaalioh-
jaaja ja 4 muun ammattiryhmän edustajaa. Sosiaalipäivystyksessä virka-ajan ulkopuo-
lella työskentelee aktiiviyössä kaksi työntekijää työparina Oulun kaupungin organisaa-
tiosta: sosiaalityöntekijä sosiaalipalveluista sekä psykiatrinen sairaanhoitaja mielenter-
veyspalveluista.

Oulun seudun sosiaalipäivystyksessä päivystys on aktiiviyötä ja sosiaalityöntekijällä on
aina mahdollisuus työpariin. Virve on käytössä 24/7. Asiakkailta on mahdollisuus ottaa
itse yhteyttä sosiaalipäivystykseen.

Työtehtäviä Oulun seudun sosiaalipäivystyksellä oli vuonna 2014 3 400 kpl, joista puhe-
limessa hoitui 1 600 kpl ja asiakkaan kohtaamiseen johti 1 600 yhteydenottoa. Vuoden
2014 toimintamenot olivat 1 000 000 euroa, väestöpohjaan suhteutettuna 4,79 euroa per
henkilö. Toimintamenot kattanevat myös virka-aikaisen päivystyksen.

Raahen seudun sosiaalipäivystys

Raahen seudun virka-ajan ulkopuoliseen sosiaalipäivystykseen kuuluvat Raahen, Siikajoki, Pyhäjoki, Kalajoki ja Merijärvi väestöpohjan ollessa 48 700 asukasta. Virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys toteutetaan vapaamuotoisena varallaolona ja sitä hoitaa noin 20 sosiaalityöntekijää oman virkatyönsä ohella. Yhteyden virka-ajan ulkopuoliseen sosiaalipäivystykseen saa hätäkeskuksen kautta. Päivystysalueen päästä päähän on noin 150 kilometriä.

Raahen seudun sosiaalipäivystyksen toimintamenoit vuodelta 2014 olivat kokonaisuudessaan noin 47 500 euroa eli 0,98 euroa per asukas.

Oulunkaaren kuntayhtymä

Oulunkaaren kuntayhtymän virka-ajan ulkopuoliseen sosiaalipäivystykseen kuulu li, Pudasjärvi, Utajärvi, Simo ja Vaala. Sosiaalipäivystys toteutetaan Oulunkaareissa vapaamuotoisena varallaolona ja yhteyden sosiaalipäivystykseen saa hätäkeskuksen kautta. Oulunkaari on suunnitellut ottavansa virven käyttöön sosiaalipäivystyksen uudelleen organisoinnin yhteydessä.

Oulunkaaren kuntayhtymän toimintamenoja vuodelle 2014 ei ole käytettävissä.

Yhteenveto sosiaalipäivystysten organisoinnista

Sosiaalipäivystys on tällä hetkellä järjestetty eri tavoin eri puolilla Suomea. Sosiaalipäivystysalueiden väestöpohjissa on isoja eroja samoin kuin päivystyksen organisoitintavoissa. Yleisin virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestämistapa on täysin varallaolona toteutettava virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys. Varallaoloon perustuvia virka-ajan ulkopuolisia sosiaalipäivystyksiä on kyselyn perusteella ainakin 13 painottuen Lounais-Suomen ja Lapin/Pohjois-Suomen harvaan asutuille alueille. Kymmenessä sosiaalipäivystyksessä (Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku, Oulu, Päijät-Häme, Satakunta, Kouvola) päivystys on aktiiviyötä ympäri vuorokauden vuoden jokaisena päivänä. Kolmas virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestämistapa on osittainen aktiiviyönä tehtävä päivystys yhdistettynä varallaolona toteutettavaan päivystykseen, tällaisia malleja on kyselyn perusteella 12 ympäri Suomen. Tämä kyseinen malli on käytössä varsinkin sellaisissa seudullisissa sosiaalipäivystyksissä, joissa maakunnan keskuskaupunki/vast. päivystää sekä maantieteellisesti että väestöpohjallisesti laajaa

aluetta. Neljäs järjestämistapa on etupäivystäjä/takapäivystäjä-malli, jossa etupäivystäjä on vastaanottokodin/vast. sosiaaliohjaaja ja takapäivystäjä sosiaalityöntekijä. Tällä tavoin järjestettyjä sosiaalipäivystyksiä on 6 kyselyn perusteella.

Kyselyyn vastanneista sosiaalipäivystyksistä puolet ilmoitti, että sosiaalipäivystäjällä on aina mahdollisuus työpariin. Puolet ilmoitti, että mahdollisuutta työpariin ei ole. Tämä on asia, joihin moni vastaaja toivoi parannusta sekä päivystyksen ammatillisuuden että työturvallisuuden vuoksi. Sosiaalipäivystäjällä tulisi aina olla mahdollisuus työpariin.

Ne sosiaalipäivystykset, joilla on omat toimitilat (eli käytännössä sellaiset päivystykset, joissa ainakin osa työstä tehdään aktiiviyöajan mukaisena päivystyksenä) sijaitsevat joko omina yksikköinä (8) tai vaihtoehtoisesti poliisilaitosten (9) yhteydessä. Neljä sosiaalipäivystystä (Oulu, Espoo, Satakunta, Kouvola) sijaitsee sairaalan yhteydessä. Mikäli virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys järjestetään etupäivystys/takapäivystysmallilla, etupäivystäjä työskentelee joko lastensuojelun vastaanottokodissa tai turvakodissa. Mikäli sosiaalipäivystys toteutetaan varallaolona, ei sosiaalipäivystyksellä ole toimitiloja, koska sosiaalityöntekijä päivystää omasta kotoaan käsin.

Sosiaalipäivystyksen tavoitettavuuden näkökulmasta on merkityksellistä, miten sosiaalipäivystykseen saa yhteyden. Mikäli yhteys sosiaalipäivystykseen tulee tehdä hätäkeskuksen kautta, nousee se yhteydenottokynnyksen huomattavasti korkeammalle, kuin että mikäli yksityishenkilö saa itse esimerkiksi puhelimitse yhteyden sosiaalipäivystykseen. Tällä hetkellä suurimpaan osaan sosiaalipäivystyksistä yhteydenotot tulevat hätäkeskuksen tai jonkin muun viranomaisen kautta. Osalla sosiaalipäivystyksistä (12) on asiakasnumero, johon yksityishenkilöt voivat soittaa ja muutamalla päivystyksellä on lisäksi sähköisen asioinnin mahdollisuus (2). Niissä sosiaalipäivystyksissä, joihin yksityishenkilöt saavat itse yhteyden, työtä tehdään poikkeuksetta aktiiviyöajalla. Silloin kun sosiaalipäivystys järjestetään varallaolona, yhteydenotot kanavoituvat hätäkeskuksen kautta.

Kyselyn mukaan virve on käytössä 24/7 yhteensä 21 sosiaalipäivystyksellä ja virka-ajan ulkopuolella virve on käytössä 7 sosiaalipäivystyksellä. Yksi sosiaalipäivystys ilmoitti, että virve on olemassa mutta sitä ei käytetä aktiivisesti samoin kuin yksi sosiaalipäivystys ilmoitti, että virve on suunniteltu otettavaksi käyttöön. Kaksi sosiaalipäivystystä ilmoitti, että virve ei ole ollenkaan käytössä.

Sosiaalipäivystyksissä työskentelee pääasiassa sosiaalityöntekijöitä huolimatta siitä, onko kyseessä aktiiviyönä tehtävä päivystys tai muulla tavoin järjestetty sosiaalipäivystys. Sosiaalityöntekijä on kyselyn perusteella aina hälytettävissä vähintäänkin takapäivystäjänä, mikäli jonkin muun ammattiryhmän edustaja (sosiaaliohjaaja) toimii etupäivystäjänä.

Sosiaalipäivystysten keskeisimmät yhteistyötahot sosiaalipäivystysten itsensä arvioimina ovat poliisi ja hätäkeskus. Tärkeimpänä yhteistyökumppanina terveydenhuollon puolella sosiaalipäivystykset näkevät ensihoidon, eli ambulansseissa tehtävän työn. Poliisi on tärkeä viranomainen, koska virka-ajan ulkopuolella lähes poikkeuksetta kotikäynnit / vast. asiakkaan kohtaamiset tehdään yhteistyössä poliisin kanssa poliisin antaessa virka-apua sosiaalipäivystäjille työturvallisuuden takaamiseksi. Hätäkeskus on puolestaan tärkeä yhteistyötaho, koska iso osa sosiaalipäivystysten tehtävistä tulee sitä kautta etenkin niiden sosiaalipäivystysten alueilla, joissa sosiaalipäivystykseen saa yhteyden ainoastaan hätäkeskuksen kautta.

Useimmat sosiaalipäivystykset arvioivat, että yhteistyö muiden viranomaisten (hätäkeskus, poliisi, terveydenhuolto) sujuu pääsääntöisesti hyvin. Yhteistyön tärkeimpiä elementtejä ovat säännölliset yhteistyöpalaverit, joita pidetään erityisesti hätäkeskuksen ja poliisin kanssa. Yhteistyö terveydenhuollon kanssa on vastausten perusteella vähäisempää ja vaatii jatkossa panostamista. Toisaalta vastauksissa näkyi myös, että vaikka yhteistyö on ollut vähäistä, sitä ei ole koettu ongelmalliseksi. Konsultointi puolin ja toisin on kuitenkin sujunut.

Kaikki sosiaalipäivystykset palvelevat oman alueensa asukkaita sekä alueella oleskelevia kiireellisen avun arvioinnin tarpeessa olevia. Kiireelliset lastensuojelutehtävät työllistävät sosiaalipäivystyksiä eniten, mutta sosiaalipäivystykset kertovat työskentelevänsä 'vauvasta vaariin' kaikkien sosiaalisten hätätilanteiden parissa, joissa asiakas ei voi odottaa palvelun tarpeen arviota seuraavaan arkipäivään. Sosiaalipäivystyksissä tehdään vaihdellen akuuttia kriisityötä äkillisissä traumaattisissa kriiseissä (esim tapaturmaiset kuolemantapaukset). Osa sosiaalipäivystyksistä on yhdistetty kriisipäivystyksen kanssa, jolloin kriisityö on ammatillista ja työnkuvaan kuuluvaa työtä. Osa sosiaalipäivystyksistä tarjoaa kriisiapua sosiaalipäivystyksellisten tehtävien ohella ja osa sosiaalipäivystyksistä ei tee kriisityötä lainkaan. Kriisipäivystyksen rooli suhteessa sosiaalipäivystykseen täten vaihtelee.

Sosiaalipäivystykset ovat luoneet omilla toimialueillaan yhteistyöverkostot ja toimintamallit paikalliset olosuhteet huomioiden. Monissa palautteissa nousi esiin toive, että sosiaalipäivystystä kehitetään olemassa olevien hyviksi havaittujen käytäntöjen pohjalta. Sosiaalipäivystys on hyvin erilaista, mikäli vertaa pääkaupunkiseudun isoja kaupunkeja ja harvaan asuttuja alueita eri puolilla Suomea. Halua sosiaalipäivystystyön yhtenäistämiseen ja kehittämiseen on, mutta samalla kyselystä nousi esiin huoli sosiaalipäivystyspalvelun katoamisesta harvaan asutuilla seuduilla, mikäli sosiaalipäivystys keskitetään ja muutetaan poikkeuksetta aktiiviyöajanmukaiseksi työksi. Sosiaalipäivystykset pitävät tärkeänä, että sosiaalipäivystys on asiakasta lähellä ja jalkautuvaa työtä, jossa kyetään vastaamaan inhimillisistä hätätilanteista lähtien aina suuronnettomuuksiin saakka yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Sosiaalipäivystykset maakunnittain

Etelä-Karjala: Etelä-karjalan sosiaalipäivystys

Etelä-Pohjanmaa: Etelä-Pohjanmaan sosiaalipäivystys

Etelä-Savo: Mikkelin sosiaalipäivystys, Savonlinnan sosiaalipäivystys

Kainuu: Kainuun sosiaalipäivystys

Kanta-Häme: Kanta-Hämeen sosiaalipäivystys

Keski-Pohjanmaa: Kokkolan sosiaalipäivystys

Keski-Suomi: Jyväskylän sosiaalipäivystysyksikkö, Saarikan sosiaalipäivystys

Kymenlaakso: Etelä-Kymenlaakson sosiaalipäivystys, Kouvolan sosiaali- ja kriisi-päivystys

Lappi: Itä-Lapin sosiaalipäivystys, Koillismaan sosiaalipäivystys, Tunturi-Lapin sosiaalipäivystys, Länsi-Pohjan/Meri-Lapin sosiaalipäivystys, Rovaniemen sosiaalipäivystys, Sodankylän sosiaalipäivystys

Päijät-Häme: Päijät-Hämeen sosiaalipäivystys

Pirkanmaa: Tampereen sosiaalipäivystys

Pohjanmaa: Pohjanmaan sosiaalipäivystys

Pohjois-Karjala: Pohjois-Karjalan sosiaalipäivystys

Pohjois-Pohjanmaa: Oulun sosiaalipäivystys, Jokilaakson sosiaalipäivystys, Koillismaan sosiaalipäivystys, Oulunkaaren sosiaalipäivystys, Raahen seudun sosiaalipäivystys

Pohjois-Savo: Ylä-Savon sosiaalipäivystys, Kuopion sosiaalipäivystys

Satakunta: Satakunnan sosiaalipäivystys

Uusimaa: Helsingin sosiaalipäivystys, Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys, Espoon sosiaali- ja kriisipäivystys, Itä-Uudenmaan sosiaalipäivystys, Keski-Uudenmaan sosiaalipäivystys, Länsi-Uudenmaan sosiaalipäivystys

Varsinais-Suomi: Turun ja Turun seudun sosiaalipäivystys, Salon sosiaalipäivystys, Vakka-Suomen sosiaalipäivystys, Loimaan seudun sosiaalipäivystys sekä Kemiö ja Parainen

JULKAISUJEN LATAAMINEN:
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISSN 2242-0037 (PDF)
ISBN 978-952-00-4072-7 (PDF)